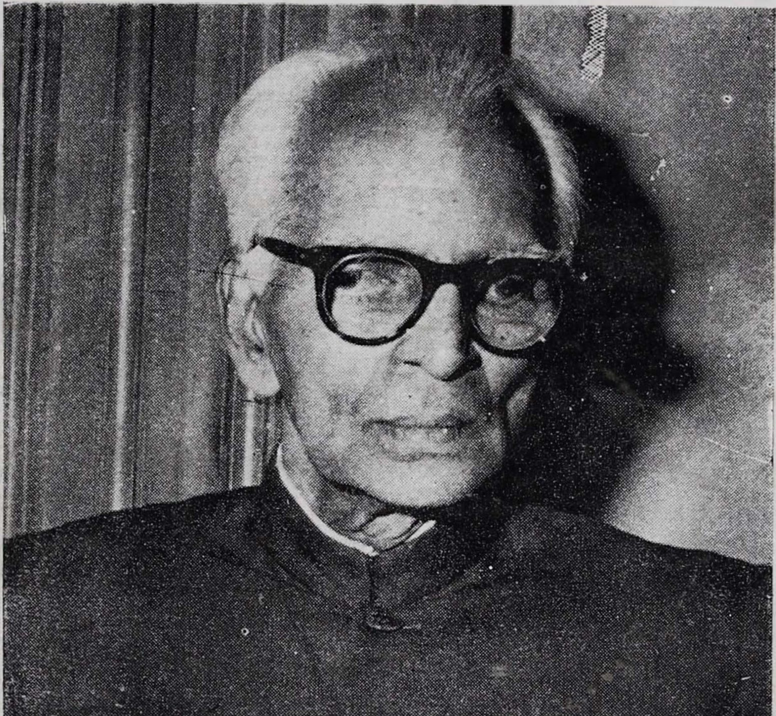
ΙΛΙΣΟΣ

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ: ΟΜΙΛΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Έτος 7ον - Ὀκτώβριος 1962 - Τεῦχος 27ον

Ἔτος 7ον   Ἰούλιος — Ὀκτώβριος 1962   Τεῦχος 27ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὅροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ — 122

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1962 ΓΕΝΙΚΩΣ ΔΡΧ. 50 —

Ἐμβασματα Μόνον δι' ἐπιταγῆς:

Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, ΑΘΗΝΑΣ—122

Ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ ἀρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092/38 Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι

ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 7ον ✻ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1962 ✻ Τεῦχος 27ον

N. SRI RAM

Παγκοσμίου Προέδρου
τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

★

Τὸ πλῆρες κείμενον τῆς ὁμιλίας του στὸν «Παρνασσὸ» (11 Σεπτεμβρίου 1962)

ΝΙΩΘΩ ἰδιαίτερη εὐχαρίστησι εὑρισκόμενος στὰς Ἀθήνας καὶ ὁμιλῶν πρὸς τὸ κοινὸν τῆς πόλεως, ποὺ παρευρίσκεται σ᾽ αὐτὴ τὴν αἴθουσα.

Τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας θὰ εἶναι «Τὸ σύμπαν καὶ ὁ ἄνθρωπος». Θὰ προσπαθήσω νὰ ἐξηγήσω τὴν φύσι τοῦ σύμπαντος, καθὼς καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔχουν γίνει πολλαὶ ἔρευναι ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας σχετικὰ μὲ τὴν φύσι τοῦ σύμπαντος. Ἀλλά, ὅταν ὁμιλοῦν περὶ τοῦ σύμπαντος, ἀναφέρονται στὴν φυσικὴ ἢ ὑλικὴ του ἄποψι. Ὡστόσο, ὑπάρχει κάτι πολὺ σ π ο υ δ α ι ό τ ε ρ ο ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ὑπόστασι.

Ἀτενίζοντας ὅλα τὰ ὑφιστάμενα πράγματα, βλέπετε ὅτι μπο-

ρεῖ νὰ διαιρεθοῦν σὲ τέσσαρες κατηγορίες: Ὑπάρχει πρῶτον ἡ ὕλη, συνισταμένη ἀπὸ διάφορες οὐσίες — καὶ ἡ ἐπιστήμη ἔχει καταδείξει ὅτι αὐτὴ ἡ ὕλη δύναται νὰ μετατραπῆ σὲ ἐνέργεια. Τὸ ἄτομον, ἐπὶ παραδείγματι, εἶναι ἕνα σύστημα δυνάμεων, ὅμορφα ἰσοζυγισμένων.

Ἡ ὕλη, οὐσιαστικά, στὴν φύσι της εἶναι ἠλεκτρική. Δὲν θὰ τὸ πιστεύαμε βλέποντας τὴν ἐξωτερικὴ ὄψι τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ ἡ ἔρευνα μᾶς ἔχει πείσει πῶς ἡ πραγματικότης δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὴν φαινομενικότητα. Δὲν ὑπάρχει μόνον ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ ὑπάρχει ἐπίσης ἕνας σχεδιασμός. Ὑπάρχει ἐξ ἴσου τόσο στὸ ἐλάχιστο, ὅσο καὶ στὸ ἄπειρον. Ὥστε, ἐξετάζοντας εἴτε τὸ ἄτομον, εἴτε τὴν συνάθροισι τῶν γαλαξιῶν, εὑρίσκετε ὅτι ὑπάρχει μία κάποια τάξις.

Στὸ σύνολον τῆς Φύσεως ὑπάρχει ἡ τάσις πρὸς δημιουργίαν τάξεως ἐκ τοῦ χάους. Τὰ πράγματα ποὺ ὑφίστανται σὲ χαώδη κατάστασι ἔχουν ροπὴ νὰ εἰσέλθουν σ' ἕνα ὡρισμένο σχέδιο. Στὴν ἐξέλιξι τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, πρῶτα ὑπάρχει τὸ νεφέλωμα. Σταδιακά, τὸ νεφέλωμα αὐτὸ καταλήγει σ' ἕνα λίαν ὀργανωμένο σύστημα. Ὅλα τ' ἀστέρια καὶ οἱ γαλαξίες εὑρίσκονται σὲ κίνησι μέσα στὸ σύμπαν. Οἱ κινήσεις αὐτὲς εἶναι ὕψιστα περίπλοκες. Καὶ ὅμως κινοῦνται σὲ ἁρμονία μεταξύ τους. Ὥστε, καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι τῶν πραγμάτων ἐὰν κρίνουμε, ὑπάρχει ἕνα σύμπαν μεγαλειώδους τάξεως, ἰσοζυγισμένων συστημάτων, ρυθμικῆς πλανητικῆς διακινήσεως.

Καὶ παντοῦ ὑπάρχει ἡ ροπὴ πρὸς τὴν ἄριστη τάξι. Ἕνας διακεκριμένος ἐπιστήμων τὸ ὠνόμασε «Τὸ μυστηριῶδες σύμπαν». Καὶ ὅσο περισσότερο τὸ μελετοῦμε τόσο βαθύτερα μυστηριῶδες μᾶς ἐμφανίζεται. Ἀκόμη στὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλὲς ἀνακαλύψεις γιὰ τὴν ἀτμόσφαιρα πέριξ τῆς γῆς. Καὶ διεπιστώθη ὅτι αὐτὸ ποὺ ἄλλοτε ἀπεκαλεῖτο «ἀδειανὸ διάστημα», στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι ἀδειανό, ἀλλὰ λαμβάνουν χώραν περιπλοκες διευθετήσεις. Ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, ὑπάρχει ἕνα σύμπαν κυμάτων καὶ μορίων, ὑποκειμένων σὲ δυνάμεις.

Ὅλα τὰ μεγάλα ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα γύρω ἀπὸ τὸ σύμπαν προωθήθησαν σὲ μαθηματικοὺς ὑπολογισμούς. Ὁ Ἀϊνστάϊν ἦταν μαθηματικός. Δὲν ἦταν φυσιοδίφης πειραματιστής. Μὲ καθαρῶς μαθηματικὸ λογισμὸ μπόρεσε νὰ φθάση σὲ ἀπώτατες ἀνακαλύψεις. Ἐπίστευε σταθερὰ στὴν ὁμοιομορφία καὶ ἁρμονία τῆς Φύσεως. Ἕνας ἐπιστήμων δὲν ὑποτίθεται ὅτι ὀφείλει νὰ πιστεύη σὲ κάτι. Ὅμως ὁ Ἀϊνστάϊν εἶχε αὐτὴ τὴν πίστι γιὰ τὴν φύσι τοῦ σύμπαντος. Πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τῆς νεώτερης ἐπιστήμης εἶναι καθαρὰ μαθηματικές. Δὲν μποροῦν νὰ παρασταθοῦν σὲ τρισδιάστατα ὑποδείγματα. Καὶ ἐν πάση περιπτώσει, ἡ Ἐπιστήμη δὲν κατέχει ἀκόμη τὴν τελειωτικὴν εἰκόνα. Οἱ θεωρίες τῶν ἐπιστημόνων σχετικὰ μὲ τὸ σύμπαν εἶναι ὕψιστα ὑποθετικές. Πολ-

λὲς θεωρίες ὑπάρχουν στὸ πεδίον τῆς μελέτης. Ἡ Ἐπιστήμη καθ' ἑαυτὴν δὲν ἔχει καταλήξει σχετικὰ σὲ κανένα πόρισμα. Σύμφωνα μὲ μία ἀπὸ τὶς ἐν λόγῳ θεωρίες τὸ σύμπαν εὑρίσκεται σὲ κατάστασι ἐξαπλώσεως. Σύμφωνα μὲ ἄλλη θεωρία, δὲν εὑρίσκεται σὲ κατάστασι ἐξαπλώσεως, ἀλλὰ συστολῆς. Καὶ σύμφωνα μὲ τρίτη θεωρία, εὑρίσκεται σὲ σταθερὴ κατάστασι. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς τελευταίας αὐτῆς θεωρίας πιστεύουν μὲν ὅτι τὸ σύμπαν ἐπεκτείνεται ἐνόσῳ ὑπάρχει χῶρος, ἀλλὰ ὅτι δημιουργεῖται νέα ὕλη πρὸς πλήρωσιν τοῦ χώρου αὐτοῦ. Σᾶς τὰ ἀνέφερα ὅλα αὐτά, μονάχα γιὰ νὰ σᾶς δώσω μιὰ ἰδέα τῶν ἀπόψεων τῶν ἐπιστημόνων ἀναφορικὰ μὲ τὸ σύμπαν.

ΑΛΛΑ, δὲν ὑπάρχει μόνον ἡ Ὕλη καὶ ἡ Δύναμις. Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ Ζωή. Ἡ ζωὴ φαίνεται νὰ εἶναι ἕνα εἶδος λειχῆνας πάνω στὴν ὕλη. Καὶ παρουσιάζει φαινόμενα ἰδιάζοντα σ' αὐτὴν μονάχα. Γιὰ τὴν ζωὴ γνωρίζουμε πολὺ λιγώτερα ἀπὸ ὅσα γιὰ τὴν ὕλη καὶ τὴν συγκρότησί της.

Ἡ μεγάλη ἀρχὴ στὸ πεδίον τῆς ζωῆς εἶναι ἡ Ἐξέλιξις. Ἀλλὰ παραμένει πάντοτε τὸ θεμελιῶδες ἐρώτημα, πῶς ἡ ζωὴ ἐνεφανίσθη στὸν πλανήτη μας. Εἶναι ἡ ζωὴ προϊὸν ὡρισμένων ὑλικῶν ὅρων; Ἢ ἔχει ἀνεξάρτητη κατάστασι; Μήπως χρησιμοποιεῖ τὴν ὕλη ἀποκλειστικὰ σὰν μέσον ἐκφράσεώς της;

Ἀπὸ ὅσα ἀντιλαμβανόμεθα, ἡ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῇ παρὰ μόνον μέσω δυνάμεων. Ὑποθέσατε ὅτι εἶσθε ἱκανοὶ νὰ παρατηρήσετε τὸ σύνολο τῶν κινήσεων μέσα σ' ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα. Ὑποθέσατε ὅτι διαθέτετε κάποιο εἶδος ἀκτίνων Χ ἢ κάποια ἐνόρασι, ὥστε νὰ βλέπετε ὅλες αὐτὲς τὶς κινήσεις. Μπορεῖτε τότε νὰ μελετήσετε ὅλες τὶς δυνάμεις καὶ νὰ τὶς περιλάβετε σ' ἕνα διάγραμμα. Ἀλλὰ ἀνεξαρτήτως αὐτῶν τῶν δυνάμεων, ἐὰν ἀναζητήσετε ποῦ εἶναι ἡ ζωή, δὲν θὰ τὴν εὕρετε. Ὡστόσο, ὑπάρχει μιὰ ἀόρατη δύναμις, ποὺ συντονίζει ὅλες τὶς ἄλλες δυνάμεις. Καὶ χωρὶς αὐτὸν τὸν τέλειο συντονισμό, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται, ὁ ὀργανισμὸς τοῦ σώματος δὲν θὰ ὑφίστατο διόλου. Καὶ ὅπου ὑφίσταται ζωή, ὑπάρχει καὶ ὀργάνωσις ἑνὸς εἴδους. Δὲν ὑπάρχει ἐκδήλωσις ζωῆς, δίχως μορφή. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα θεμελιῶδες γεγονὸς τῆς φύσεως, νὰ εὑρίσκωνται ἡ ζωὴ καὶ ἡ μορφὴ πάντα μαζί. Καὶ ὅπου ὑπάρχει ζωή, εὑρίσκετε ἐπίσης ὅτι ὑπάρχει σὲ κάθε σημεῖο ἠλεκτρικὴ δρᾶσις.

Σύμφωνα μὲ μία ἀρχαία θεωρία, ἡ ζωὴ ὑπάρχει πανταχοῦ, σὲ κάθε σημεῖο τῆς ὕλης. Φυσικά, ὑφίσταται σὲ διάφορες μορφές, σὲ διάφορους βαθμούς. Ἡ ζωὴ σὲ ἀνθρώπινη μορφὴ ἔχει ἱκανότητα ἀνώτερη τῆς περιεχόμενης σ' ἕνα ζῶο. Καὶ ἡ ζωὴ σ' ἕνα ζῶο εἶναι, προφανῶς, ἀνώτερη τῆς ζωῆς σ' ἕνα φυτό. Πιθανῶς, θὰ λέγαμε ὅτι δὲν ὑπάρχει ζωὴ σ' ἕνα ὀρυκτό. Σύμφωνα, ὅμως, μὲ αὐτὴν τὴν ἀρχαία διδασκαλία, ζωὴ ὑπάρχει καὶ σὲ κάθε μόριο σκόνης, σὲ κάθε ἄτομον. Δὲν εἶναι, βέβαια, ζωὴ σὰν αὐτὴ

ποὺ ὑπάρχει ἐντός μας, ὡστόσο εἶναι μία ἰδιότητα ζωῆς. Ὁ ἠλεκτρισμὸς ὑπάρχει σὲ τρομερὸ βολτάζ. Σὲ μεγάλη ἔντασι φθάνει νὰ μᾶς ἐξοντώσῃ. Ἀλλὰ ἐπίσης ὑπάρχει ἠλεκτρισμὸς σὲ ἀπειροελάχιστη ποσότητα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὑπάρχει καὶ ζωὴ σὲ ἀπειροελάχιστη ἱκανότητα. Βέβαια, ἡ ἐπιστήμη δὲν ἀποδέχεται τούτη τὴν ἄποψι. Ἀλλά, βλέποντας πόσα μυστήρια τῆς φύσεως ἔρχονται στὸ φῶς, θεωροῦμε πιθανὸν ὅτι θὰ φθάσουν μια ἡμέρα οἱ ἐπιστήμονες στὴν ἄποψι ὅτι ἡ ζωὴ ὑπάρχει παντοῦ. Μερικοὶ ἐπιστήμονες θέλουν νὰ παρουσιάσουν ὅ,τι καλεῖται «θεωρία τοῦ ἑνιαίου πεδίου». Αὐτὴ ἡ θεωρία φιλοδοξεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ζωὴ ὑπὸ ἕνα μαθηματικὸν τύπον, ὑπὸ ἕνα μαθηματικὸν σύμβολον. Δὲν γνωρίζω ἐὰν θὰ τὸ ἐπιτύχουν ἢ ὄχι. Ἀλλὰ πιθανὸν νὰ μὴν ὑπάρχῃ θεμελιώδης διάκρισις μεταξὺ ζωοποιημένου καὶ μὴ ζωοποιημένου. Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρία αὐτή, τὸ πᾶν εὑρίσκεται σὲ μία κίνησι ζωῆς.

Ἐὰν ὅλα τὰ πράγματα εἶναι σὲ κίνησι ζωῆς, τί εἴμεθα ἐμεῖς; Ἀσφαλῶς, ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶναι μία μονὰς συνειδήσεως. Ἀλλὰ τὰ ὕδατα τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ζωῆς περιέχονται σὲ ἀτομικὲς ξεχωριστὲς μορφές. Ὁ καθένας μας εἶναι ἕνα ἀγγεῖον ζωῆς. Ὥστε, ἡ ἐξέλιξις λαμβάνει χώραν διὰ μέσου ἑκάστης ἀτομικῆς μορφῆς. Καὶ ὅταν λέγωμεν ἐξέλιξι, ἐννοοῦμε τὶς διαδοχικὲς μορφές, ποὺ ἡ κάθε μία ὑπερέχει τῆς προηγουμένης, σὲ προοδευτικὴ ἀκολουθία. Ὑπάρχει ἡ παροῦσα ἀνθρώπινη μορφή. Μὲ ἕνα ὡρισμένο εἶδος ἐγκεφάλου. Ἀλλὰ ἡ μορφὴ αὐτὴ προῆλθε ἀπὸ ἄλλη, ποὺ δὲν ἦταν τόσο ἱκανή. Καὶ ἐκείνη εἶχεν ἐξελιχθῆ ἀπὸ κάτι ἄλλο.

Ὥστε ὑπάρχει ἕνα ρεῦμα ἐξελίξεως διὰ μέσου κάθε ἀτομικῆς μορφῆς. Καὶ ὅ,τι ἀποκαλεῖται «ἐξέλιξις τῶν εἰδῶν», εἶναι ἡ ἐκτύλιξις τῶν δυνάμεων τῆς ἐνδομύχου ζωῆς. Ἡ ζωὴ εἶναι μία τρομερὴ ἐνέργεια, παγκόσμια στὶς ἐκδηλώσεις της. Δρᾶ μέσῳ ἐμοῦ καὶ μέσῳ ὑμῶν. Δρᾶ μέσῳ παντὸς ζῶντος πράγματος.

Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρία, ποὺ σᾶς ἀνέφερα, δρᾶ καὶ μέσῳ τοῦ ὀρυκτοῦ. Δὲν λ ε ι τ ο υ ρ γ ε ῖ διὰ μέσου τῶν μορφῶν, ἀλλὰ π ρ ο χ ω ρ ε ῖ διὰ τῶν μορφῶν. Διότι ὅπου ὑπάρχει ζωή, ὑπάρχει καὶ ἀλλαγή. Ὑπάρχει κίνησις. Λαμβάνει χώραν ἐξάπλωσις. Ὥστε βλέπομε ὅτι ἡ ζωὴ προχωρεῖ μέσω διαφόρων ρευμάτων, μέσω ἑκάστης ἀτομικῆς μορφῆς. Ὡστόσο, ὑπάρχει συνέχεια στὸ ἀτομικὸ ζωικὸ ρεῦμα. Ὑπάρχει ἕνα ρεῦμα ζωῆς, ποὺ κυλάει μέσω ἐμοῦ. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἁπλῶς τὸ χρησιμοποιεῖ για τοὺς σκοποὺς του, τοτε ὁ θάνατος τοῦ σώματος δὲν σ η μ α ί ν ε ι τὸ τέρμα τῆς ζωῆς. Ὅταν ἡ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ κυλήσῃ μέσῳ αὐτῆς τῆς μορφῆς, θὰ κυλήσῃ μέσω μιᾶς ἄ λ λ η ς. Ἔτσι βλέπομε ὅτι ἡ θεωρία, ποὺ παρουσιάζω, εἶναι ἀπόλυτα λογικὴ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι εἶναι φανταστική, ἂν καὶ εἶναι

πολὺ περίπλοκη. Οἱ ἐπιστήμονες ὁμιλοῦν γιὰ τὴν ἐπέκτασι τοῦ σύμπαντος. Καὶ ἐννοοῦν τὴν ἐπέκτασι τοῦ χώρου. Ἡ ζωὴ ὅμως ἐπεκτείνεται κατὰ διάφορον τρόπο. Δὲν εἶναι ἁπλῶς ἐπέκτασις χώρου. Εἶναι ἐπέκτασις σὲ εὐφυΐα καὶ ἱκανότητα.

Τώρα, ἡ συνειδητότης φαίνεται νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ζωή. Ὅπου ὑπάρχει ζωή, ὑπάρχει ἐπίσης συνειδητότης. Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἔχῃ συνείδησιν τῶν ὅσων βλέπει καὶ θίγει. Καὶ ἐπίσης ὅπου ὑπάρχει ἕνα ζωντανὸ ὄν, δρᾷ. Ἡ δρᾶσις καὶ ἡ συνειδητότης ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ τῆς ζωῆς. Ὅταν αὐτὸ τὸ ἀντιληφθοῦμε καλά, ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἡ ζωὴ εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν συνειδητότητα. Θέτω τὸ ἐρώτημα αὐτό, ἐπειδὴ ἀναφέρομαι στὴν ὕλη καὶ κατόπιν στὴ ζωή.

ΦΘΑΝΟΜΕ λοιπὸν στὴν τρίτη κατηγορία, τὴν σ υ ν ε ι δ η τ ό τ η τ α. Τόσον ἡ ζωή, ὅσον καὶ ἡ συνειδητότης μοιάζουν σὲ πολλά. Ἡ ζωὴ εἶναι ρευστὴ καὶ προσαρμόσιμη. Προσαρμόζεται στὸ σῶμα, ποὺ χρησιμοποιεῖ. Εἶναι σὰ νὰ ρέῃ διὰ μέσου τῆς μορφῆς καὶ νὰ τὴν γεμίζῃ. Καὶ ἡ συνειδητότης εἶναι ἐπίσης ρευστὴ καὶ προσαρμόσιμη. Ποία ὅμως εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ συνειδητότητος καὶ ζωῆς; Ἡ ζωὴ εἶναι περιωρισμένη, ἐκ τῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ. Ἐνῶ ἡ συνειδητότης δὲν εἶναι τόσο περιωρισμένη. Μποροῦμε νὰ καθήσωμε καὶ νὰ σκεφθοῦμε ὅ,τι θὰ ἀρέσει. Μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε πὰ τοὺς εἰδους πράγματα. Ὑπάρχει μία κάποια ἐλευθερία, ποὺ δὲν τὴν κατέχει ἡ ζωή. Ὥστε, ἡ συνειδητότης εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι, ἐνῶ ἡ ζωὴ εἶναι συνταυτισμένη μὲ τὴν ὀργάνωσι τοῦ σώματος. Ἡ ζωὴ κυλάει πάνω σὲ κοίτη ὕλης, ἐνῶ ἡ συνειδητότης μπορεῖ ν' ἀνυψωθῇ τῆς κοίτης καὶ νὰ πετάξῃ ψηλὰ στὴ σφαῖρα τῆς φαντασίας, στὸν κόσμο τῆς θαυμάσιας φαντασίας. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι σὰν τὸ νερὸ καὶ ἡ συνειδητότης σὰν τὸν ἀέρα. Κατὰ τὴν θεωρία αὐτή, ὅπου ὑπάρχει ζωή, ὑπάρχει καὶ συνειδητότης. Ὑπάρχει τὸ συνεχὲς στὴ ζωή, ὁμοίως θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει συνέχεια καὶ στὴν συνειδητότητα.

ΩΣ τώρα, ἀνεφέρθην σὲ τρεῖς κατηγορίες: Ὕλη, Ζωή, Συνειδητότητα. Ὑπάρχει καὶ μία τέταρτη κατηγορία: αὐτὸ ποὺ ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν συνειδητότητα. Ἡ πεῖρα, γιὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρξε ἱκανή. Ἡ ὀμορφιά, τῆς ὁποίας εἶχε τὴν ἐμπειρία. Ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ἀγάπη, ποὺ μπόρεσε νὰ νιώσῃ. Ὥστε, ὅταν χρησιμοποιοῦμε τὶς λέξεις Εὐτυχία, Ὀμορφιά, Ἀγάπη, ἀναφερόμεθα σὲ κάτι ποὺ εἶναι ἀνώτερον τῆς ἐσωτερικῆς συνειδητότητος τῶν πραγμάτων. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅλη ἡ ἐμπειρία τῆς συνειδητότητος. Ὅταν περιοριζόμαστε στὴν ἐξέτασι τῆς ἐξωτερικῆς ἀπόψεως, τότε ἐξετάζομε μόνον τὸ κέλυφος καὶ ὄχι τὸ μέσα ὅ,τι ἄλλο περιεχόμενον. Καὶ ἡ ἐμπειρία τῆς συνειδητότητος περιέχει τόσα πολλὰ ὑπερφυσικὰ καὶ μάλιστα ἀσυνήθη, ὥστε δεν

μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ἁπλῶς προϊόντα τῆς ζωῆς.

Ὑπάρχουν μερικὰ πράγματα, καθὼς ἡ ποίησις—καὶ δὲν ἐννοῶ τὴν ποιητικὴ ἐμπειρία. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ αἴσθησις τῶν ἀναλογιῶν. Πηγαίνετε σὲ μιὰ τοποθεσία, ὅπως στὸν Παρθενῶνα. Καὶ ἂν ἔχετε νοῦ διαυγῆ καὶ ἀνοικτό, θὰ ἐκπλαγῆτε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ τῶν ἀναλογιῶν. Αὐτὸ τὸ συναίσθημα τῶν ἀναλογιῶν δὲν πηγάζει ἀπὸ ἀλλαγὲς στὴν ὕλη. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ αἴσθησις τῆς ὀμορφιᾶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ μὲ ὑλικὰ ἁπλῶς γεγονότα. Μὲ ἄλλα λόγια, δὲν παράγει ὁ ὀργανισμὸς τὴν συνειδητότητα, ἡ ὁποία ἔχει ἀνεξάρτητη ὑπόστασι. Τὸ βιολὶ δὲν παράγει τὸν μουσικό. Ὁ μουσικὸς χρησιμοποιεῖ τὸ βιολί. Βέβαια, ἐὰν τὸ βιολὶ δὲν εἶναι ἱκανοποιητικό, δὲν μπορεῖ καὶ ὁ μουσικὸς νὰ παίξη ἄψογα. Ὥστε, ὅλα αὐτὰ μᾶς δείχνουν ὅτι ὑπάρχει καὶ κάτι τὸ ἀνώτερο ἀπὸ τὴν συνειδητότητα. Κάτι, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχη κανεὶς γι' αὐτὸ ἐμπειρία μόνον στὰ βάθη τῆς συνειδητότητος. Μιὰ ἐμπειρία ἀποκλειστικὰ πνευματική. Ἐκ τοῦ ὅ,τι πρόκειται γιὰ ἐμπειρία ἐντὸς τῆς συνειδητότητος, δὲν σημαίνει ὅτι μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι φανταστική. Πρέπει λοιπὸν νὰ δεχθοῦμε ὡς αὐταπόδεικτη τὴν ὕπαρξι μιᾶς αὐθύπαρκτης πνευματικῆς ἀρχῆς στὸ σύμπαν. Πρὸς ἔκφρασιν αὐτῆς ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὅρος Π ν ε ῦ μ α.

Ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως, ὅ,τι καλεῖται πνεῦμα, εἶναι συμπύκνωσις. Ἀπὸ ἑτέρας ἀπόψεως, εἶναι διαστολή, ὅπως τὸ διάστημα. Πρόκειται ἁπλῶς περὶ ἀπόψεων ὑπὸ ἐξέτασιν. Ἐμεῖς ἁπλῶς προσπαθοῦμε νὰ ἐννοήσουμε τὸ σύμπαν, καθὼς καὶ τὸν ἄνθρωπο. Δὲν προβαίνω σὲ καμμιὰ ἔκθεσι ὑπὸ δογματικὸ πνεῦμα.

Τὴν ὕλη τὴν βλέπουμε μέσω τῆς συνειδητότητός μας. Σᾶς βλέπω ὅλους ἐνώπιόν μου. Ἀλλά, πῶς σᾶς βλέπω; Τὰ εἴδωλά σας εὑρίσκονται στὴν συνειδητότητά μου. Ὥστε, βλέπω τὰ εἴδωλα στὴν συνειδητότητά μου. Γνωρίζω μόνον τὴν παρουσία τῶν εἰκόνων σας, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω τὴν δικήν σας παρουσία. Βέβαια, συνήθως ὅλες οἱ εἰκόνες ἀνταποκρίνονται στὰ ἀντικείμενα. Ὥστε, ὁλόκληρο τὸ ἐξωτερικὸ σύμπαν καθίσταται ἀντιληπτὸν διὰ τῆς συνειδητότητος. Καὶ ἡ φύσις τοῦ πνεύματος εἶναι ἐμπειρία μ έ σ α στὴν ἴδια τὴν συνειδητότητα. Ὅταν ἡ συνειδητότης τείνει πρὸς τὰ ἔξω, βλέπει τὸν κόσμο τῶν διαφορῶν· ὅταν ἐμβαθύνει στὴν ἴδια, τότε ἀποκτᾶ τὴν ἐμπειρία τῆς φύσεως τοῦ πνεύματος.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ θεωρήσουμε ὅτι ἡ Ὕλη, ἡ Ζωή, ἡ Συνειδητότης καὶ τὸ Πνεῦμα ἀποτελοῦν ὁλόκληρη τὴν τάξι τῆς ὑπάρξεως.

Ἐὰν ποῦμε ὅτι ζωὴ καὶ συνειδητότης εἶναι τὸ αὐτό, τότε εἶναι στὸ κέντρον καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εὑρίσκεται ἡ ὕλη, ἀπὸ τὸ ἀντίθετο δὲ τὸ πνεῦμα. Ἔτσι, ὅ,τι καλοῦμε Πνεῦμα—καὶ εἶναι ἕνα ὑψίστως ἱερὸν πρᾶγμα—εἶναι πανταχοῦ παρόν. Ὑπάρχει ἐπίσης μέσα στὴν ὑλικὴ μορφή-

Ἀλλὰ ἡ φύσις τοῦ πνεύματος μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ μόνον στὴν καθαρὰ συνειδητότητα. Τὸ πνεῦμα εἶναι παρὸν ἀκόμα καὶ μέσα στὸ ξῦλο καὶ στὴν πέτρα. Καὶ ὅταν λέμε πνεῦμα, ἐννοοῦμε κάτι τὸ μὴ ὑλικόν. Σὰν τὴν ὀμορφιά, σὰν τὴν αἴσθησι τῶν ἀναλογιῶν. Μέσα ὅμως στὸ ξῦλο ἢ στὴν πέτρα δὲν ὑπάρχει τὸ διάμεσον τῆς συνειδητότητος, μέσω τῆς ὁποίας νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ φύσις του. Ἀλλά, ἡ ἀνθρώπινη συνειδητότης, ἀναπτυσσομένη, μπορεῖ νὰ ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν φύσι τοῦ πνεύματος. Ὥστε, ὕλη, ζωή, συνειδητότης καὶ πνεῦμα εἶναι ἐπίπεδα, εἶναι ἀπόψεις τῆς ὑποστάσεως τοῦ σύμπαντος, ἑπομένως καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Κατασκευάζουν μιὰ κατοικία, μέσα στὴν ὁποία ζοῦμε. Ἡ ἰδιότης τῆς ζωῆς εἶναι παροῦσα σ' αὐτὴ τὴν κατοικία. Ἐπίσης εἶναι παροῦσα ἡ ἰδιότης τῆς συνειδητότητος.

Αὐτὴ ἡ περὶ τοῦ σύμπαντος ἄποψις εἶναι ὅλως διάφορη ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἐπιστημόνων. Ὅμως, δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἄποψι. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἄποψις ἀφορᾶ ἁπλῶς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα. Ἐνῶ ἡ ἄποψις, ποὺ σᾶς ἐκθέτω, τείνει νὰ εἰσδύσῃ στὴ ρίζα τῶν πραγμάτων.

ΕΙΝΑΙ σχετικὰ εὔκολο γιὰ σᾶς καὶ γιὰ μένα νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι αὐτὸ ποὺ εἴμεθα, δὲν εἶναι τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἡ συνειδητότης. Χρησιμοποιοῦμε συνήθως τὴν ἔκφρασι: «Τὸ σῶμα μου». Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ λέγει ἢ σκέπτεται: «τὸ σῶμα μου». Εἶναι ὁ νοῦς. Ὥστε, ὁ νοῦς σκέπτεται πὼς εἶναι ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ σώματος. Ἡ ἔκφρασις αὐτὴ ἀποσαφηνίζει ὅτι διαχωρίζουμε τὸν πραγματικὸ ἑαυτό μας ἀπὸ τὸ σῶμα. Ὥστε, μποροῦμε κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ν' ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ συνειδητότης δὲν εἶναι οἱ ποικίλες εἰκόνες ποὺ δημιουργοῦνται, διότι αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὶς εἰκόνες. Ἔχω αὐτὴ τὴν στιγμὴ ἕναν ἀριθμὸ εἰκόνων στὸ νοῦ μου. Ἀλλὰ εἶμαι ξεχωρισμένος ἀπὸ τὶς εἰκόνες αὐτές. Αὔριο τὸ πρωῒ θὰ ὑπάρχουν ἄλλες εἰκόνες. Καὶ ὅλες οἱ παροῦσες εἰκόνες πιθανὸν νὰ ἔχουν χαθῆ. Καὶ οἱ ἀναμνήσεις δὲν εἶναι παρὰ ἁπλὲς εἰκόνες μέσα στὸ νοῦ. Ὥστε, ἡ συνειδητότης δὲν εἶναι οὔτε οἱ ἀναμνήσεις. Αὐτὲς εἶναι ἁπλῶς ἐντυπώσεις επάνω στὴν συνειδητότητα, ποὺ μένουν ὡρισμένον καιρό. Πάντως, οἱ ἐντυπώσεις δὲν εἶναι τὰ ἀντικείμενα. Τότε ποία εἶναι ἡ φύσις αὐτῆς τῆς οὐσίας; Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἱκανότης τοῦ γνωρίζειν, τοῦ ἐννοεῖν, τοῦ διαισθάνεσθαι, τοῦ ἀγαπᾶν, στὴν καθαρὴ ἔννοια.

Πάντα τὰ ἄλλα εἶναι ἐντυπώσεις. Μπορεῖ νὰ σᾶς ἀρέσουν ὡρισμένες ἐντυπώσεις, νὰ εἶσθε προσκολλημένος σ' αὐτές, ὥστε καὶ νὰ προσπαθῆτε νὰ τὶς διατηρήσετε, ὡστόσο δὲν ἀνήκουν στὴν καθαρὴ φύσι τῆς συνειδητότητος.

Ὅταν τὸ ἀντιληφθοῦμε αὐτό, θὰ ἔχωμε ἐννοήσει τὴν ἀληθινὴ οὐσία τοῦ ἑαυτοῦ μας. Διότι μόνον διὰ τῆς καθαρᾶς συνειδητότητος μποροῦμε νὰ ἀντικρύσουμε τὴν Ἀλήθεια. Νὰ βλέπουμε ἀληθινὰ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχωμε

ἐμπειρία γιὰ τὴν ἐντός μας ἀλήθεια, χωρὶς νὰ παρασυρόμαστε σὲ φαντασίες.

Ὥστε, μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Ἄνθρωπος καὶ τὸ Σύμπαν θὰ πρέπει νὰ συγγενεύουν ἀμοιβαίως. Συνίστανται ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία. Πρέπει νὰ συνδέωνται σὲ ὅλα τὰ διάφορα πεδία. Καὶ ἴσως αὐτὴ ἡ συγγένεια νὰ εἶναι πιὸ περίπλοκη ἀπὸ ὅ,τι φανταζόμαστε.

Ὑπάρχει ἀδιάκοπη δρᾶσις μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ περιβάλλοντός του. Μεταβάλλομε τὸ περιβάλλον. Δημιουργοῦμε νέες συνθῆκες. Παράγομε νέα μηχανήματα. Νέα προϊόντα. Αὐτὸ γίνεται [illegible]ολουθητικῶς. Ὅλος ὁ κόσμος εἶναι τώρα ἀλλιώτικος ἀπ' ὅ,τι ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος. Ἀλλὰ καὶ τὸ περιβάλλον ἐπιδρᾶ στὸ νοῦ.

Εἴμεθα ἐνήμεροι περὶ τοῦ ὅ,τι τὸ περιβάλλον μορφοποιεῖ τὴν σκέψη μας; Ζῶντας στὴν Ἑλλάδα σκεπτόμεθα κατὰ ὡρισμένον τρόπο. Ἐὰν εἴχατε ἀνατραφῆ στὴν Ἀνατολή, πιθανῶς θὰ ἐσκέπτεσθε κατὰ διάφορο τρόπο. Ἐὰν ἀνατραφήκατε ὡς Χριστιανός, εἶστε ὡρισμένο ποῖσμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντικρύζετε τὴ ζωή. Ἐὰν εἴσαστε ἀνατραφῆ ὡς Ἰνδουιστὴς ἢ Μουσουλμάνος, τὸ ποῖσμα τῆς ζωῆς διαφέρει πολύ. Ἐπίσης πολὺ συχνὰ σκεπτόμεθα κατὰ τὶς ἐφημερίδες καὶ τὸ ραδιόφωνο. Ἔτσι ἡ κοινωνία ὁλόγυρά μας ἐπιδρᾶ στὸν τρόπο ποὺ σκεπτόμεθα. Δὲν [illegible] ἐὰν κατανοεῖτε τὴν σημασία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Ἀκόμη καὶ οἱ ἐμπορευόμεναι ἐπιδροῦν στὴ σκέψι μας. Μᾶς παράγουν νέες ἐπιθυμίες, μᾶς κάνουν νὰ πιστεύουμε πῶς χρειαζόμαστε πράγματα, ποὺ πραγματικὰ δὲν τὰ ἔχομε ἀνάγκη. Μὲ κάθε τρόπο ὁ κόσμος δρᾶ ἐπάνω μας. Καὶ ἐμεῖς δροῦμε ἐπὶ τοῦ κόσμου. Μία ἀνάπτυξις συντελεῖται διαρκῶς. Τὴν βλέπομε στὴν ὑφισταμένην ἀνθρώπινη κατάστασι.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ αὐτὴ περικλείει μεγάλες δυσκολίες, ἀλλὰ καὶ κίνδυνο. Εἶναι κατάστασις λίαν περίπλοκη. Γιὰ ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ αὐτήν, μᾶς χρειάζεται μιὰ καινούργια σκοπιὰ θεωρήσεως τῶν πραγμάτων. Μόνον ἀπὸ μια τέτοια καινούργια σκοπιά, βλέποντας τὰ πράγματα μὲ ἀληθινὰ εὐφυᾶ τρόπο, κατανοῶντας τὶς ἀληθινὲς ἀξίες τῆς ζωῆς, θὰ γίνουμε ἱκανοὶ ν' ἀλλάξουμε τὴν παροῦσα κατάστασι. Θὰ μπορέσουμε τότε ν' ἀλλάξουμε τὸν παρόντα πολιτισμό.

Εὑρισκόμεθα σὲ μιὰ καμπὴ τῆς ἐξελίξεως. Καὶ ἡ καμπὴ αὐτή, προφανῶς, εἶναι κρίσιμη γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Χρειαζόμαστε μία νέα ποιότητα συνειδητότητος. Ἕνα καινούργιο τρόπο ν' ἀντικρύζουμε ὅλα τὰ πράγματα, νὰ νοιώθουμε τὰ πράγματα καὶ νὰ ἔχωμε τὴν ἐμπειρία των. Μερικοὶ θὰ ποῦνε: «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ αὐτὸ τὸ νέο εἶδος συνειδητότητος; Εἴμαστε ἀνθρώπινα ὄντα. Ἀναγκαστικὰ θὰ δράσουμε σὰν ἀνθρώπινα ὄντα». Ἀλλά, ἂν καὶ ἡ ἐξέλιξις ἔχει πολὺ προχωρήσει, δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ προχωρήσει περαιτέρω. Ἴσως μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ κάποια ἀλλαγὴ

στὸν ἀνθρώπινο νοῦ. Περιστασιακά, διαπιστώνουμε ἀλλαγὴ στὸν ἑαυτό μας. Βρίσκουμε ἐπὶ παραδείγματι ὅτι εἴμαστε πιὸ πολὺ εὐαίσθητοι, ἐνάρετοι, ἀγαθοί, παρὰ συνήθως. Ὥστε, δυνατότης ἀλλαγῆς ὑπάρχει στὸν καθένα μας.

Αὐτό, ποὺ χρειαζόμαστε, εἶναι μία οἰκουμενικὴ συνειδητότης. Ποὺ θ' ἀντικρύζῃ ὅλα τὰ πράγματα, καθὼς αὐτὰ εἶναι. Ὄχι κατὰ τὶς ἐπιθυμίες, τοὺς φόβους ἢ τὶς φαντασιώσεις ἑνὸς ἑκάστου. Μόνον σὲ μιὰ τέτοια συνειδητότητα θὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς ζωῆς.

Χρησιμοποίησα τὶς λέξεις «νόημα τῆς ζωῆς». Τὸ νόημα αὐτὸ ἐνυπάρχει σὲ κάθε ζωντανὴ ὕπαρξι, σὲ κάθε φυσικὸ φαινόμενον. Παραδείγματος χάριν, βλέπετε ἕνα λουλούδι τὸ πρωΐ, μὲ τὴν δροσιὰ ἐπάνω του. Εἶναι μιὰ μορφὴ ζωῆς. Ποιὸ εἶναι τὸ νόημα αὐτοῦ τοῦ φαινομένου; Δὲν εἶναι, ἀσφαλῶς, ὅ,τι ξέρει γιὰ τὸ λουλοῦδι ὁ βοτανολόγος. Οὔτε ἀκόμη αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ πῇ ἕνας φυσιοδίφης. Αὐτοὶ ξέρουν μονάχα τὴν ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ λουλουδιοῦ, τοῦ φυσικοῦ φαινομένου. Ἀλλὰ ἡ ὄψις τοῦ φαινομένου χτυπάει μιὰ χορδὴ στὴν καρδιά μας. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ μηνύματος τῆς ζωῆς.

Ἕνα τέτοιο μήνυμα ὑπάρχει στὸ κάθε τι στὴ ζωή. Μονάχα ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἀνοιχτὴ ἡ καρδιά μας γιὰ νὰ τὸ δεχθῇ.

Ὥστε, πρέπει νὰ μάθουμε νὰ εἴμεθα εὐαίσθητοι, ἀνταποκριτικοί, ἀνοιχτοί, ἕτοιμοι νὰ δεχθοῦμε. Ὅ,τι χρειαζόμεσθε εἶναι ἕνας νοῦς ἱκανὸς γιὰ πλήρη θέα καὶ ἀκόμη ἱκανὸς διὰ ἐσωτερικὴ ὅρασι. Γι' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ εἶναι διαυγής, νὰ ἔχῃ παραμερίσει ὅλες τὶς ἐχθρότητες, ὅλα τὰ δυσάρεστα, ὅλα τὰ μὴ καθαρά.

Μόνον μ' ἕνα τέτοιο νοῦ θὰ γνωρίσουμε τὴν ἀλήθεια περὶ τοῦ σύμπαντος καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὄχι ἁπλῶς διαβάζοντας γι' αὐτὴ τὴν ἀλήθεια στὰ βιβλία. Τὰ βιβλία δὲν μᾶς μιλοῦν παρὰ γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ὄψι τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ ἡ φύσις τῆς ζωῆς καὶ ἡ φύσις τῆς συνειδητότητος, μπορεῖ νὰ κατανοηθοῦν μονάχα ἐντός μας. Καὶ ἐὰν δὲν τὸ ξέρουμε αὐτό, ξέρουμε μόνον τὴν ἐπιφανειακὴ πλευρά. Δὲν γνωρίζουμε τὴν ὀμορφιὰ ποὺ ἐνυπάρχει στὴ ζωή, δὲν γνωρίζουμε τὴν ποίησι ποὺ ἀνήκει στὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων.

Ὥστε χρειαζόμαστε νοῦ ἐπιστημονικό, λογικό, ταυτοχρόνως ὅμως μιὰ καρδιὰ ποὺ νὰ ἀνταποκρίνεται, νὰ εἶναι εὐαίσθητη, στὴν Ὀμορφιά, στὴν Ἀγάπη. Μὲ μία τέτοια καρδιὰ θὰ μπορέσουμε νὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτό μας, θὰ γνωρίσουμε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, θὰ γνωρίσουμε καὶ τὸ σύμπαν.

N. SRI RAM

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΦΟΙΤΗΤΑΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Νοῦς χωρὶς φραγμοὺς καρδιὰ δίχως σύνορα

ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

ΟΛΟΙ οἱ νέοι ποὺ σπουδάζουν, ἀποβλέπουν στὴν κατάκτησι μιᾶς καλῆς θέσεως γιὰ νὰ ζήσουν. Ὡστόσο ἡ Ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι ἁπλῶς ενα μέσον βιοπορισμοῦ, ἀλλ' ἀποβλέπει στὴν γνῶσι τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς. Φυσικά, ἡ ἐκπαίδευσις πλημμυρίζει τὸ νοῦ μὲ πληροφορίες ἢ τον εξασκεῖ σὲ τεχνικὲς μεθόδους, ἀλλὰ τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ τοῦ ἀνοιγῆ τὶς πύλες, γιὰ νὰ μπορῆ καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν νὰ μορφώνεται, καὶ κυρίως ἀσυναίσθητα. Ὅταν ὁ νοῦς εἶναι ἀνοιχτός, ἀπὸ κάθε πρόσωπο ποὺ συναντᾶ, διδάσκεται ἀπὸ κάθε περιστατικό. Γιὰ τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ποὺ εἶναι μέρος τῆς ζωῆς καὶ συνεχῶς ἐπεκτείνει τοὺς ὁριζοντες τοῦ νοῦ, χρειάζεται ἀνοιχτος νοῦς καὶ ἀνοιχτη καρδιά.

Οι περισσότεροι ζοῦμε κλειστὴ ζωή. Ὄχι μόνον διότι κινούμεθα σ' ἕνα καθωρισμένο περιβάλλον, ἀλλα καὶ διότι ἔχουμε κλειστὸ νοῦ, μὲ τὶς δικές του ἰδέες περὶ θρησκείας, πολιτικῆς, κοινωνικῶν σχέσεων καὶ διαφόρων ἄλλων πραγμάτων. Αὐτὲς οι ἰδέες μένουν καρφωμένες, ἔτσι ποὺ ὁ νοῦς δὲν μπορεί νὰ ξανοιχτῆ πιὸ πέρα. Μοιάζει σὰ νὰ ἔχουμε κλειστῆ σ' ἕνα χαράκωμα μὲ σάκκους αμμου, ὥστε ὁ νοῦς κινεῖται μονάχα μέσα στὸ χῶρο του καὶ ὄχι ἔξω ἀπο τὰ ὅριά του.

Φρονῶ ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ μορφωθῆ κανεις γιὰ ὡρισμένα θέματα, ἄν καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ χρήσιμο, αλλὰ πρέπει ἐπίσης νὰ μαθη νὰ σκεπτεται γιὰ λογαριασμο του καὶ ν' ἀποκτήση πλατεια ἐνδιαφέροντα καὶ ἱκανότητες, ὥστε να μάθη νὰ ζῆ τη ζωή του ἀποδοτικὰ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο καὶ γιὰ τους γύρω του. Ἕνα τέτοιο πρόσωπο μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι πραγματικα μορφωμένο. Ἄν πρόκειται νὰ μεταφέρη ἁπλῶς τὶς γνώσεις καὶ τὶς ἰδέες ποὺ ἐδιδάχθη, δὲν βλέπω σε τι θὰ ἐνδιαφέρη ἀπὸ ἕναν κ ο ύ λ η. Φυσικά, ἔχει καὶ ὁ κούλης τὴ θέσι του στὴν κοινωνία καὶ δὲν εἶναι καταδικό του φταίξιμο τὸ ἄν δὲν μπορῆ νὰ κάνη ἄλλο τίποτε, παρὰ χειρωνακτικὴ καὶ μηχανικὴ ἐργασία. Το κακὸ εἶναι, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποφοίτων τῶν ἀνωτάτων σχολῶν μας δὲν εἶναι ἀπὸ πνευματικὴ ἄποψι παρὰ κουληδες, ἱκανοὶ νὰ ἐργαζωνται μὲ βάσι ὅσα ἐδιδάχθησαν, δίχως καμμιὰ ἐλευθερία ἢ πρωτοτυπία.

Δὲν μπορῶ νὰ παραγνωρίσω τὸ ὅτι ο νέος ποὺ ἀποφοιτᾶ, ἐπειδη ὀφειλει νὰ κάμη τὴ ζωή του και νὰ

ἐξασφαλίση μιὰ θέσι στὴ ζωή, συνήθως ἀποβλέπει στὴν ἀπόκτησι μιᾶς θέσεως, πλούτου, στὴν δημιουργία οἰκογενείας καὶ τὰ λοιπά— ὡστόσο ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία καὶ τὸ βαθὺ αἴσθημα τοῦ χρέους δὲν ἔρχονται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ἢ περιστατικά. Μπορεῖ νὰ συγκεντρώση κανεὶς μεγάλο πλοῦτο, νὰ φθάση σὲ θέσι ἐξέχουσα, ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι νὰ τὸν περνοῦν γιὰ σπουδαῖο, καὶ ὅμως αὐτὸς νὰ μὴν αἰσθάνεται μέσα στὴν καρδιά του εὐτυχία, τὸ πρωτεῦον σὲ κάθε ἄνθρωπο. Ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία καὶ ἱκανοποίησις, ἤτοι τὸ αἴσθημα ὅτι ἡ ζωὴ ἑνὸς ἀτόμου εἶναι ἀξιόλογη, ἔρχεται ἀπὸ τὴν κατάστασι τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ νοῦ ἑκάστου. Ὑπάρχουν ἑκατομμυριοῦχοι δυστυχισμένοι, ἀπογοητευμένοι, κατηφεῖς, ζαρωμένοι. Καὶ ὑπάρχουν ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀπροίκιστοι ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ πλούσιοι ἐσωτερικῶς, ποὺ ζοῦνε μιὰ ζωὴ γεμάτη ἐνδιαφέρον καὶ μὲ τὸ συναίσθημα ὅτι ἐπιτελοῦν κάτι ποὺ ἀξίζει. Γι' αὐτοὺς τοὺς δεύτερους, ποὺ εἶναι ἀφωσιωμένοι σὲ κάτι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ δίνονται μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους, ποὺ νιώθουν ὅτι ἡ ἐργασία τους εἶναι ἄξια λόγου καὶ εἶναι εὐτυχεῖς γι' αὐτήν, ὅλα τὰ ἑκατομμύρια τῶν πρώτων δὲν ἔχουν ἀξία.

Ἐπίσης φρονῶ ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγεται μεγαλεῖο δὲν ἔγκειται στὴν ἐκτίμησι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς οὗτος. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι γνωστὸς στοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ ἔχη ἕνας ἄνθρωπος μεγαλωσύνη στὴν καρδιὰ καὶ τὸ νοῦ, στὴν ἴδια του τη φύσι, γιὰ νὰ εἶναι εὐγενής. Ὁ καθένας μπορεῖ ν' ἀποκτήση ὀπαδούς, λεγοντας ἐκεῖνα ποὺ ἀρέσουν στὸν κόσμο. Πολλοὶ ἐπιζητοῦν νὰ θεωρηθοῦν μεγάλοι συγκεντρώνοντας πλήθη καὶ ἀντιλαλώντας τὴ φωνὴ τους. Γίνονται νάνοι αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν, ἐνῶ αὐτὸς ἐμφανίζεται πάνω στοὺς ὤμους των γιὰ μεγάλος. Ἐμεῖς ὅμως χρειαζόμαστε ἕνα τελείως διαφορετικὸ κριτήριο γιὰ τὸ μεγαλεῖο.

Ἐκεῖνο ποὺ χρειαζόμαστε, ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς ἀποφοίτους τῶν ἀνωτάτων σχολῶν, εἶναι νὰ ἔχουν το θάρρος, περισσότερο ἀπὸ τὸ θάρρος νὰ ἔχουν τὴν ὄρεξι καὶ τὴν κλισι, νὰ σκέπτωνται ὁ καθένας γιὰ λογαριασμό του πάνω σ' ὅλα τὰ ζητήματα, θρησκευτικά, πολιτικά, κοινωνικά, ἀτομικά, γενικὰ γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα ὑπὸ τὸν ἥλιον. Δυστυχῶς, πολὺ λίγοι ἄνθρωποι νιώθουν τὴν ἀνάγκη γιὰ ἐλευθερία μέσα στὸν ἑαυτό τους. Καὶ ὅμως αὐτη ἡ ἐλευθερία, ἡ βαθειὰ ἐλευθερία νοῦ καὶ καρδιᾶς, ποὺ δίνει στὸν ἄνθρωπο μιὰ ξεχωριστὴ κατανόησι καὶ τὸν κάνει νὰ ζῆ τὴν ζωή του σύμφωνα μ' αὐτήν, αὐτὴ ἡ ἐλευθερία εἶναι ἐκείνη ποὺ δίνει στὰ ἔθνη τὴ μεγαλωσύνη.

Εἶναι, ἀλήθεια, πολὺ διαδεδομένη ἡ ἀντιληψις, ὅτι μονάχα λίγοι ἐκλεκτοί, ἄτομα προικισμένα, εἶναι ἱκανοὶ νὰ πρωτοτυποῦν, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑπάρχουν μονάχα γιὰ νὰ γίνωνται ἠχὼ τῶν ἰδεῶν τῶν πρωτοτύπων ἀνθρώπων. Σπεύδω νὰ εἰπῶ ὅτι ἐγὼ προσωπικῶς δὲν συμμερίζομαι διόλου αὐτὴ τὴν ἰδέα. Νομιζω ὅτι ὑπάρχει μέσα στὸν καθένα μιὰ σπίθα πρωτοτυπίας. Ἀλλὰ καταπνίγεται ἀπὸ τὴν συνολικὴ τάσι τοῦ περιβάλλοντος, ποὺ ἀναγκάζει τὸ ἄτομον νὰ προσαρμοσθῇ. Βεβαίως, τὸ ἄτομον ὀφειλει νὰ προσαρμόση μέχρις ἑνὸς σημείου τὸν ἑαυτό του πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μὲ τοὺς ὁποίους ζῆ, μὲ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του ἢ τοῦ κοινωνικοῦ ὁμίλου του. Ἀλλὰ ἐὰν ἀντανακλᾶτε πλήρως τὸ περιβάλλον σας, τότε γίνεσθε διανοητικῶς ἕνας μικρὸς δίσκος τῶν σκέψεων καὶ τῶν λόγων τους

Πολυ συχνὰ νιώθουμε τὴν ἀνάγκη ν' ἀκολουθήσουμε κάποιον μεγάλον ἡγέτη. Εἶναι σωστὸ νὰ σεβώμεθα ἕναν ἡγέτη, νὰ προσέχουμε τὰ λόγια του, νὰ τοῦ παρέχουμε βοήθεια καὶ συνεργασία, μὰ αὐτὸ δεν σημαίνει ὅτι ἕνας ἡγέτης πρέπει νὰ ἀκολουθῆται ἀπολύτως, ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ ἀποκλεισμοῦ παντὸς ἄλλου καὶ τῆς μιμήσεως αὐτοῦ. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς περιμένουν νὰ σχηματίσουν γνῶμες ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὸ ραδιόφω-

νε, γιὰ νὰ φωνάζουν ἔπειτα συνθήματα φτιασμένα ἀπὸ ἄλλους. Νομίζω ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἀγωγὴ συνίσταται στὴν ἱκανότητα νὰ σκεπτώμεθα γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ὅσο ταπεινοὶ καὶ νὰ εἰμαστε, νὰ ἔχωμε τὶς δικές μας σκέψεις καὶ ὄχι νὰ ἀναπαράγουμε τὶς σκέψεις τῶν ἄλλων.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι σὲ ἀναρίθμητους ἀνθρώπους ἀρέσει νὰ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ πλήθους, νὰ ἀνήκουν σὲ ἕνα κόμμα, νὰ ἀκολουθοῦν αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν πίστι ἢ ἰδέα. Ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν ἀνεξαρτησία πνεύματος, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐπιθετικὴ καὶ δὲν τείνει νὰ κυριαρχήση στοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μονάχα ἐπιζητεῖ τὴν γνήσια κατανόησι, πραγματικὰ εἶναι πέρα πολὺ λίγοι σὲ κάθε χώρα. Εὐτυχῶς, ποὺ ὑπάρχουν κι' αὐτοί. Ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκη αὐτῶν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι νὰ μὴν ὑποκύπτουν στὴν προπαγάνδα, ποὺ εἶναι ξαπλωμένη τώρα περισσότερο παρὰ ποτέ. Ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι ραδιοφωνικοὶ σταθμοί, ἐφημερίδες, βιβλία. Γίνονται ἀναρίθμητες ὁμιλίες καὶ ἀγγελίες. Τὰ μυαλά μας τείνουν νὰ ἐπηρεασθοῦν βαθειὰ ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς πηγὲς προπαγάνδας. Φυσικά, πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν πάνω σ' ἕνα εἰδικὸ θέμα τὶς ἴδιες ἀπόψεις, μὲ αὐτὲς ποὺ διατυπώνονται, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἀπόψεις των εἶναι ἁπλῶς ἐπανάληψις ἀπόψεων τοῦ τύπου ἢ τοῦ ραδιοφώνου. Ἀσκεῖται στὸν σύγχρονο κόσμο τρομακτικὴ πίεσις, που δὲν ὑπῆρχε σὲ παλαιότερους καιρούς, ὅταν ἡ ζωὴ ἦταν ἁπλούστερη, δίχως τόσες ἐπαφὲς καὶ τόσα γεγονότα. Τότε ὑπῆρχε περισσότερη δυνατότης ν' ἀναπτυχθῆ ἐλεύθερη σκέψις, σχετικὰ πάντοτε, καὶ νὰ καλλιεργηθῆ ἡ φιλοσοφία. Ὑπῆρχε, δηλαδή, τότε χῶρος ἀκάλυπτος ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ περιβάλλοντος, ὥστε ν' ἀναπτυχθῆ ἡ ἀτομικὴ σκέψις.

Σήμερα ἀσκεῖται πάνω στὴ σκέψι τῶν ἀνθρώπων συνεχὴς πίεσις παντὸς εἴδους, κοινωνική, οἰκονομική, πολιτική. Γι' αὐτὸ τίθεται μπροστὰ στοὺς νέους εἰδικὰ τὸ καθῆκον, καθὼς μπαίνουν στὸν κόσμο, νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν σημασία τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ κόσμος τελεῖ σὲ πολὺ σοβαρὴ κατάστασι, αὐτὸ τὸ νιώθουμε ὅλοι. Βαδίζουμε πρὸς ἕνα πεπρωμένο, ἀσαφὲς στὶς λεπτομέρειες, ἀλλὰ ὁρατὸ στὸ γενικό του διάγραμμα. Εἶναι φανερό, πῶς βαδίζουμε πρὸς τὴν ἀποκατάστασι μιᾶς ἀνθρωπότητος, ὄχι διῃρημένης σὲ τόσες φυλές, ἐθνότητες καὶ τμήματα, ἀλλὰ ἑνωμένης ἀπὸ κάθε ἄποψι. Ἐὰν ἐξετάσουμε τὰ προβλήματα του ἀφοπλισμοῦ, του διαστήματος καὶ τοῦ φόβου μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, θὰ καταλήξουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύσις γιὰ ὅλα αὐτὰ τα προβλήματα, τις ἀντιζηλίες καὶ τὶς καχυποψίες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι τῆς ἀνθρωπότητος σὲ μιὰ ἑνότητα. Μιὰ τέτοια ὀργάνωσις θὰ ἦταν δυνατὴ μονάχα ὅταν ὁ καθένας μας ἀντελαμβάνετο ὅτι ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸς μέρος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὄχι ἁπλῶς μέρος τοῦ ἔθνους του, τοῦ ὁμίλου του ἢ τῆς οἰκογενείας του.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερβοῦμε μέσα στὴν ἴδια τὴ χώρα μας τοὺς φραγμοὺς τῆς χωριστικότητος καὶ νὰ προχωρήσουμε στὸν ἀληθινὸ κοσμοπολιτισμό, συναισθανόμενοι ὅτι εἴμαστε ὅλοι μέλη μιᾶς ἀνθρώπινης οἰκογενειας. Τότε καὶ μόνον θὰ γινουμε ἱκανοὶ νὰ συναντήσουμε τοὺς αλλους ἀνθρώπους, Ἀμερικανούς, Κινέζους, Ἰάπωνες, Ρώσσους, Ἀφρικανοὺς ἢ ὁποιους ἄλλους, νὰ τοὺς συναντήσουμε σὰν ἀνθρώπινες ὑπάρξεις καὶ νὰ ἀποκαταστήσουμε σχέσεις μὲ ἀληθινὴ κατανόησι.

Ἐγώ, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχω ὡρισμένες ἰδέες, συνήθειες καὶ τάσεις ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ γεννηθῶ στὴν Ἰνδία καὶ εἶμαι Ἰνδουιστής. Ἐὰν εἶχα γεννηθῆ σε ἄλλη χώρα, πιθανὸν θὰ σκεφτόμουν μὲ τὸν τρόπο τῶν κατοίκων ἐκείνης τῆς χώρας. Μιὰ ἀντίληψις βασισμένη μονάχα στο γεγονὸς ὅτι ἕνας γεννήθηκε στὰ πλαίσια ὡρισμένης χώρας, θρησκείας ἢ ἐθνότητος, εἶναι ἀντίληψις βασισμένη σὲ κριτήρια ἐξωτερικὰ καὶ συμπτωματικά. Ἐπειδὴ ζῶ σ' ἕνα

μεγάλο τμῆμα τοῦ κόσμου καὶ ἦλθε: σ' ἐπαφὴ μὲ διάφορους λαούς. Ἐαν μὲ ρωτήσετε τί ἀνεκάλυψα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ταξίδια μου, θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ ἄνθρωπος, βασικά, εἶναι παντοῦ ὁ ἴδιος. Τυχαῖα περιστατικὰ περιβάλλοντος τὸν κάνουν νὰ φαίνεται διαφορετικός. Ἕνας ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ φορῇ χιτώνα ἢ πανταλόνια, ἀνάλογα μὲ τὶς κλιματικὲς συνθῆκες. Μιλάει μιὰ ἰδιαίτερη γλῶσσα, διότι γεννήθηκε σὲ μιὰ ἰδιαίτερη χώρα. Συμβαίνει νὰ εἶμαι Ἰνδός, διότι γεννήθηκα ἀπὸ Ἰνδοὺς γονεῖς, ἐνῶ ἄν εἶχε τύχει νὰ γεννηθῶ στὸ Πακιστὰν θὰ ἤμουν Πακιστανός, θὰ ὁρκιζόμουν στὸ Κοράνιο καὶ θὰ συμμεριζόμουν τὶς ἀπόψεις τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς χώρας πάνω στὰ διάφορα ζητήματα.

Ἐαν ἐξετάσετε τὸ ὅλον ζήτημα λογικά, γιὰ λογαριασμό σας, θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωρίσετε ὡς ἀξιόλογο κάθε πρᾶγμα ποὺ ἔχει ἀξία· κάθε φιλοσοφικὴ γνώμη ἢ θεωρία θὰ πρέπει νὰ τὴν ὑποβάλλετε σὲ ψυχρὴ ἐξέτασι· καὶ κάθε τι ποὺ εἶναι ἀληθινὸ καὶ καλὸ σὲ ὁποιαδήποτε πίστι, νὰ τὸ δέχεσθε ὡς ἀξιοσέβαστο. Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τῆς πάλης καὶ διαιρέσεως, δὲν θὰ εἶναι δυνατον νὰ ευρεθοῦν ἔστω καὶ λίγοι ἄνθρωποι, ποὺ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ὁλόκληρη ἡ γῆ ἀνήκει σὲ κάθε μεμονωμένο ἄτομον καὶ ὅτι κάθε ἀνθρώπινη ὕπαρξις εἶναι κληρονόμος ὁλόκληρης τῆς ἀλήθειας ποὺ μπορεῖ να ὑφίσταται ὁπουδήποτε, εἴτε στὸν Ἰνδουισμό, τὸν Ἰσλαμισμό, τὸν Χριστιανισμό, εἴτε σ' ὁποιαδήποτε ἄλλη θρησκεία ἢ φιλοσοφία; Ἡ ἀλήθεια ἀνήκει σὲ κάθε ἄνθρωπο δικαιωματικῶς. Ἡ ἀλήθεια δὲν ὑπόκειται σὲ ἰδιοκτησία. Ἐὰν υἱοθετήσουμε αὐτὴ τὴν οἰκουμενικὴ στάσι, θὰ γίνη πλούσια ἡ ζωή μας καὶ ἡ πεῖρα μας γιὰ τὴ ζωὴ τελείως διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν παροῦσα.

Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς χρειάζεται εἶναι ἕνας νοῦς δίχως φραγμοὺς καὶ μιὰ καρδιὰ δίχως σύνορα, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ συναναστρεφώμεθα τοὺς ἄλλους λαοὺς μὲ συμπάθεια καὶ κατανόησι, ἐνῶ θὰ ζοῦμε τὴ ζωή μας σύμφωνα μὲ τὴ δική μας κατανόησι, ὄχι μιμούμενοι, οὔτε προσαρμόζοντες τὸν ἑαυτό μας σὲ ὅ,τι ἄλλοι σκέπτονται καὶ λέγουν μέχρι σημείου νὰ χάσουμε τὴν ἀτομικότητά μας. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωμε ἀληθινὰ ἄτομα, ὄχι ἁπλῶς προϊόντα τοῦ περιβάλλοντός μας. Ὁ ἄνθρωπος θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ξανα-πλάση τὸ περιβάλλον του, ἀλλὰ γι' αὐτὸ χρειάζονται νοῦς καὶ καρδιὰ χωρὶς περιορισμοὺς στὴ λειτουργία τους. Ἔτσι, μιὰ ζωὴ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἀγοραία φιλοδοξία, ἀποβλέπουσα στὶς ἀληθινὲς ἀξίες τῆς ζωῆς, ὄχι στὶς ἀξίες τῶν ἐπὶ μέρους δογμάτων ἢ κομμάτων, θὰ δώση ἀξιοπρέπεια τόσο στὸ ἄτομο, ὅσο καὶ στὸ ἔθνος του.

Οἱ νέοι, ποὺ ὁ νοῦς των δὲν ἔχει ἀκόμη ἀπολιθωθῆ, ποὺ ἔχουν ἀκόμη μιὰ κάποια ἐλευθερία σκέψεως, ἀπελεσθεῖσα ἀπὸ τοὺς παλαιούς, μποροῦν νὰ δημιουργήσουν μιὰ νέα κοινωνία. Ὅμως, στεροῦνται πείρας, δὲν ἔχουν ὡριμότητα καὶ ἐπαρκῆ κατανοησι γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων. Χρειάζεται ἑπομένως συνδυασμὸς τῆς ὡριμότητος μὲ τὴν ἀγνότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὸ ξεκίνημα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ βαθμηδὸν χάνεται.

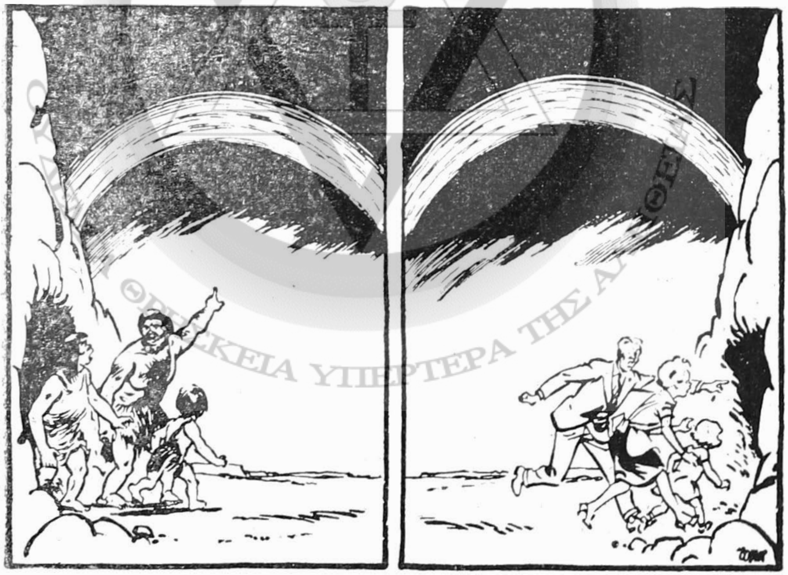
Ὁ σκοπός μας πρέπει νὰ εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἡ συντήρησις, ἡ στερεοποίησις καὶ μεταφορὰ τῆς κληρονομίας μας ἀπὸ τὴν πρεσβύτερη γενεά, ἀλλὰ ἐπίσης ἡ δημιουργία καλυτέρων καὶ βιωσίμων ἀξιῶν. Συνήθως, οἱ ἄνθρωποι ζοῦνε πληκτικά, μονότονα. Ἀλλά, ὅταν ἕνα ἄτομον πλάση δημιουργικὰ τὴ ζωή του, ἐπιδρᾶ γενικώτερα. Ἡ δημιουργικότης δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι ἐντυπωσιακή, μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ σὲ μικρὸ τόνο, φθάνει νὰ ἔχη ποιότητα, νὰ φέρη τὴν ὑπογραφὴ τοῦ ἰδιαιτέρου πνεύματος καὶ τῆς κατανοήσεως. Ἡ νεότης εἶναι μιὰ περίοδος μεγάλων δυνατοτήτων, ἀλλὰ δυστυχῶς κάθε γενεὰ γίνεται ἀντίτυπον τῶν προηγουμένων ποὺ πέρασαν, ὥστε δὲν ὑπάρχει πολλὴ πραγματικὴ ἀνανέωσις. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ δημιουργικὸ εὑρίσκεται ἐντός μας, εἶναι μόνον ζήτημα ἀνα-

καλύψεως, ἀπελευθερώσεως καὶ ἀνσθέσεως σ᾽ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἑνὸς σκοποῦ καὶ μιᾶς δράσεως.

Αι ἐπαναστάσεις ἔρχονται καὶ φευγουν. Συχνὰ ἀποκαλεῖται ἐπανάστασις ενα παλαιὸ πρᾶγμα μὲ νέο ἔνδυμα. Γι αὐτὸ καὶ ὁ κόσμος τόσο λιγο ἀλλαζει πραγματικά. Χρειαζόμαστε μιὰ αλλου ειδους ἐπανάστασι που νὰ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν καρδια, μὲ βαθυ δημιουργικὸ αισθημα, που ν᾽ ἀποτελῆ ἀτομικὸ βίωμα. Πρεπει νὰ δημιουργήση θεμελιώδη ἀλλαγη στην προοπτική μας, στὶς ἀξιες μας, ενα νέο τρόπο συσχετισμου ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, μιὰ νέα προσέγγισι σὲ κάθε κατάστασι και προβλημα της ζωῆς. Σε κάθε ἄτομον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναλάβῃ μιὰ τετοια μεταμορφωσι, ὥστε νὰ ἀντικρυζη τον κοσμο μὲ νέα μάτια, να βλεπη σὲ καθε τι μιὰ νέα ὀμορφιά, νὰ βλέπη πολλὰ πράγματα ποὺ πρῶτα δὲν διέκρινε, καὶ ἡ ζωή του νὰ γινη σὲ κάθε σχέσι της δημιουργική.

Αἰσθάνομαι ὅτι δὲν μπορῶ νὰ δώσω συμβουλὴ ἢ μηνυμα πιὸ θεμελιῶδες απο αυτό: Νὰ γινετε σεῖς, ποὺ σημαίνει νὰ εἶσθε δημιουργικοὶ μ. απλοτητα, να διακρινετε τὸ ἀληθινο ἀπὸ τὸ ψεύτικο στὰ πάντα, να μην τρομάζετε τὸ νὰ εἶσθε διαφορετικοὶ απὸ τον κόσμο. Δὲν ἔχει σημασία τί οἱ ἄλλοι ανθρωποι μπορεῖ νὰ λενε ἡ νὰ σκεπτωνται γιὰ σᾶς. Θὰ ἔχετε τοτε μεσα στὸ εἶναι σας μια παφλαζουσα πηγὴ ἀφοσιώσεως, ενδισφέροντος καὶ ζωτικότητος, καὶ θὰ ἀπολαμβάνετε τὴ ζωὴ οχι στα ρηχα, μὰ στὰ βαθειά, σ᾽ ολη τὴν κατανόησι της καὶ τὴν ὀμορφιά.

Νέοι καιροὶ προόδου!...

Ἡ ἔξοδος τῶν πρωτογόνων ἀπὸ τὴ σπηλιὰ μὲ τὸ οὐράνιον τόξον τῆς ἐλπίδος

Ἡ καταφυγὴ τῶν πολιτισμένων στὴ σπηλιὰ μὲ τὸ πυρηνικὸν οὐράνιον τόξον τοῦ ὀλέθρου

Περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν μὴ ὀρθοδόξων

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν κ. Σ. Δεληνικος ἐκοινοποίησεν εἰς ἁπάσας τὰς Νομαρχίας τοῦ Κράτους γνωμάτευσιν τοῦ Εἰσαγγελέως Ἀρείου Πάγου σχετικὰ μὲ τὸν «τόπον ἐνταφιασμοῦ μὴ ὀρθοδόξων νεκρῶν».

Τὴν γνωμάτευσιν προεκάλεσε με ἔγγραφον του τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας (Γενικὴ Διεύθυνσις Θρησκευμάτων, Τμῆμα Ἑτεροδόξων), κατόπιν παραπόνων τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης Ἰωάννου Ἐμμ. Τερζάκη, «μάρτυρος τοῦ Ἰεχωβᾶ» ἢ «Χιλιαστοῦ».

Τὸ κείμενον τῆς γνωματεύσεως, διὰ τῆς ὁποίας τίθεται τέρμα σ' ἕνα φοβερὸ ζήτημα *, ἔχει ὡς ἀκολουθως:

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος
Ὁ παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ Ἀντεισαγγελεὺς
Ἀριθ. Πρωτ. Γνωμ. 11
Ἐν Ἀθήναις τῇ 24—4—1962
Πρὸς το Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας, Γενικὴ Δ)νσις Θρησκευματων — Τμῆμα Ἑτεροδόξων

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν Ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος, περὶ οὗ τὸ ὑπ' ἀριθ. 80963)1961 ἔγγραφον Ὑμῶν, ἡ ἡμετέρα γνώμη εἶναι αὕτη: I.—Τὸ ἄρθρον 7 παρ. 1—2 τοῦ α.ν. 2200)1940, ἐπαναλαμβάνον συνοπτικῶς διατάξεις τοῦ διατάγματος τῆς 28 Μαρτίου (9 Ἀπριλίου) 1834 «περὶ τῶν νεκροταφείων καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν» καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης σχετικῆς νομοθεσίας, ὁρίζει ὅτι «Νεκροταφεῖα Ἱδρύονται ὑπὸ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων τῇ προτάσει τοῦ μητροπολιτικοῦ συμβουλίου, μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ οἰκείου ὑγειονομικοῦ ἐπιθεωρητου ἢ ἰατροῦ, ὁριζομένου ὑπ' αὐτοῦ», καὶ ὅτι «ἀπαγορεύεται ἡ ταφὴ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς αὐτῶν καὶ εἰς ἰδιωτικοὺς χώρους». Τὸ εἰρημένον διάταγμα ἀφορᾶ ἐν ἄρθρῳ Ι εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν νεκρῶν, οἵτινες ἦσαν ὀπαδοὶ «ὁποιασδήποτε θρησκείας», καὶ ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 5 παρ. 1, ὅτι «τὰ νεκροταφεῖα, πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ εὐρύχωρα, ὥστε νὰ δέχωνται ὅλους τοὺς νεκροὺς τοῦ δήμου ἢ τοῦ χωρίου». Προσέτι τὸ διάταγμα τῆς 13)25 Μαΐου 1835 «περὶ νεκροσκοπίας», ἐν τοῖς τμήμασι ΣΤ' καὶ Ζ' τῶν ἐν αὐτῷ παραγγελμάτων, ἀπαιτεῖ ὅπως τὸ ἐνταφιαστήριον καὶ τὸ νεκρολόγιον μνημονεύωσι καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ θανόντος, δηλαδὴ τὴν οἱανδήποτε θρησκείαν ἢ μὴ θρησκείαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 426 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος, προϊσχῦσαν τοῦ ἄρθρου 573 τοῦ καταργηθέντος Ποινικοῦ Νόμου, ὁ παραβαίνων τὰς χάριν τῆς δημοσίας ὑγείας ἐκδιδομένας διατάξεις περὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν τιμωρεῖται ποινικῶς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων, αἵ-

(*) Σχετικα, ὑπενθυμιζοιμε τὸ ἄρθρο τοῦ συνεργατου μας Χριστου Ριζοπουλου «Μισαλλοδοξια σὲ κοιμητήρια: Ἡ κηδεια τῶν νεκρων ἀπο τὴν ἄποψη τῆς Ἱστοριας, Θρησκειας και τοῦ Νομου». ΙΛΙΣΟΣ, Σεπτ. 1961, σελ. 234.

τινες ὑπηρετοῦσι γενικοὺς σκοποὺς (θρησκευτικούς, δημοσίας ὑγείας, διευκολύνσεως ἐξιχνιάσεως ἐγκλημάτων κ.λ.π.), ἤτοι τὸ κοινὸν συμφέρον, προκύπτει ὅτι τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ κοινοτικὰ νεκροταφεῖα περὶ ὧν μόνον ἐνταῦθα πρόκειται, εἶναι προωρισμένα διά τὸν ἐντὸς αὐτῶν ἐνταφιασμὸν παντὸς νεκροῦ ἀσχέτως θρησκεύματος ἢ ἐθνικότητος. Ἑπομένως, ἕκαστος δῆμος ἢ κοινότης ὑποχρεοῦται ὅπως παραχωρῇ ἐντὸς τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτὸν νεκροταφείου τόπον διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν παντὸς θανόντος δημότου αὐτοῦ καὶ παντὸς ἄλλου ἐν τῇ δημοτικῇ ἢ κοινοτικῇ περιφερείᾳ θανόντος ἀνθρώπου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ὁ θανὼν ἦτο ἡμεδαπὸς ἢ ἀλλοδαπός, ὀρθόδοξος ἢ μὴ τοιοῦτος π.χ. καθολικός, διαμαρτυρόμενος, χιλιαστής, ἰσραηλίτης, μωαμεθανός, ἄθρησκος (Δ. Πετρᾶκος, DIE TOTEN IM RECHT 1905, παρ. 30 σημ. 6—8 σελ. 124, παρ. 43 σελ. 176—177 παρ. 44 σελ. 182, παρ. 45 III, σημ. 14,15 σελ. 186). Διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν μὴ ὀρθοδόξων δύναται, κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ καθορίζηται ἑκάστοτε ἰδιαίτερος χῶρος ἢ χῶροι ἐντὸς τοῦ δημοτικοῦ ἢ τοῦ κοινοτικοῦ νεκροταφείου (Δ. Πετρᾶκος ἔνθ' ἀνωτ. παρ. 45 σημ. 15).

Περὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν ξένων προσωπικοτήτων, διακριθεισῶν ἐπὶ φιλελληνισμῷ, καὶ διὰ τὰ πολεμικὰ νεκροταφεῖα ἐτέθησαν εἰδικαὶ διατάξεις (ν. 75)1943, ἀν. ν. 1357)1949 κ.λ.π.).

II.—Ὁ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐντὸς τῶν δημοτικῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν νεκροταφείων ἐνταφιασμὸς καὶ τῶν μὴ ὀρθοδόξων κατ' οὐδὲν κωλύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἑπομένως καὶ ἡ τοιαύτη τῆς Ἑλλάδος, καθαγιάζει τὰ κοιμητήρια τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἐντὸς αὐτῶν μόνον ὀρθόδοξοι δύνανται, κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας αὐτῆς (βλ. ἰδίᾳ Κανόνα Θ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου), νὰ ἐνταφιάζωνται· πρῶτον μέν, διότι οἱ κανόνες οὗτοι δὲν ἀφορῶσιν εἰς τὸ δόγμα καὶ ἑπομένως δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος κατοχύρωσιν ἔναντι τῶν νόμων τῆς Πολιτείας, οἷοι καὶ οἱ ἀνωτέρω· δεύτερον δέ, διότι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐνέμεινεν εἰς τὴν ἀνεξαίρετον τήρησιν τῶν μνησθέντων ἱερῶν κανόνων, ἀλλὰ διὰ τῆς νεωτέρας ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπέτρεψε τὸν ἐν τοῖς κοιμητηρίοις τῶν ὀρθοδόξων ἐνταφιασμὸν οὐ μόνον τῶν ἑτεροδόξων χριστιανῶν, ἐὰν ἴδιον κοιμητήριον τῆς ὁμολογίας των ταύτης δὲν ὑπάρχῃ ἐν τῷ τόπῳ, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ τῶν μὴ ὀρθοδόξων ἐν γένει. (MILASCH — Ἀποστολοπούλου, τὸ Ἐκκλησ. Δικ. τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατ. Ἐκκλησίας, 1906 παρ. 218 σελ. 977 παρ. 174 σελ. 813 σημ. 18, 19 ἔνθα καὶ αἱ ἐπιτρέψασαι ταῦτα συνοδικαὶ διατάξεις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἑλλάδος τῆς 4 Φεβρουαρίου 1870, Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ Μάρτιον 1869, Ρωσσίας τῆς 20 Φεβρουαρίου 1880, Σερβίας, κατὰ Σεπτέμβριον 1863.

Πρβλ. Μ. Σακελλαροπούλου, Ἐκκλ. Δικ. τῆς Ἀνατ. Ὀρθ. Ἐκκλ. 1898, σελ. 555. Ἀναλόγους διατάξεις περιέχει καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, βλ. Κ. Ράλλην ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. ΙΗ' 177).

Ὁ Ἀντεισαγγελεὺς

Μ. ΚΑΛΛΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τοῦ διασήμου φιλοσόφου **ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ**

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΚΕΨΕΩΣ

Μετάφρασις ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Κατὰ τὰ 1707, τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἄγγλοι ἐκέρδισαν τὴ μάχη τῆς Σαραγόσας, ἐπροστάτεψαν τὴν Πορτογαλία κ' ἔδωσαν γιὰ λίγο καιρὸ βασιλιᾶ στὴν Ἱσπανία, ὁ λόρδος Μπόλντμιντ, ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, ποὺ εἶχε τραυματιστεῖ, βρισκότανε στὰ λουτρὰ τοῦ Μπαρέζ. Ἐκεῖ συνάντησε τὸν κόμη Μεντρόζο, ποὺ εἶχε πέσει ἀπὸ τ' ἄλογο, σ' ἀπόσταση μιάμισης λεύγας ἀπὸ τὴ μάχη κ' εἶχεν ἔρθει κι αὐτὸς νὰ κάνει μπάνια. Εἶχε σχέσεις μὲ τὴν Ἱερὴ Ἐξέταση. Μιὰ μέρα, ἀφοῦ ἤπιαν ἔκαναν τὴν ἑξῆς συνομιλία:

Μ π ό λ ν τ μ ι ν τ. Εἶστε λοιπὸν στὴν ὑπηρεσία τῶν Δομινικανῶν; Ἄσχημο ἐπάγγελμα κάνετε.

Μ ε ν τ ρ ό ζ ο. Αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, μὰ προτιμῶ νἆμαι ὑπηρέτης τους, παρὰ θῦμα τους καὶ ἀπὸ τὴ δυστυχία νὰ καῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, προτιμῶ τὴ δυστυχία νὰ κάψω τὸν πλησίον μου.

Μ π ό λ ν τ μ ι ν τ. Τί φοβερὸ δίλημμα. Ἤσαστε χίλιες φορὲς εὐτυχέστερος κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν Μαυριτανῶν, ποὺ σᾶς ἄφησαν νὰ σαπίζετε ἐλεύθερα μέσα σ' ὅλες σας τὶς προλήψεις καὶ πού, μ' ὅλο ποὺ ἤτανε καταχτητές, δὲν ἀναγνώριζαν στὸν ἑαυτό τους τὸ ἀνήκουστο δικαίωμα νὰ κρατοῦνε τὶς ψυχές σας σιδηροδέσμιες.

Μ ε ν τ ρ ό ζ ο. Τί τὰ θέλετε, δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ γράψουμε, οὔτε νὰ μιλήσουμε, οὔτε νὰ σκεφθοῦμε ἀκόμα. Ἐπειδὴ δὲ μποροῦνε νὰ μᾶς καταδικάσουνε στὴν πυρὰ γιὰ τὶς ἀπόκρυφες σκέψεις μας, μᾶς φοβερίζουν πὼς θὰ καιγόμαστε, μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ, στοὺς αἰῶνες τοὺς ἅπαντες, στὶς φλόγες τῆς Κόλασης, ἂν δὲ σκεφτόμαστε σὰν τοὺς μοναχούς. Ἔπεισαν καὶ τὴν κυβέρνηση πώς, ἂν εἴχαμε τὸν κοινὸ νου, ὅλο τὸ Κράτος θἄπαιρνε φωτιὰ καὶ τὸ ἔθνος μας θὰ καταντοῦσε τὸ δυστυχέστερο τῆς γῆς.

Μ π ό λ ν τ μ ι ν τ. Βρίσκετε πὼς εἴμαστε τόσο δυστυχισμένοι ἐμεῖς οἱ Ἄγγλοι ποὺ γεμίσαμε τὴ θάλασσα καράβια καὶ ποὺ ἤρθαμε νὰ κερδίσουμε γιὰ σᾶς μάχες στὴν ἄκρη τῆς Εὐρώπης· Θαρρεῖτε πὼς οἱ Ὁλλανδοί, ποὺ σᾶς ἅρπαξαν ὅλες σχεδὸν τὶς ἀνακαλύψεις στὶς Ἰνδίες καὶ ποὺ σήμερα εἶναι σὰν προστάτες σας εἶναι καταραμένοι ἀπὸ τὸ Θεό, ποὺ ἔδωσαν πλήρη ἐλευθερία στὸν τύπο τους; Ἡ ρωμαικὴ αὐτοκρατορία ἤταν λιγώτερο ἰσχυρή, ἐπειδὴ ὁ Τούλλιος Κικέρων ἔγραψεν ἐλεύθερα;

Μ ε ν τ ρ ό ζ ο. Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ Τούλλιος Κικέρων; Δὲν ἄκουσα ποτὲ τὄνομά του;

Μ π ο λ ν τ μ ι ν τ. Ἦταν ἕνας πρελύτης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, ποὺ ἔγραφε ὅ,τι σκεφτόταν, καθὼς κι ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, ὁ Πλίνιος, ὁ Σενέκας κι ἄλλοι δόχτορες.

Μ ε ν τ ρ ό ζ ο. Δὲν τοὺς ξέρω καθόλου, μὰ μοῦ εἶπαν πὼς ἡ Καθολικὴ θρησκεία εἶναι χαμένη, ἂν ἄρχιζε ὁ κόσμος νὰ σκέφτεται.

Μ π ό λ ν τ μ ι ν τ. Δὲ μπορεῖ ἐσεῖς νὰ φοβᾶστε τέτοιο πρᾶμα, γιατὶ εἶστε βέβαιος πὼς ἡ θρησκεία σας εἶναι θεία καὶ «πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». Ἂν εἶν' ἔτσι, τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ τηνὲ βλάψει.

Μεντρόζο. Ὄχι βέβαια, μὰ μπορεῖ νὰ τὴν περιορίσητε πολὺ καί, ἐπειδὴ τὸ ρίξατε στὴ σκέψη, γι αὐτό, ἡ Σουηδία, ἡ Δανία, ὅλο σας τὸ νησί, ἡ μισὴ Γερμανία, στενάζετε μέσα στὴ φοβερὴ δυστυχία νὰ μὴν εἴστε πιὰ ὑπήκοοι τοῦ Πάπα. Λένε μάλιστα πώς, ἄν οἱ ἄνθρωποι ἐξακολουθήσουνε νὰ ποοτιμοῦνε τὰ ἀπατηλά τους φῶτα, θὰ περιοριστοῦνε σύντομα στὴν ἁπλῆ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς

Μπόλντμιντ. Ἄν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ἐλευθερία τῆς σκέψεως, θὰ ὑπῆρχε σήμερα Χριστιανισμός;

Μεντρόζο Τί θέλετε νὰ πῆτε; Δὲ σᾶς καταλαβαίνω καθόλου.

Μπόλντμιντ. Τὸ πιστεύω. Θέλω νὰ πῶ ὅτι, ἂν ὁ Τιβέριος κ' οἱ πρῶτοι αὐτοκράτορες εἶχαν καλόγερους νὰ ἐμποδίσουνε τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς νἄχουνε φτερὰ χήνας καὶ μελάνη, ἄν, ἀπὸ πολὺν καιρό, δὲν ἦταν ἐλεύθερη ἡ σκέψη μέσα στὸ ρωμαικὸ κράτος, θἄταν ἀδύνατο στοὺς πρώτους Χριστιανοὺς νὰ διαμορφώσουν τὰ δόγματά τους. Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ Χριστιανισμὸς δὲ διαμορφώθηκε, παρὰ μὲ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως, δὲ θἄταν ἀντίφαση καὶ δὲ θἄταν ἄδικο νὰ θέλει σήμερα νὰ καταλύσει αὐτὴ τὴν ἐλευθερία, ποὺ τῆς χρωστάει τὸ θεμέλιωμά του; Ὅταν σᾶς προτείνουν μιὰν ὑπόθεση συμφέροντος δὲν τὴν ἐξετάζετε καλά, πρὶν ἀποφασίσετε· Καὶ τί ἄλλο μεγαλύτεοο συμφέρο ὑπάρχει στὸν κόσμο, ἀπὸ τὴν αἰώνια εὐτυχία, ἢ δυστυχια μας· Ὑπάρχουν ἕνα πλῆθος θρησκεῖες πάνου στὴ γῆ, ποὺ ὅλες σᾶς καταδικάζουν, ἄν δὲ πιστεύετε τὰ δόγματά τους, παρὰ τὸ δικά σας, ποὺ τὰ ἀποκαλοῦν ἀσεβῆ καὶ ἀνόητα. Ἐξετάστε λοιπὸν αὐτὸ τὰ δόγματα.

Μεντρόζο. Πῶς μπορῶ νὰ τὰ ἐξετάσω; Δὲν εἶμαι μοναχός.

Μπόλντμιντ. Εἶστε ἄνθρωπος αὐτὸ ἀρκεῖ.

Μεντρόζο. Ἀλίμονο! Ἐσεῖς εἶστε πιὸ ἄνθρωπος ἀπὸ μένα.

Μπόλντμιντ. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς μόνο νὰ μάθετε νὰ σκέφτεστε: γεννηθήκατε μὲ πνεῦμα καὶ εἶστε σὰν ἕνα πουλὶ μέσα στὸ κλουβὶ τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης· αὐτὴ σᾶς ἐψαλίδισε τὶς φτεροῦγες τοῦ πνεύματός σας, μὰ μπορεῖ νὰ ξαναγίνουν. Ὅποιος δὲν ξέρει γεωμετρία, μπορεῖ νὰ τηνὲ μάθει· κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ μορφωθεῖ· εἶναι ντροπὴ νὰ βάζει κανεὶς τὴν ψυχή του στὰ χέρια ἐκείνων ποὺ δὲ θὰ τοὺς ἐμπιστευότανε τὸ χρῆμα του. Τολμεῖστε νὰ σκέφτεστε μόνος σας.

Μεντρόζο. Λένε πώς, ἄν ὁ κόσμος σκεφτότουνε μόνος του, θὰ γινότανε ἐξωφρενικὴ σύγχυση.

Μπόλντμιντ. Ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο εἶναι ἀλήθεια. Ὅταν σὲ μιὰ παράσταση ὁ καθένας λέει ἐλεύθερα τὴ γνώμη του, ἡ ἡσυχία δὲ διαταράσσεται· μὰ ὅταν κανεὶς αὐθάδης, προστάτης κανενὸς κακοῦ ποιητῆ, θελήσει νὰ ἀναγκάσει διὰ τῆς βίας τοὺς καλαίσθητους ἀνθρώπους νὰ κρίνουν ὡς καλὸ ἐκεῖνο ποὺ τους φαίνεται κακό, τότε ἀκούγουνται τὰ σφυρίγματα καὶ μπορεῖ οἱ δυὸ ἀντίθετες μερίδες νὰ πετάξουνε καὶ πατάτες στὰ κεφάλια ἡ μιὰ τῆς ἄλλης, καθὼς συνέβηκε μιὰ φορὰ στὸ Λονδῖνο. Οἱ τύραννοι τοῦ πνεύματος εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ ἐπροκάλεσαν ἕνα μέρος ἀπὸ τὶς δυστυχίες τοῦ κόσμου. Στὴν Ἀγγλία δὲν εἴμαστ' εὐτυχεῖς, παρ' ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λέει ἐλεύθερα τὴ γνώμη του.

Μεντρόζο. Εἴμαστε καὶ μεῖς πολὺ ἥσυχοι στὴ Λισαβώνα, ὅπου κανένας δὲ μπορεῖ νὰ πεῖ τὴ γνώμη του.

Μπόλντμιντ. Εἶστε ἥσυχοι, μὰ δὲν εἶστ' εὐτυχεῖς· αὐτὴ ἡ ἡσυχία εἶναι ἡσυχία κατάδικων στὰ κάτεργα, ποὺ τραβοῦνε κουπὶ μὲ ρυθμὸ καὶ μὲ σιωπή.

Μεντρόζο. Θαρρεῖτε πὼς ἡ ψυχή μου εἶναι στὸ κάτεργο;

Μπόλντμιντ. Ναί, καὶ θέλω νὰ τὴ λυτρώσω.

Μεντρόζο. Μὰ καλὰ εἶμαι στὸ κάτεργο.

Μπόλντμιντ. Τότε ἀξίζετε νἆστε.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΣΩΤΕΡΙΣΜΟΣ

Τοῦ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΔΙΠΛΗ εἶναι ἡ ἔννοια ποὺ ἔχει ἡ λέξι «μυθολογία». Ἡ μία δηλώνει τὴ συλλογὴ ἀπὸ τοὺς μύθους, ποὺ ἀποτελοῦν τὶς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων λαῶν γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὶς πράξεις τῶν Θεῶν, Ἡμιθέων καὶ Ἡρώων τους. Ἡ ἄλλη σημαίνει τὴν ἐπιστήμη ποὺ σπουδάζει συγκριτικὰ αὐτοὺς τοὺς μύθους. Ἡ συγκριτικὴ αὐτὴ ἐπιστήμη, καθὼς ἔχει γράψει ὁ καθηγητὴς Ν. Λούβαρις, γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη γιὰ νὰ ἐξηγηθοῦν οἱ σχέσεις, οἱ ἀναλογίες καὶ οἱ ὁμοιότητες ποὺ ὑπάρχουν στοὺς μύθους τῶν διαφόρων λαῶν, ὥστε νὰ κατορθωθῆ κάποια ἑνότητα καὶ νὰ μπῆ κάποια τάξι στὸ χάος ποὺ ἀποτελοῦν. Προσθέτει δὲ πὼς ἡ ἔρευνα αὐτὴ ἐπάνω στοὺς μύθους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς κατὰ καιροὺς ἀρχαιολογικές, ψυχολογικὲς καὶ ἄλλες ἀνακαλύψεις, ἀπὸ τὶς ἐπικρατοῦσες κάθε φορὰ θεωρίες καὶ μεθόδους καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὶς φιλοσοφικὲς ἰδέες ποὺ ἐπικρατοῦν κάθε τόσο.

Ἀπὸ τὰ πάρα—πάνω βγαίνει πὼς οἱ διάφορες μυθολογίες ἔχουν σχέσι μὲ τὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τῶν ἀρχαίων λαῶν. Ἀκόμη δὲ πὼς ἡ ἐπιστημονική τους ἔρευνα δὲν ἔχει κριτήρια πάγια, ἀλλὰ κυμαινόμενα κατὰ τὶς μεταβαλλόμενες ἀντιλήψεις τῆς κάθε ἐποχῆς.

Δὲν θ' ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ, βέβαια, μὲ τὶς ξένες μυθολογίες, οὔτε μὲ τὴ σύγκρισί τους. Θὰ ἀσχοληθοῦμε μόνο μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπός μας. Ἕλληνες εἴμεθα καὶ ἡ Μυθολογία τῆς πατρίδος μας μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἡ Μυθολογία της, ποὺ, καθὼς ὅλοι λένε, ἔχει διχόγεια.

Πού εἶναι τόσο φωτεινή σάν τόν οὐρανό μας.

Η Μυθολογία μας λοιπόν, πρέπει νά τό ποῦμε ἀπό την ἀρχή, ἔχει, ὄχι μόνον ἀπό τούς νεωτέρους, ἀλλά καί ἀπό τα ἀρχαῖα χρόνια, κακοποιηθῆ, μάλιστα δέ κατα πολλούς καί ποικίλους τρόπους. Ἔχει κακοποιηθῆ καί ἀπό ξένους καί ἀπό Ἕλληνας.

Γιατί ὁ καθένας παίρνει τούς διάφορους μύθους καί τούς ἐξηγεῖ υποκειμενικά, κατά τις ἰδέες πού ἔχει καί σύμφωνα μέ τη νοοτροπία του. Κατά τη σκοπιά ἀπό την ὁποία τους βλέπει. Ἀλλά οἱ μῦθοι τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, καθώς θα δοῦμε στα παρακάτω, ἔχουν περιεχόμενο φιλοσοφικό, περιεχόμενο τῆς ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας, περιεχόμενο πνευματικό καί γι' αὐτό, σαν συμβολισμοί που εἶναι, συμβολισμοί ἐσωτερικῆς μορφῆς, μόνον ἀντικειμενικά θα ἠμποροῦσαν μέ ἐπιτυχία να ἐξηγηθοῦν. Δεν θα ἦταν λοιπόν υπερβολή ἄν ἐλέγαμε ὅτι μόνον μέ τό πρίσμα τοῦ ἐσωτερισμοῦ θά ἔπρεπε νά ἐξετάζωνται. Τοῦ σοβαροῦ ἐσωτερισμοῦ, νά ἐξηγούμεθα, πού ἔχει σαφήνεια καί συνέπεια, καί ὄχι τοῦ ψυμψόδολου, τοῦ τόσο, πολλές φορές, ἀπίθανου ἐσωτερισμοῦ.

Τα κριτήρια με τά ὁποῖα σπουδάζονται ἤ μᾶλλον θα ἔπρεπε να σπουδάζωνται οἱ μῦθοι τῆς Μυθολογίας μας δεν ἠμπορεῖ, καθώς νομίζουμε καί καθώς εἴπαμε, να εἶναι ὑποκειμενικά, οὔτε νά κυμαίνωνται κατά τίς κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης, γιατί οἱ αἰώνιες καί πανανθρώπινες ἀλήθειες γιά τήν πνευματική πραγματικότητα δεν ἀλλάζουν μέ τούς καιρούς, οὔτε με τις γνῶμες τῶν ἀνθρώπων. Πῶς νά τό ποῦμε; Δέν συγχρονίζονται. Ὁ ἐσωτερισμός δέν εἶναι ἐπιστήμη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά ἐπιστήμη τῶν Ναῶν. Εἶναι μυσταγωγία.

Αὐτή ἡ σύγχρονη σκέψι, πού εἶναι τοσο ορθολογιστική, τοσο ἐγκεφαλική, δεν εἶναι καί τόσο κατάλληλη να καταπιαστῆ με θέματα σάν κι' αὐτό, πού γιά να ἐξεταστῆ θέλει ἐλευθερία στή σκέψι, χωρίς φραγμούς ὀρθολογιστικούς ἤ ἐπιστημονικούς. Πού δέν θέλει δόγματα, οὔτε προκαταλήψεις, οὔτε δεισιδαιμονίες καί φόβους.

Καί τι δέν ἔχει εἰπωθῆ γιά τή Μυθολογία τῆς πατρίδος μας καί ἀπό ἐπιστήμονας, που αὐτοί τουλάχιστον την ἐξετάζουν με σοβαρότητα καί με καλή πίστι, καθώς καί ἀπό ἄλλους, ἐκείνους πού θέλουν νά κάνουν φτωχό πνεῦμα ἐπάνω σε ζητήματα που δέν καταλαβαίνουν.

Καί ὅμως για μᾶς τους Ἕλληνας ἡ Μυθολογία μας ἀποτελεῖ ἐθνική παρακαταθήκη, τήν ὁποία θα ἔπρεπε να σεβόμαστε ἀπό καθῆκον ἐθνικό, τουλάχιστον.

Οἱ διάφοροι συγγραφεῖς πού καταπιάστηκαν με τήν Ἑλληνική Μυθολογία καταλήγουν ὅλοι σχεδόν στο ὅ,τι οἱ μῦθοι της περιλαμβάνουν πρόσωπα ἤ γεγονότα φανταστικά καί ὅτι σ' αὐτούς φανερώνεται με παιδική ἁπλότητα ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ κατά τήν παιδική του ἡλικία ἤ στο πῶς οἱ μῦθοι εἶναι ἐπινοήσεις παιδιάστικες καί ὑπερβολικές, πού μπορεῖ νά προκαλέσουν μειδιάματα ἤ εὐχάριστη εὐθυμία.

Ὑπάρχουν ὅμως καί ἐξαιρέσεις, σπάνιες βέβαια. Ἔτσι ὁ Γερμανός καθηγητής καί ἑλληνιστής τοῦ περασμένου αἰῶνα ὁ Φρ. Κρώυτζερ, στο ἔργο του «Συμβολική καί μυθολογία τῶν ἀρχαίων λαῶν καί ἰδίως τῶν Ἑλλήνων», ὑποστηρίζει ὅτι «οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι εἶναι συμβολισμοί πού ὑποδηλώνουν παλαιότατα θρησκευτικά καί φιλοσοφικά

δόγματα καὶ διάφορα ἠθικὰ παραγγέλματα». Ὁ Ζὰν Ρισπὲν ἐξ ἄλλου τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας στὸν πρόλογό του στὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, μαζὶ μὲ ἄλλα γράφει: «Δὲν εἶναι πιὸ σοφό, πιὸ μετρημένο, πιὸ λογικό, ἀληθινὰ πιὸ σύμφωνο μὲ τὸ Ἑλληνικὸ γοῦστο, ν' ἀρκῆται κανεὶς στοὺς μύθους ὅπως εἶναι;». Δηλαδὴ νὰ μὴ τοὺς φορτώνῃ μὲ ἑρμηνεῖες περίεργες. Ὁ δὲ καθηγητὴς Φελὶξ Γκιρὰνς στὴν Παγκόσμιο Μυθολογία του γράφει πὼς «ἡ ἑρμηνεία τῶν μύθων εἶναι ὑπόθεσι λεπτὴ καὶ ὅτι κινδυνεύει κανεὶς να κάμῃ λάθη σὰν καταπιάνεται μ' αὐτὴ μὲ τόλμη περισσότερη ἀπ' ὅση πρέπει».

Ὥστε βλέπουμε ὅτι καὶ μερικοὶ ἐπιστήμονες ὑποψιάζονται πὼς κάτω ἀπὸ τοὺς μύθους κάτι τὸ σοβαρὸ καὶ ἀνεξιχνίαστο στὴ σύγχρονη σκέψι καὶ ἀντίληψι εἶναι κρυμμένο καὶ μιλοῦν μὲ σεβασμὸ γι' αὐτούς.

Ἄς πάρουμε τώρα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἄποψι, ὅση τουλάχιστον εἶναι στὴ διάθεσί μας, ἐπάνω στὸ θέμα μας καὶ ἄς δοῦμε τί ἔλεγε σχετικὰ ἕνας σύγχρονός μας Μύστης, ὁ Σπυρίδων Νάγος, γιὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἄλλες φορὲς ἔχει γράψει ὁ «Ἰλισός». Ἕνας ἄνθρωπος ποὺ οἱ πράξεις του ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὶς ἰδέες του, πρᾶγμα τόσο δύσκολο στοὺς καιροὺς μας, μὰ καὶ σὲ κάθε ἐποχή. Ἕνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν ποῦμε ὅτι ὅλη του τὴ ζωὴ τὴν εἶχε ἀφιερώσει σὲ ζητήματα πνευματικά, σὲ θέματα σὰν καὶ τοῦτο ποὺ ἐξετάζουμε τώρα:

«Ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκεία ἐν τῷ συνόλῳ της ἀποτελεῖ ἓν μεγαλούργημα. Ἀπασχολεῖται ἐπιμελῶς ὄχι μόνον μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν κόσμων.

Αἱ ἔννοιαι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας, αἱ ἀποκαλύπτουσαι δι' ἀλληγορικῶν παραστάσεων τὴν ὕπαρξιν, τὴν γενεαλογίαν, τὸ φῦλον, τὰς ἰδιότητας, τὰς σχέσεις καὶ ἀντιθέσεις τῶν Θεῶν, παρέχουν πλήρη καὶ λεπτομερῆ ἀπεικόνισιν τῶν σταθμῶν, τῆς ἐξελισσομένης, κατὰ τοὺς θείους νόμους, οὐσίας τῆς Φύσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι τῆς ἐνεργείας του τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ἀποκαλύπτουν τὰ τελούμενα ἐν τῷ κόσμῳ ἡμῶν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς φύσεως τῶν ὄντων. Παρουσιάζουν τὴν πρὸς τὰ πρόσω ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τὸ ὁποῖον τείνει νὰ ἀνέλθῃ εἰς θειοτέρους κόσμους. Αἱ ἔννοιαι αὗται ἀναφέρονται περισσότερον εἰς τὰ θέματα τῆς πνευματικῆς φύσεως. Διότι τὴν πνευματικὴν φύσιν πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοηθῇ αὕτη πρέπει νὰ μελετηθῇ πρότερον ἡ ὅλη Φύσις καὶ οἱ λειτουργοῦντες νόμοι της. Διότι ὡς ἀφίνει ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκεία νὰ ὑπονοηθῇ, ἡ πνευματικὴ Ζωὴ ἐκδηλοῦται καὶ ἐνεργεῖ διὰ τῶν ὀργανικῶν μορφῶν τῆς Φύσεως. Ὁ δε διανοητικος κόσμος εἶναι ἀπόρροια τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Καὶ ἀποτέλεσμα ἀμφοτέρων εἶναι ὁ κόσμος τῶν Θεῶν».

Πόσο διαφορετικὲς ἀντιλήψεις βλέπουμε ἐδῶ, ἰδέες πνευματόδοξες, διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς συνηθισμένες γνῶμες ποὺ ἀκοῦμε ἢ διαβάζουμε ἐπάνω στὸ θέμα μας. Ἐδῶ καθαρὰ φαίνεται ἐκεῖνο ποὺ εἴπαμε καὶ στὴν ἀρχή, πὼς οἱ αἰώνιες πνευματικὲς ἀλήθειες δὲν συγχρονίζονται, οὔτε τὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἐξήγησί τους ἠμποροῦν νὰ εἶναι μεταβλητὰ καὶ ν' ἀκολουθοῦν τὶς κυμαινόμενες ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων ἢ τῆς ἐπιστήμης.

*

Ἐξετάζοντας ὅμως τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας πρέπει νὰ σταθοῦμε γιὰ νὰ ὑπογραμ-

μίσουμε τὸ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μύθους, καθὼς παρουσιάζονται σήμερα, εἶναι ἀλλοιωμένοι μὲ προσθῆκες ποὺ ἔγιναν ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἦσαν ἀρκετὰ ἢ καθόλου μεμυημένοι στὰ ἀρχαῖα Μυστήρια τῆς πατρίδος μας. Τέτοιοι ἄνθρωποι καὶ μύθους ὁλόκληρους ἀκόμη ἔπλασαν οἱ ἴδιοι. Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἔχουν φέρει σύγχυσι.

Οἱ ἀρχικοὶ μῦθοι, καθὼς εἶναι φανερό, εἶχαν διατυπωθῆ, εἶχαν συντεθῆ ἀπὸ Μυσταγωγούς, ἀπὸ Ἱεροφάντες τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων, ἀπὸ ἄνδρες θείους, γιὰ νὰ ἀλληγορήσουν μ' αὐτούς, γιὰ νὰ περικαλύψουν σ' αὐτούς, καθὼς εἴδαμε, ἔννοιες πνευματικές, ἔννοιες δηλαδὴ ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ λέγωνται σὲ ἀμυήτους ἀνθρώπους, σὲ ἀνθρώπους δηλαδὴ μὲ πάθη ἀνθρώπινα, μὴ ἐξαγνισμένους, μὴ προπαρασκευασμένους ψυχικὰ καὶ ἰδεολογικὰ καὶ ἀκατάλληλους νὰ δεχθοῦν φῶς πνευματικό. Ἡ ἑρμηνεία τῶν μύθων, ἡ ἀντικειμενικὴ ἑρμηνεία τους, μόνον μέσα στὰ ἀρχαῖα Μυστήρια ἐγίνετο, σὲ ὅσους ἐκρίνοντο ἄξιοι νὰ φοιτήσουν σ' αὐτά. Ὁ Σπ. Νάγος γράφει γι' αὐτό:

«Τὰ Ἑλληνικὰ Μυστήρια ἀπησχολοῦντο κυρίως μὲ τὴν ἑρμηνείαν τῶν παραδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας, μετὰ τῆς ὁποίας εὑρίσκοντο εἰς στενωτάτας σχέσεις, ἐνῶ ὁ ἀμύητος κόσμος εἶχε συγκεχυμένην ἀντίληψιν περὶ αὐτῶν».

Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ὅμως χρόνους ἄρχισαν οἱ ἀλλοιώσεις, ποὺ εἴπαμε, στοὺς γνησίους μύθους τῶν Μυστηρίων, ποὺ τόσο τοὺς τροποποίησαν μὲ βέβηλες προσθῆκες καὶ τοὺς ἄλλαξαν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο γιὰ νὰ συνεχιστῆ ὕστερα ἀπὸ τοὺς τραγικοὺς ποιητὰς καὶ ἀπὸ ἄλλους. Χρειάζεται λοιπὸν προσεκτικὴ ἐπιλογὴ ἀπὸ τὰ παρείσακτα στοιχεῖα, ἀπὸ τὶς γενόμενες κατὰ καιροὺς προσθῆκες, ὥστε νὰ ξεκαθαριστοῦν οἱ γνήσιοι μῦθοι, οἱ ἀρχικοί. Χρειάζεται ὅμως γιὰ τοῦτο καὶ κάποια γνῶσι γιὰ τὸν ἐσωτερισμό.

Τοὺς πρώτους ποὺ βεβήλωσαν τοὺς μύθους, τὸν Ὅμηρο δηλαδὴ καὶ τὸν Ἡσίοδο, κατέκριναν στὴν ἀρχὴ ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Ξενοφάνης ὁ Ἐλεάτης. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τοὺς κατηγορεῖ μὲ τὸ αὐστηρό του ὕφος, λέγων ὅτι διετύπωσαν ψεύδη γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ τιμωρηθοῦν ἀπὸ τὴν Δίκη *. Ὁ δὲ δεύτερος σὲ ἀπόσπασμά του ποὺ διεσώθηκε γράφει ὅτι ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος ἀπέδωσαν στοὺς Θεοὺς κάθε τί ποὺ φέρνει καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἀκόμη ὄνειδος καὶ ψόγο, δηλαδὴ τὴν κλοπή, τὴν μοιχεία καὶ τὴν ἀλληλοαπάτη. «Πάντα Θεοῖς ἀνέθηκαν Ὅμηρος δ' Ἡσίοδος τε ὅσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστίν, κλέπτειν, μοιχεύειν καὶ ἀλλήλοις ἀπατεύειν».

Ἀργότερα καὶ ὁ Πλάτων, στὴ Πολιτεία του (Β. 17), πιὸ συγκεκριμένα καὶ διεξοδικά, ἀναλύει τὴν κατηγορία σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο μέρος εἶναι τὸ γιατὶ ἔφεραν στὴ δημοσιότητα μύθους ποὺ εἶχαν σημασία ἀλληγορική, ἡ ὁποία δὲν

(*) Κάτι σχετικὸ μὲ τὴ γνώμη αὐτὴ τοῦ Ἡρακλείτου, γιὰ τὴν ἀπὸ τὴ Δίκη τιμωρία τῶν ποιητῶν ποὺ ἀσέβησαν, μᾶς παραθέτει ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (VIII-2), πὼς τὸ εἶπε κάποιος Ἱερώνυμος, ποὺ δὲν μᾶς φανερώνει ποιὸς ἀπὸ τοὺς Ἱερωνύμους τῆς ἀρχαιότητος ἦτο. Τὸ μεταφέρουμε ἐδῶ σὰν περίεργο : «Φησὶ δὲ Ἱερώνυμος κατελθόντα αὐτὸν εἰς Ἅιδου τὴν μὲν Ἡσιόδου ψυχὴν ἰδεῖν πρὸς κίους χαλκῷ δεδεμένην καὶ τρίζουσαν, τὴν δὲ Ὁμήρου κρεμαμένην ἀπὸ δένδρου καὶ ὄφεις περὶ αὐτήν, ἀνθ' ὧν εἶπον περὶ Θεῶν».

ἦταν δυνατὸ νὰ κατανοῆται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς κοινωνίας, οἱ ὁποῖοι παίρνουν κατὰ γράμμα ὅσα γράφονται καὶ ἀποδίδουν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο στοὺς Θεοὺς κακίες καὶ πάθη ἀνθρώπινα. Ἔτσι διάφορες πράξεις τῶν Θεῶν, ὅπως π.χ. ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Κρόνου στὸν πατέρα του Οὐρανὸ ἢ τοῦ Διὸς στὸν Ἥφαιστο, τὸν ὁποῖον ἔρριξε στὴ Γῆ ἀπὸ τὸν Οὐρανό, γιατὶ ἠθέλησε νὰ βοηθήση τὴ μητέρα του, τὴν Ἥρα, ἂν παρθοῦνε κατὰ γράμμα ἀποτελοῦν γιὰ τοὺς νέους πολὺ κακὰ διδάγματα. Τὸ δεύτερο σημεῖο τῆς κατηγορίας εἶναι ὅτι δὲν ἀρκέστηκαν στὰ πάρα—πάνω, ἀλλὰ ἔκαμαν καὶ κάτι ἄλλο πάλι ὀλέθριο. Συνέθεσαν οἱ ἴδιοι μύθους ψεύτικους γιὰ τοὺς Θεούς, ὅπως π.χ. ἡ Θεομαχία τοῦ Ὁμήρου, μὲ τοὺς ὁποίους ἀπέδωσαν σ' αὐτοὺς ἐλαττώματα καὶ συνήθειες ἀνθρώπινες. Κι' ἔτσι κλόνισαν τὸ κῦρος τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας. Προσθέτει δὲ ὅτι αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ λέγουν στοὺς νέους ἢ στοὺς ἀνοήτους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ καταλάβουν τὴν ἀλληγορικὴ σημασία τῶν μύθων ἢ δὲν ἠμποροῦν νὰ καταλάβουν τὶς ψεύτικες προσθῆκες τῶν ποιητῶν.

*

Ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐκθέσαμε φαίνεται καθαρὰ ὅτι, καθὼς εἴπαμε καὶ προηγουμένως, οἱ γνήσιοι μῦθοι τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως ἐλέγοντο καὶ ἐξηγοῦντο μόνον μέσα στὰ Ἑλληνικὰ Μυστήρια, ὅταν αὐτὰ ἦσαν στὴν ἀκμή τους, σὲ ἀνθρώπους διαλεγμένους κατὰ τὸ ἦθος καὶ τὸ νοῦ. Ὅταν ὅμως ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου οἱ μῦθοι ἦρθαν στὴ δημοσιότητα ἄρχισε ἡ κακοδαιμονία καὶ ρίχτηκαν οἱ πρῶτοι σπόροι τῆς παρακμῆς. Ἄρχισαν οἱ παράδοξες ἑρμηνεῖες τῶν μύθων καὶ ὁ κλονισμὸς τῆς Θρησκείας τῆς πατρίδος μας. Νὰ τί εἶχε γράψει σχετικὰ σ' αὐτὸ ὁ Σπ. Νάγος, ποὺ ἀναφέραμε προηγουμένως:

«Ἄλλο μεταξὺ τῶν πρώτων συντελεστῶν τῆς παρακμῆς ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ τῆς ἰδεολογίας τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας οἱ ἔξω τῶν Μυστηρίων ἐργασθέντες. Διότι δὲν ἠδυνήθησαν οὗτοι νὰ ἐννοήσουν τὰς ὑπερόχους πνευματικὰς ἰδιότητας τοῦ ἐξελιχθέντος πνεύματος τῶν Θεῶν τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας, διότι δὲν ἐγνώριζον τὰς ἰδιότητας τῆς πνευματικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, διότι δὲν ἀντελήφθησαν τὴν τελειωμένην ἐπιμιξίαν μεταξὺ τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πλασμάτων. Πρωτίστως ὅμως, διότι δὲν ἠδυνήθησαν να μαθουν ὅτι ἑκάστη ἀλληγορικὴ εἰκὼν δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰ πραγματικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως γεγονότα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μορφικὰ καθόλου πλάσματα τῆς Φύσεως καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς ἰδιότητας τῶν Θεῶν. Ἡ δὲ ἀδυναμία αὕτη ὡδήγησε τοὺς παρερμηνευτὰς τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας εἰς τὴν διατύπωσιν σκέψεων αὐτόχρημα ἀκολάστων. Ἐσχημάτισαν μεταξὺ ἄλλων τὴν ἀντίληψιν ὅτι αἱ σχέσεις τῶν Θεῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπετέλουν ἀδυναμίας ψυχικὰς καὶ πνευματικάς. Καὶ οὕτω ἀπέδωκαν εἰς τοὺς Θεοὺς ἀνθρώπινα ἐλαττώματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἠθικὴν αὐτῶν κατάστασιν. Ἀλλ' ἡ ὕπαρξις ἀδυναμιῶν παρεμποδίζει τὴν νόησιν καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν νὰ λειτουργήσουν κανονικῶς καὶ νὰ κυβερνήσουν τὴν ὑλικὴν ὕπαρξιν κατὰ τοὺς θείους νόμους, τοὺς συντρεχοντας την πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν ἐξέλιξιν τῶν ὄντων».

Προσπαθήσαμε, συνοπτικὰ βέβαια, νὰ δώσωμε μία εἰκόνα γιὰ τὴν Μυθολογία μας. Γιὰ τὴν προέλευσί της. Γιὰ τὴν ἀρχική της μορφή. Γιὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, μὲ το

πνευματικό της περιεχόμενο, πού κρύβει ἀλήθειες μυστηριακές.

Μιλήσαμε γιὰ τὴ βεβήλωσι τῶν μύθων της. Βεβήλωσι διπλῆ, μὲ τὴν δημοσίευσί τους ἔξω ἀπὸ τοὺς κλειστοὺς κύκλους, ποὺ ἦταν ἡ θέσι τους, καὶ μὲ τὴν παραποίησί τους μὲ προσθῆκες ἀσεβεῖς. Ἡ διπλῆ αὐτὴ κακὴ μεταχείρισι, ποὺ ἄρχισε τόσο παλαιά, ἔφερε μοιραῖα στοὺς κατοπινοὺς καιροὺς τὴ σύγχυσι, τὶς παρερμηνεῖες καὶ τὶς παρεξηγήσεις, ἀκούσιες καὶ ἑκούσιες. Ἐδημιούργησε ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ ἕνα πέλαγος ἀπὸ πλάνες, ποὺ τόσο βαθιὰ ριζώθηκαν στὴ κοινὴ συνείδησι.

Στοὺς Ἕλληνας ἰδεολόγους, ποὺ εἶναι ἄνθρωποι μὲ τὴ σκέψι ἐλεύθερη, προβάλλεται ἕνα καθῆκον εὐγενικό, ἕνα καθῆκον δικαιοσύνης, ἕνα ἔργον ἐθνικὸ θὰ ἐλέγαμε: Μιὰ προσπάθεια φωτισμένη γιὰ τὴν ἀποκατάστασι, ὅσον εἶναι δυνατόν, στὶς συνειδήσεις τῶν συγχρόνων μας τῆς ἀξίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παραδόσεως, ποὺ εἶναι, καθὼς εἴπαμε, γιὰ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας μιὰ λαμπρὴ καὶ ἔνδοξη ἐθνική μας παρακαταθήκη. Μιὰ ζωντανὴ καὶ συνειδητὴ προσπάθεια νὰ διασειστοῦν οἱ προκαταλήψεις, οἱ ψεύτικες γνῶμες καὶ οἱ πλάνες γιὰ τοὺς μύθους μας, ποὺ ἔκρυβαν, μὰ καὶ κρύβουν ἀκόμη, τόσο μεγάλες πνευματικὲς ἰδέες.

Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ ξεχνοῦμε πὼς ἐὰν ἡ Ἑλλὰς τόσο φωτίστηκε στὴν ἀρχαιότητά της, πὼς ἂν καὶ σήμερα ἀκόμη τὸ φῶς ἐκεῖνο, το ἀρχαῖο, ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων φωτίζῃ τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὶς ἰδέες του, τὴν ἱστορία του καὶ τὴν τέχνη του, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ φῶς ποὺ ξεπήδησε σὰν ὑπέροχη ἀνταύγεια τοῦ ἀνέσπερου ἐκείνου φωτὸς ποὺ ἔκαιε, ποὺ φώτιζε καὶ ποὺ θέρμαινε μέσα στοὺς Ναοὺς καὶ τὰ Ἱερὰ τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς μας παραδόσεως.

ΔΗΜΗΤΡ. ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

4)7)62

Τὸ μυστηριακὸν παράγγελμα τῶν Δελφῶν

Τοῦ ΜΙΛΤ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η ΜΕΛΕΤΗ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅταν εἶναι ἐμβριθὴς καὶ ἐνδελεχής, ὁδηγεῖ πρὸς ἕνα ὑπέροχον ΦΩΣ.

Θ' ἀσχοληθῶμεν τώρα μὲ τὸ πασίγνωστον μέν, ἀλλὰ οὐδέποτε βαθέως ἐρευνηθὲν πρόσταγμα τῶν προγόνων μας: ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ.

Λέγεται ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι τοῦ Λακεδαιμονίου Χείλωνος, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ οἱ φρονοῦντες ὅτι τοῦτο εἶναι τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Μυστηρίων -ὁ ΑΠΑΥΓΑΣΜΑ. Εἶναι ἡ ἐντολὴ καὶ τὸ παράγγελμα τοῦ Θεοῦ τοῦ Φωτὸς (τοῦ Πνευματικοῦ Φωτός) Ἀπόλλωνος, κεχαραγμένη εἰς τὴν Μετώπην τοῦ Μαντείου Δελφῶν.

Ἀλλά, εἰς τὴν Μετώπην τῶν Δελφῶν, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ σχετικὸν ἔργον του, το παράγγελμα ἀνεφέρετο, οἱονεὶ ὡς δίδυμος φρᾶσις, ὡς ἑξῆς: ΕΙ. ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. Συνήθως, χρησιμοποιεῖται τὸ δεύτερον μέρος, ἀλλὰ εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μὲ τὸ πρῶτον, διότι καὶ τὰ δύο μαζὶ ἀποδίδουν τὸ περιεχόμενον πνευματικὸν νόημα.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον λοιπόν: ΕΙ (Εἶσαι, ὑπάρχεις) ἀνεφώνουν οἱ προσερχόμενοι πιστοὶ ὑμνολογοῦντες τὸν Ἄχρονον, τὸν Αἰώνιον, τὸν Παντοδύναμον. Ἦτο δηλαδὴ μία ὁμολογία, ἐν ταὐτῷ καὶ ἀποκάλυψις Πίστεως εἰς τὴν Ἀνωτάτην ταύτην Δύναμιν, τὴν ὁποίαν τὰ Μυστήρια καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία, εἶχον διίδει καὶ ἀνεύρει ἐν τῇ ἀφθάστῳ πνευματικῇ των ὡριμότητι. Ἦτο ἐξωτερίκευσις ἐσωτερικῆς ἐνσυνειδήτου πίστεως, τὸ ξεχείλισμα τῶν πολλαπλῶν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Ἀνωτάτης Δημιουργοῦ Δυνάμεως ἀντιλήψεων τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Μυστηρίων, συγκλινουσῶν ἁπασῶν εἰς μίαν, τὴν ΥΠΑΡΞΙΝ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΔΥΝΑΜΕΩΣ.

ΕΙ. Εἶσαι. Ὑπάρχεις... Ὡμολόγουν οἱ προσερχόμενοι πιστοί, μέσα εἰς μίαν ψυχικὴν ἀνάτασιν καὶ

πνευματικὴν ἐξαύλωσιν. Καὶ ὡσὰν ἀπάντησις τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Θεοῦ τοῦ Φωτός — τοῦ Λόγου— ἤρχετο τὸ θεῖον καὶ μεγαλειῶδες παράγγελμα:

— ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ

Ἐπιταγὴ πρὸς μελέτην καὶ γνῶσιν τῆς Ἀληθείας, πρὸς τελειοποίησιν. Ἐπιταγὴ τῶν Μυστηρίων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς οὐσίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Ζωῆς.

Πράγματι ἡ γνῶσις ἡμῶν αὐτῶν θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν, διότι αἱ ἀλήθειαι αἱ ἐν ἡμῖν, ὡς ἀφῃρημέναι ὑπάρχουσαι, ἵνα γίνωσιν νοηταί, δέον νὰ κατοπτρίζωνται εἰς τὰ Σύμβολα, νὰ ἐκφράζωνται εἰς παραστάσεις ἀντικειμενικῶς.

Τότε σχηματίζεται ἡ πλήρης γνῶσις καὶ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀλήθεια. Διότι τὰ σύμβολα τοῦ Ἐξωτερικοῦ Κόσμου εἶναι αἱ εἰκόνες τοῦ πνευματικοῦ μας περιεχομένου, ὡς κατώρθωσε νὰ τὰς συλλάβῃ ἡ ἐσωτερική μας αἴσθησις.

Ὥστε ἐντός μας εἶναι ἡ Πηγὴ κάθε γνώσεως.

Τὰς λειτουργίας τῆς φύσεως θὰ γνωρίσωμεν ἐν ἡμῖν καὶ ἡ ἀληθής των γνῶσις θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν οὐτοπίαν. Οὕτω πηγάζει ἡ Ἠθικὴ σημασία τοῦ θανάτου τῶν παθῶν διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ὁποίων ὠθουμένη ἡ οὐσία μας ὑπὸ τοῦ Φυσικοῦ Νόμου, θὰ ἐξελιχθῇ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Φύσεως εἰς φωτεινὴν συνείδησιν, ἐξερχομένην ἀπὸ τὴν ἀσυνείδητον καὶ ἐνστικτώδη ὕπαρξιν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὅμως ἡ προσπάθεια τῆς γνώσεως τοῦ ἑαυτοῦ θὰ χρησιμοποιήσωμεν κατὰ πρῶτον τὴν βαθμίδα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ γνωσεολογικὴ πρόοδος θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἄνοδον τῶν ὑψηλοτέρων βαθμίδων. Τὸ πόσον συντείνει εἰς τοῦτο ἡ Παιδεία μᾶς δείχνει ἡ κατωτέρω ὑπόσχεσις τῆς Θεᾶς Παιδείας εἰς τὸ ἐνύπνιον τοῦ Λουκιανοῦ:

«Λήσει δέ σε οὔτε παλαιὸν οὐδέν, οὔτε νῦν γενέσθαι, δέον, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα προόψει μετ' ἐμοῦ καὶ ὅλως ἅπαντα, ὁπόσα ἐστί, τά τε θεῖα τ' ἀνθρώπινα οὐκ εἰς μακρὰν σε διδάξομαι...».

Δηλαδή:

Τῆς προσοχῆς Σου δ' οὐδὲν τῶν παρελθόντων θὰ διαφεύγῃ, οὔτε ὀφεῖλον νὰ γίνῃ νῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα θὰ προβλέπῃς ἐγκολπούμενος ἐμὲ (τὴν παιδείαν) καὶ ἐν μιᾷ φράσει δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος προτοῦ σὲ διδάξω τὴν συνολικότητα τῆς γνώσεως καὶ τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τὴν θείαν.

Ἀλλὰ περὶ τῆς ἀξίας τῆς Παιδείας γράφει ὁ Πλάτων εἰς τοὺς Νόμους (ΣΤ'):

«Ἄνθρωπος παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὼν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, θειότατον, ἡμερώτατόν τε ζῶον γίγνεσθαι φιλεῖ...».

(Ὁ ἄνθρωπος ἂν ἤθελεν τυχει ὀρθῆς μορφώσεως καὶ φύσεως ηὐνοημένης ὑπὸ τῆς τύχης, ἀποβαίνει θειότατον καὶ ἡμερώτατον ζῶον...).

Ἀκόμη δὲ εἰδικώτερον ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον (σελιδ. 172, 173, 179, 181) ἀναφερόμενος εἰς τὴν παιδείαν καὶ μόρφωσιν, γράφει:

«Τῷ δὲ περὶ φιλομάθειαν καὶ περὶ τὰς ἀληθεῖς φρονήσεις ἐσπουδακότι, κατὰ ταῦτα μάλιστα τῶν αὐτοῦ γεγυμνασμένων φρονεῖν μοι ἀθάνατα καὶ θεῖα, ἄνπερ ἀληθείας ἐφάπτεται, πᾶσα ἀνάγκη που, καθόσον δι' οὗ μετασχεῖν ἀνθρωπίνη φύσις ἀθανασίας ἐνδέχεται, τούτου μηδὲν μέχρι ἀπολείπειν ἅτε δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον ἔχοντά τε

αὐτὸν εὖ κεκοσμημένον ὢν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὐτῷ διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι...».

(Ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπιδοθῆ εἰς τὴν φιλομάθειαν καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀληθινῶν γνώσεων καὶ ἔχει ἐξασκήσει καλὰ τὸ μέρος του ἐκεῖνο ποὺ σκέπτεται τ' ἀθάνατα καὶ τὰ θεῖα, ἂν πλησιάση τὴν ἀλήθειαν τότε κατ' ἀπόλυτον ἀνάγκην θὰ ἐπιτύχη ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἀθανασίαν, ὅσον βέβαια εἶναι δυνατὸν νὰ μετάσχη τῆς ἀθανασίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τιμᾷ πάντων τὸν Θεὸν καὶ ἔχει μέσα του συγκάτοικον τὸν δαίμονα πολὺ καλὰ τακτοποιημένον θὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐτυχισμένος.).

Τέλος ὁ Μέγας Πυθαγόρας ἰδοὺ πῶς προτρέπει ν' ἀπαλλαγῶμεν τῶν μεγάλων κακῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνει τὴν ἀμάθειαν:

«Φυγαδευτέον πάση Μηχανῇ καὶ περικοπτέον πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ Μηχαναῖς παντοίοις, ἀπὸ μὲν σώματος Νόσον, ἀπὸ δὲ ψυχῆς ἀμάθειαν, κοιλίας δὲ πολυτέλειαν, πόλεως δὲ στάσιν, οἴκου δὲ διχοφροσύνην, ὁμοῦ δὲ πάντων ἀμετρίαν».

(Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκδιώξη τις μὲ ὅλα τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του μέσα καὶ νὰ περικόψη καὶ μὲ φωτιὰ καὶ μὲ σίδερο καὶ μὲ κάθε εἶδους Μηχάνημα καὶ μέσο ἀπὸ μὲν τὸ σῶμα τὴν ἀσθένειαν, ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴ τὴν ἀμάθεια, ἀπὸ τὴν κοιλία τὴν πολυφαγία καὶ τὰ πολυσύνθετα μαγειρεύματα, ἀπὸ δὲ τὴν Πολιτεία τὴ στάσι, ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν διχόνοια καὶ ἀπὸ ὅλα μαζὶ τὴν ἀμετρία).

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ὅτι τὸ Γνῶθι σ' αὐτὸν μᾶς καθοδηγεῖ:

Νὰ γνωρίσωμεν τὸ Ἐσωτερικὸ μας Εἶναι, τὸν Πνευματικόν μας Κόσμον, τὸν Νοητικόν, τὸν Συναισθηματικόν, ἄρα καὶ νὰ τὸν βοηθήσωμεν νὰ προοδεύση καὶ ἐξελιχθῆ, μορφούμενος κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ Φυσικοῦ, τοῦ Ἠθικοῦ Νόμου. Διότι πράγματι ὁ ἄνθρωπος, τὸ τελειότερον τοῦτο δημιούργημα τῆς Φύσεως φέρει ἐν ἑαυτῷ δυνάμει, ἀλλ' ἐν λανθανούση καταστάσει, πάσας ἐκείνας τὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς καὶ νοητικὰς ἱκανότητας καὶ δυνάμεις, αἵτινες φυσιολογικῶς χρησιμοποιούμεναι καὶ ἀνεμποδίστως λειτουργοῦσαι, εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσωσι τὸν ἄνθρωπον μέχρι θεοποιήσεως.

Βεβαίως, δὲν εἶναι εὔκολος ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιταγήν. Ἂς μὴ λησμονῶμεν τοὺς στίχους τοῦ Ἡρακλείτου: «Ψυχῆς πείρατα οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν».

ἢ κατὰ νεοελληνικὴν μετάφρασιν:

Δὲν θὰ μπορέσης τῆς ψυχῆς νὰ
(φτάσης στ' ἀκρογιάλια
εἰς τὰ μαργαριτάρια της, τὰ πλού-
(τη, τὰ κοράλλια,
ὅλες τὶς κατευθύνσεις της αὐτῆς
(κι' ἂν ἀρμενίσης
καὶ τὴ ζωή σου ὁλόκληρη ἀκόμη
(ἂν δαπανήσης.
Βαθειὰ εἶναι ἡ οὐσία της, ἀπέραν-
(τη ἡ θωριά της,
Νοῦς, Λόγος ζοῦν πάντα μ' αὐτὴν
καὶ Σῶμα εἶναι ἡ φωληά της.

Ἂς ἐνθυμούμεθα ἀκόμη τὸν στίχον τοῦ Γκαῖτε:

«Μέσα μας ὑπάρχει ἕνα σύμπαν», ποὺ τὸν συνεπλήρωσεν ὁ Κάντιος: «...ἀπέραντον ὅσον καὶ τὸ ἐκτὸς (ἡμῶν»...

Ἀλλά, ἂς μὴν ἀπουσιάζη ἀπὸ τὴν ψυχήν μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀτομικῆς μας ἀνταποκρίσεως εἰς τὸ τόσον ὑψηλόν, τόσον βαθύ, τόσον μυστηριακὸν παράγγελμα...

ΜΙΛΤ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ἀπὸ τοὺς «Στοχασμοὺς ἐπάνω στὴ Ζωή» (δεύτερη σειρὰ)

ΤΟ ΕΓΩ

Μετάφρ. ΚΑΤΙΝΑΣ ΦΡΑΓΚΟΥ

«Ὁ Διαλογισμός, κατ' ἐμέ, ἔχει τὴ μεγαλύτερη σημασία. Εἶναι τώρα πάνω ἀπὸ 25 χρόνια ποὺ διαλογίζομαι κανονικὰ δύο φορὲς τὴν ἡμέρα. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ὅλα πολὺ δύσκολα, δὲν εἶχα ἔλεγχο πάνω στὶς σκέψεις μου καὶ μεσολαβοῦσαν πάρα πολλὲς ἀφηρημάδες. Ἀλλὰ σιγά—σιγὰ τὶς ἔκοψα τελείως. Ὅλο καὶ περισσότερο ἔδινα τὸν καιρό μου καὶ τὴν ἐνεργητικότητά μου στὸν τελικὸ σκοπό. Πῆγα σὲ διάφορους διδασκάλους καὶ ἀκολούθησα ἀρκετὰ καὶ διαφορετικὰ συστήματα διαλογισμοῦ, ὁπωσδήποτε ὅμως δὲν ἤμουν ποτὲ ἱκανοποιημένος μὲ κανένα ἀπ' αὐτά — ἴσως «ἱκανοποίησι» δὲν εἶναι ἡ σωστὴ λέξι. Ὅλ' αὐτὰ ὁδηγοῦν σ' ἕνα ὡρισμένο σημεῖο, ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ ἰδιαίτερο σύστημα, κι' εὕρισκα τὸν ἑαυτό μου νὰ καταντᾶ ἕνα ἁπλὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συστήματος, ποὺ δὲν ἦταν ὁ τελικὸς σκοπός.

Μὰ ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς πειραματισμοὺς ἔμαθα πλέρια νὰ κυριαρχῶ στὶς σκέψεις μου, καὶ οἱ συγκινήσεις μου ἐπίσης βρίσκονται ὁλοκληρωτικὰ κάτω ἀπὸ ἔλεγχο. Ἐξασκήθηκα στὴν βαθειὰ ἀναπνοὴ γιὰ νὰ ἠρεμήσω τὸ σῶμα καὶ τὸ νοῦ. Ἔχω ἐπαναλάβει τὴν ἱερὴ λέξι καὶ νήστεψα ἐπὶ μεγάλα διαστήματα. Ἠθικά, στάθηκα στὸ ὕψος μου, καὶ τὰ κοσμικὰ δὲν μὲ τραβοῦν. Ὕστερα ὅμως ἀπ' ὅλα τοῦτα τὰ χρόνια τοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς προσπάθειας, τῆς πειθαρχίας καὶ ἀπαρνήσεως, δὲν ὑπάρχει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐδαιμονία γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦν οἱ Μεγάλοι. Σὲ σπάνιες περιστάσεις ἦρθαν φωτισμένες στιγμὲς ἀπὸ βαθειὰ ἔκστασι, ἡ διαισθητικὴ ὑπόσχεσι γιὰ μεγαλύτερα πράγματα. Ἀλλὰ δὲν ἔχω τὴν ἱκανότητα νὰ διαπεράσω τὴν ἀπατηλότητα τοῦ νοῦ μου, καὶ βρίσκομαι ἀτέλειωτα πιασμένος σ' αὐτήν. Ἕνα σύννεφο συγκεχυμένης ἀπελπισίας πέφτει ἐπάνω μου καὶ νιώθω νὰ μεγαλώνῃ ἡ θλίψι μου».

Ἤμαστε καθισμένοι στὴν ὄχθη ἑνὸς πλατὺ ποταμοῦ, κοντὰ στὰ νερά. Ἡ πόλι βρισκότανε σὲ κάποια ἀπόστασι πάνω ἀπ' τὸ ποτάμι. Ἕνα παιδὶ τραγουδοῦσε ἀπ' τὴν ἄλλη ὄχθη. Ὁ ἥλιος βασίλευε πίσω ἀπὸ μᾶς καὶ πάνω στὰ νερὰ πυκνὲς σκιὲς ἔπεφταν. Ἦταν ἕνα ὄμορφο καὶ ἤρεμο ἀπογευματινό, μὲ μᾶζες ἀπὸ σύννεφα πρὸς τὴν ἀνατολή, καὶ τὸ βαθὺ ποτάμι μόλις φαινόταν νὰ κυλᾶ. Ἐκεῖνος ξεχνοῦσε ὅλην αὐτὴ τὴ διάχυτη ὠμορφιά· ἦταν ἀπορροφημένος στὸ πρόβλημά του. Εἴμασταν ἀμίλητοι, καὶ κεῖνος εἶχε κλείσει τὰ μάτια.

Τὸ αὐστηρό του πρόσωπο ἦταν ἤρεμο, ὡστόσο μέσα του ὑπῆρχε ἔντονος ἐσωτερικὸς ἀγῶνας. Ἕνα κοπάδι ἀπὸ πουλιὰ ἀναπαύονταν στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ· τὸ σκούξιμό τους ἔφτανε πέρα ἀπ' τὸν ποταμό, γιατὶ ἕνα ἄλλο κοπάδι ἦρθε τώρα ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη κι' ἑνώθηκε μαζί τους. Ὑπῆρχε 'κεῖ μιὰ ἄχρονη σιγὴ ποὺ σκέπαζε τὴ γῆ.

***

Σ' ὅλα τοῦτα τὰ χρόνια, σταματήσατε ποτὲ ν' ἀγωνιζόσαστε γιὰ τὸν τελικὸ σκοπό; Ἡ θέλησι καὶ ἡ προσπάθεια δὲν δημιουργοῦν τὸ «ἐγώ»; Καὶ μπορεῖ ἡ πορεία τοῦ χρόνου νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς τὸ αἰώνιο;

«Συνειδητὰ οὐδέποτε σταμάτησα ν' ἀγωνίζωμαι γιὰ κεῖνο ποὺ ἡ καρδιὰ καὶ ὅλο μου τὸ εἶναι ποθεῖ. Κι' οὔτε πρόκειται νὰ σταματήσω. Ἂν τὤκανα, θὰ ἔπεφτα, θὰ χειροτέρευα. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ φύσι τῶν πραγμάτων πάντα ν' ἀγωνίζωνται πρὸς τὰ πάνω, καὶ χωρὶς θέλησι καὶ προσπάθεια θὰ ὑπῆρχε στασιμότης. Χωρὶς τὸν σκόπιμον τοῦτον ἀγῶνα, ποτὲ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ προχωρήσω πέρα καὶ πάνω ἀπ' τὸν ἑαυτό μου».

Μπορεῖ ποτὲ τὸ «ἐγὼ» νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴ δέσμευσί του καὶ τὶς ἀπατηλότητες; Δὲν πρέπει νὰ πάψῃ τὸ «ἐγὼ» γιὰ νὰ ὑπάρξῃ τὸ ἀνέκφραστο; Καὶ τοῦτος ὁ συνεχὴς ἀγῶνας γιὰ τὸν τελικὸ σκοπὸ δὲν δυναμώνει μονάχα τὸν ἑαυτό, ὁσοδήποτε συγκεντρωμένη κι' ἂν εἶναι ἡ ἐπιθυμία του; Ἐσεῖς ἀγωνιζόσαστε γιὰ τὸν τελικὸ σκοπό, κι' ἕνας ἄλλος ἐπιδιώκει κοσμικὰ πράγματα. Ἡ προσπάθειά σας μπορεῖ νὰ ἐξευγενίζῃ περισσότερο, μὰ εἶναι πάντα ἡ ἐπιθυμία τοῦ κέρδους, δὲν εἶναι;

«Ξεπέρασα κάθε πάθος καὶ κάθε ἐπιθυμία, ἐκτὸς ἀπὸ τούτη τὴ μιά, ποὺ εἶναι πιὸ πολὺ ἀπὸ ἐπιθυμία. Εἶναι τὸ μόνο πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο ζῶ».

Τότε, θὰ πρέπει νὰ πεθάνετε καὶ γι' αὐτό, ὅπως ἔχετε πεθάνει καὶ γιὰ τὶς ἄλλες ἐπιθυμίες καὶ τοὺς πόθους. Μέσα σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια τοῦ ἀγῶνα καὶ τοῦ συνεχοῦς ξεκαθαρίσματος, δυναμώσατε τὸν ἑαυτό σας σ' αὐτὸν τὸ μοναδικὸ σκοπό, μὰ εἶναι πάντα μέσα στὸ πεδίο τοῦ «ἐγώ». Καὶ θέλετε νὰ πειραματισθῆτε τὸ ἀνείπωτο — αὐτὸς εἶναι ὁ πόθος σας, δὲν εἶναι;

«Βέβαια. Πέρα ἀπὸ κάθε σκιὰ ἀμφιβολίας, θέλω νὰ γνωρίσω τὸν τελικὸ σκοπό, θέλω νὰ πειραματισθῶ τὸν Θεό».

Ὁ πειραματιζόμενος πειρορίζεται πάντοτε ἀπὸ τὴν πεῖρα του. Ἂν ὁ πειραματιζόμενος ἔχει συνείδησι ὅτι πειραματίζεται, τότε ἡ πεῖρα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν αὐτοπροεκβαλλομένων ἐπιθυμιῶν του. Ἂν γνωρίζετε ὅτι πειραματίζεσθε τὸν Θεό, τότε αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ προεκβολὴ τῶν ἐλπίδων καὶ ψευδαισθήσεών σας. Δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία γιὰ τὸν πειραματιζόμενο, εἶναι γιὰ πάντα πιασμένος μέσα στὶς πεῖρες του. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ χρόνου καὶ οὐδέποτε θὰ μπορέσῃ νὰ πειραματισθῇ τὸ αἰώνιο.

«Θέλετε νὰ πῆτε ὅτι ἐκεῖνο ποὺ οἰκοδόμησα μὲ τόση φροντίδα, μὲ τόση προσπάθεια καὶ μέσω συνετῆς ἐπιλογῆς, θὰ πρέπει νὰ καταστραφῆ; Καὶ ὅτι ἐγὼ θἄπρεπε νὰ γίνω τὸ ὄργανο τῆς καταστροφῆς του;».

Μπορεῖ τὸ «ἐγὼ» θετικὰ ν' ἀρχίσῃ ν' ἀπαρνιέται τὸν ἑαυτό του; Καὶ ἂν τὸ κάμῃ, σκοπός του καὶ πρόθεσίς του εἶναι νὰ κερδίσῃ ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κατακτη-

θῆ. Ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ δρᾶσι του, ὅσο εὐγενικὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ σκοπός του, ὁποιαδήποτε προσπάθεια ἀπὸ μέρους τοῦ «ἐγὼ» εἶναι πάντα μέσα στὸ πεδίον τῆς μνήμης του, τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν προεκβολῶν του, εἴτε συνειδητῶν εἴτε ἀσυνειδήτων.

Τὸ «ἐγὼ» μπορεῖ νὰ χωρίζῃ τὸν ἑαυτό του σὲ ὀργανικὸ ἐγὼ καὶ σὲ «μή—ἐγὼ» ἢ ἀνώτερο ἑαυτό· ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ὁλοπνευματικὸς χωρισμὸς εἶναι μία πλάνη μέσα στὴν ὁποία πιάνεται ὁ νοῦς. Ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ κίνησι τοῦ νοῦ, τοῦ «ἐγώ», δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἐλευθερωθῇ. Μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ ἀπὸ ἐπίπεδο σὲ ἐπίπεδο, ἀπὸ ἀνόητη σὲ πιὸ ἔξυπνη ἐκλογή, ἡ κίνησί του ὅμως θὰ εἶναι πάντα μέσα στὴ σφαῖρα τῆς δημιουργίας του.

«Φαίνεστε σὰν νὰ κόβετε κάθε ἐλπίδα. Τί νὰ κάμῃ κανείς;»

Πρέπει νὰ γυμνωθῆτε ἐντελῶς, χωρὶς τὸ βάρος τοῦ παρελθόντος ἢ τὴν ὑπόσχεσι ἑνὸς ἐλπιδοφόρου μέλλοντος — πρᾶγμα ποὺ δὲν σημαίνει ἀπελπισίαν. Ἂν βρισκόσαστε σὲ ἀπελπισία, δὲν ὑπάρχει κένωσι, οὔτε γύμνωσι. Δὲν μπορεῖτε νὰ «κάμετε» τίποτα. Μπορεῖτε, καὶ πρέπει νὰ μένετε ἤρεμος, χωρὶς καμμίαν ἐλπίδα, πόθο ἢ ἐπιθυμία. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖτε νὰ προσδιορίσετε νὰ εἶσθε ἤρεμος, καταπνίγοντας κάθε θόρυβο, γιατὶ σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν προσπάθεια ὑπάρχει θόρυβος. Ἡ σιωπὴ δὲν εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ θορύβου.

«Μὰ στὴν παροῦσα κατάστασί μου, τί πρέπει νὰ γίνῃ;»

Ἂν μπορεῖ νὰ σᾶς ὑποδειχθῆ, ἔχετε τόσο ζῆλο νὰ προοδεύσετε, εἶσθε τόσο ἀνυπόμονος νὰ ἔχετε μιὰ θετικὴ κατεύθυνσι, ὥστε πραγματικὰ δὲν ἀκοῦτε.

Ὁ ἕσπερος καθρεφτιζόταν στὸ γαληνὸ ποτάμι.

Ἐνωρὶς τὸ ἑπόμενο πρωΐ ξαναγύρισε. Μόλις φαινόταν ὁ ἥλιος πάνω ἀπὸ τὶς κορφὲς τῶν δέντρων, καὶ μιὰ καταχνιὰ σκέπαζε τὸν ποταμό. Ἕνα καΐκι μὲ φαρδυὰ πανιά, φορτωμένο βαρυὰ μὲ ξύλα ἀργόπλεε στὸν ποταμό. Ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνον ποὺ ἦταν στὸ τιμόνι, οἱ ἄνδρες ἦσαν ὅλοι κοιμισμένοι σὲ διάφορα μέρη τοῦ πλοίου.

Ἦταν μεγάλη ἡσυχία, κι' οἱ καθημερινὲς ἀνθρώπινες ἀσχολίες κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀρχίσει.

«Παρ' ὅλη τὴν ἐξωτερική μου ἀνυπομονησία καὶ ἀνησυχία, ἐσωτερικὰ θἄπρεπε νἄμουν προσεκτικὸς σ' αὐτὰ ποὺ λέγατε χθές, γιατὶ ὅταν ξύπνησα σήμερα τὸ πρωΐ ὑπῆρχε κάποια αἴσθησι ἐλευθερίας καὶ μιὰ διαύγεια ποὺ ἔρχεται μὲ τὴν κατανόησι. Ἔκαμα τὸν συνηθισμένο μου πρωινὸ διαλογισμὸ μιὰ ὥρα πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, καὶ δὲν εἶμαι καθόλου βέβαιος πὼς ὁ νοῦς μου δὲν εἶναι πιασμένος σ' ἕναν ἀριθμὸ ἀπὸ ἐπεκτεινόμενες ψευδαισθήσεις. Μποροῦμε νὰ συνεχίσωμε ἀπὸ κεῖ ποὺ ἔχομε διακόψει;»

Δὲν μποροῦμε ν' ἀρχίσωμε ἀκριβῶς ἀπὸ κεῖ ποὺ διακόψαμε, μποροῦμε ὅμως νὰ κυττάξωμε τὸ πρόβλημά μας μὲ φρεσκάδα. Ὁ ἐξωτερικὸς καὶ ἐσωτερικὸς νοῦς βρίσκεται ἀκατάπαυστα σὲ δρᾶσι, δεχόμενος ἐντυπώσεις. Πιασμένος στὴ μνήμη του καὶ τὶς ἀντιδράσεις, εἶναι ἕνα μάζεμα ἀπὸ πολλὲς ἐπιθυμίες καὶ συγκρούσεις. Λειτουργεῖ μόνο μέσα στὸ πεδίο τοῦ χρόνου, καὶ σ' αὐτὸ τὸ πεδίο ὑπάρχει ἀντίφασις, ἡ ἀντίστασι τῆς θελήσεως ἢ ἐπιθυμίας, ποὺ εἶναι προσπάθεια. Ἡ ψυχολογικὴ αὐτὴ δραστηριότης τοῦ «ἐγώ», τοῦ «δικοῦ μου», πρέπει νὰ πάψῃ, γιατὶ τέτοια δραστηριότης δημιουργεῖ προβλήματα καὶ ἐπιφέρει ποικίλες

μορφὲς διαταραχῆς καὶ συγχύσεως. Ὁποιαδήποτε ὅμως προσπάθεια νὰ σταματήση αὐτὴ ἡ δρᾶσι, φέρνει μονάχα μεγαλύτερη δρᾶσι καὶ ταραχή.

«Αὐτὸ ἀληθεύει, ἔχω κάμει τὴν παρατήρησι. Ὅσο περισσότερο προσπαθεῖ κανεὶς νὰ κάμη ἥρεμο τὸ νοῦ, τόσο μεγαλύτερη ἀντίστασι ὑπάρχει, καὶ ἡ προσπάθειά του ἐξοδεύεται στὸ νὰ ξεπεράση αὐτὴ τὴν ἀντίστασι. Κι' ἔτσι καταντᾶ ἕνας φαῦλος καὶ ἀδιάσπαστος κύκλος.»

Ἂν ἔχετε ἐπίγνωσι τῆς φαυλότητος αὐτοῦ τοῦ κύκλου καὶ κατανοήσετε ὅτι ἐ σ ε ῖ ς δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν σπάσετε, τότε, μὲ αὐτὴ τὴν κατανόησι ὁ ἐπικριτής, ὁ παρατηρητὴς παύει νὰ ὑπάρχει.

«Τοῦτο φαίνεται νὰ εἶναι τὸ δυσκολώτερο πρᾶγμα: τὸ νὰ καταργήσωμε τὸν παρατηρητή. Προσπάθησα, ἀλλὰ μέχρι τώρα ποτὲ δὲν στάθηκα ἱκανὸς νὰ τὸ ἐπιτύχω. Πῶς νὰ τὸ κάμη κανείς;»

Δὲν σκέπτεσθε πάλι μὲ ὅρους τοῦ «ἐγὼ» καὶ τοῦ «μή—ἐγώ»; Καὶ δὲν συγκρατεῖτε αὐτὴ τὴν διττότητα μέσα στὸ νοῦ μὲ λέξεις, μὲ τὴν συνεχῆ ἐπανάληψι τῆς πείρας καὶ τῆς συνήθειας; Ἄλλως τε ὁ σκεπτόμενος καὶ ἡ σκέψι του δὲν εἶναι δυὸ διαφορετικὲς πορεῖες, ἀλλὰ τὶς κάνομε τέτοιες γιὰ νὰ ἐπιτυχωμε ἕναν ἐπιθυμητὸ σκοπό. Ὁ ἐπιτιμητὴς γεννιέται μὲ τὴν ἐπιθυμία. Τὸ πρόβλημά μας δὲν εἶναι πῶς νὰ καταργήσωμε τὸν ἐπιτιμητή, ἀλλὰ νὰ κατανοήσωμε τὴν ἐπιθυμία.

«Μὰ θὰ ὑπάρχη μιὰ ὀντότης ποὺ εἶναι ἱκανὴ γιὰ κατανόησι, μιὰ κατάστασις ποὺ εἶναι χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἄγνοια».

Ἡ ὀντότης ποὺ λέει, «καταλαβαίνω», εἶναι πάντα μέσα στὸ πεδίο τοῦ νοῦ· εἶναι πάντα ὁ παρατηρητής, ὁ λογοκρίνων, δὲν εἶν' ἔτσι;

«Βέβαια εἶναι· μὰ δὲν βλέπω πῶς αὐτὸς ὁ παρατηρητὴς μπορεῖ νὰ καταστραφῆ. Καὶ μπορεῖ νὰ γίνη αὐτό;»

Ἂς δοῦμε. Λέγαμε ὅτι εἶναι οὐσιῶδες νὰ κατανοήσωμε τὴν ἐπιθυμία. Ἡ ἐπιθυμία μπορεῖ καὶ χωρίζει τὸν ἑαυτό της σὲ εὐχαρίστησι καὶ πόνο, σὲ σοφία καὶ ἄγνοια· ἡ μιὰ ἐπιθυμία ἀντιστέκεται στὴν ἄλλη, οἱ περισσότερο ἐπωφελεῖς συγκρούσεις μὲ τὶς ὀλιγώτερο ἐπωφελεῖς καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἂν καὶ γιὰ διαφόρους λόγους μπορεῖ νὰ χωρίζει τὸν ἑαυτό της, ἡ ἐπιθυμία εἶναι πραγματικὰ μιὰ ἀδιαίρετη πορεία, δὲν εἶναι;

«Δύσκολο πρᾶγμα νὰ τὸ συλλάβη κανείς. Εἶμαι τόσο συνηθισμένος νὰ ἀντιτάσσω τὴ μιὰν ἐπιθυμία στὴν ἄλλη, νὰ καταρρίπτω καὶ νὰ μεταμορφώνω τὴν ἐπιθυμία, ὥστε δὲν μπορῶ ἀκόμα νὰ ἔχω πλήρη συνείδησι τῆς ἐπιθυμίας σὰν μιᾶς μοναχικῆς ἑνωτικῆς πορείας. Μὰ τώρα ποὺ τὸ τονίζετε, ἀρχίζω νὰ αἰσθάνωμαι πῶς ἔτσι εἶναι».

Μπορεῖ ἡ ἐπιθυμία νὰ διαλύεται σὲ πολλὲς ἀντιτιθέμενες καὶ συγκρουόμενες ὠθήσεις, μὰ εἶναι πάντα ἐπιθυμία. Αὐτὲς οἱ πολλὲς ὠθήσεις θ' ἀποτελέσουν τὸ «ἐγὼ» μὲ τὶς μνῆμες του, τὶς ἀνησυχίες, τοὺς φόβους καὶ οὕτω καθεξῆς· καὶ ὁλόκληρη ἡ δραστηριότης αὐτοῦ τοῦ «ἐγὼ» βρίσκεται μέσα στὸ πεδίον τῆς ἐπιθυμίας· δὲν ἔχει ἄλλο πεδίον δράσεως. Ἔτσι εἶναι, δὲν εἶναι;

«Παρακαλῶ, συνεχίσετε. Ἀκούω μὲ ὅλο μου τὸ εἶναι, προσπαθῶντας νὰ προχωρήσω πέρα ἀπὸ τὶς λέξεις, βαθειὰ καὶ χωρὶς προσπάθεια».

Τὸ πρόβλημά μας λοιπὸν εἶναι

τοῦτο εἶναι δυνατὸν ἡ δρᾶσι τῆς ἐπιθυμίας νὰ φθάση σ' ἕνα τέλος, θεληματικὰ κι' ελεύθερα, χωρὶς καμμιὰ μορφὴ πιέσεως; Μονάχα ὅταν συμβῆ αὐτό, μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ εἶναι ἤρεμος. Ἂν τὸ κατανοήσετε αὐτὸ σὰν ἕνα γεγονός, δὲν παύει τότε ἡ δρᾶσι τῆς ἐπιθυμίας;

«Μονάχα γιὰ ἕνα πολὺ μικρὸ διάστημα κι' ὕστερα πάλι ξαναρχίζει ἡ συνηθισμένη δρᾶσι. Πῶς μπορεῖ αὐτὸ νὰ σταματήση;... Μὰ καθὼς ἐρωτῶ, βλέπω τὸ παράλογο τῆς ἐρωτήσεως».

Βλέπετε πόσο ἄπληστοι εἴμαστε· πάντα θέμε ὁλοένα καὶ περισσότερο. Ἡ ἀπαίτησι γιὰ τὴν παῦσι τοῦ «ἐγώ» γίνεται ἡ καινούργια δρᾶσι τοῦ «ἐγώ»· ὡστόσο δὲν εἶναι καινούργια, εἶναι ἁπλῶς μιὰ ἄλλη μορφὴ ἐπιθυμίας.

Μόνο ὅταν ὁ νοῦς εἶναι αὐθόρμητα ἤρεμος, μπορεῖ τὸ ἄλλο, ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι τοῦ νοῦ, νὰ ἔρθη στὸ Εἶναι.

ΜΟΔΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

—Ὥστε μ' αὐτὸ ἔγινες Γιόγκι; Ἐγὼ λέω «τεμπέλσρςς».

Ὁ ἑξαετὴς Τζὼν Χέσκεθ εἶναι μικρότερος ἀπὸ τοὺς δύο σκύλους, μὲ τοὺς ὁποίους ποζάρει εἰς τὸν φακόν. Ἀλλὰ δὲν ἀνησυχεῖ καθόλου. Ἀντιθέτως, μάλιστα, αἰσθάνεται ἀπολύτως ἀσφαλής, διότι ἔχει κατακτήσει τὴν φιλίαν τῶν δύο ἐπιβλητικῶν τετραπόδων. Ἀπὸ πολὺ μικρὸς ὁ Τζὼν συνοδεύει τὸν παπποῦ του, ποὺ εἶναι κριτὴς εἰς διαγωνισμοὺς ὀμορφιᾶς ζώων, καὶ ἔτσι ἔχει μάθει νὰ κερδίζῃ χωρὶς κόπον τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν ζώων.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Διεθνοῦς Ἡμέρας τῶν Ζώων (4 Ὀκτωβρίου)

Ο "ΙΛΙΣΟΣ" ΑΦΙΕΡΩΝΕΙ ΛΙΓΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΤΗΣ ΣΤΕΡΙΑΣ, ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΚΑΙ Τ' ΟΥΡΑΝΟΥ

ποὺ εἶναι οἱ κατώτεροι ἀδελφοὶ τοῦ Ἀνθρώπου στὴ μεγάλη κλίμακα τῆς Ἐξελίξεως καὶ οἱ παλιότεροι φίλοι του στὴν παροῦσα ζωή του

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Ὁ θάνατος τῆς κόρης

Σ' αὐτο το ἐξαιρετικο μυσταγωγικὸ ποίημα προβαλλει μὲ συναρπαστικο λυρισμο ἡ ταινια τῆ 'εξελιξεως ἀπο την πρωτογονη στοιχειακὴ οὐσια ισαμε τον οὐρανο τῶν ὀνείρων, ἡ ἐξελιξις τῆς Ζωῆς δια μεσου τῶν ὀρυκτῶν, τῶν φυτῶν και τῶν ζώων, στον ανθρωπο, και ἡ τελειοποιησις τοῦ ἀνθρώπου.

ΧΡ. Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

«Θεοσοφικὲς ἐπιδρασεις στὸν Παλαμᾶ»

(ΙΛΙΣΟΣ, Μαιος 1956, τεῦχ 1ον)

Γνωρίζω κάποια μυστικὰ ποὺ δὲν τὰ ξέρουν ἄλλοι !

Ἀφοῦ ξεχώρισες ἀπ' τὴν ἀγκάλη,
ἀπ' τὴν ἀγκάλη τοῦ Παντός—πρὶν τῆς ζωῆς τὸ κῦμα
σὲ ρίξῃ στ' ἀκρογιάλια μας μὲ κόρης ἁγνὸ σχῆμα·
ἀφοῦ ξεχώρισες, ψυχὴ λευκὴ σὰ Γαλαξίας,
ἀπ' τὴ γαλήνη τῆς ἀνυπαρξίας,
ἔνιωσες πρῶτα τὴ ζωὴ μέσα στῆς γῆς τὰ βάθη,
ἀκίνητη, ἄνεργη, θολὴ καὶ δίχως νοῦ καὶ πάθη.

Πετράδι, πρωτοβρεθηκες βαθιὰ σ' ἀνήλια μέρη,
καὶ μιὰν ἡμέρα σκόρπισες λευκὴ φεγγοβολιά.
Μὰ πρὶν στολίσης κανενὸς τὸ χέρι,
καὶ στέμμα πρὶν πλουτίσης βασιλιᾶ,
ἡ Μοῖρα ἦρθε τὴ λάμψη σου νὰ κόψη,
καὶ χάθηκες, κι' ἄλλαξες ὄψη.

Κι' ἀκόμ' ἀνέβης ἕνα σκαλοπάτι,
τὴ σκάλα τὴν τεράστια, τὴ Ζωή·
κ' ἔγινες κρῖνο ὁλόλευκον· ἀλλὰ προτοῦ ἕνα μάτι
νὰ σ' ἀντικρύση, καὶ προτοῦ νὰ σὲ χαϊδέψη μιὰ πνοή,
ἡ Μοῖρα σὲ ξερρίζωσε, μαράθηκες, καὶ πάλι
μορφὴν ἐδέχθης ἄλλη :

Ἄλλη ἀκριβώτερη μορφὴ μὲ πιὸ σοφὰ στολίδια,
καί, κύκνος, γλυκοτάραξες τῆς λίμνης τὰ νερά·
ἀλλ' ὅμως πρὶν ἀνοίξης τὰ φτερὰ
γοργὰ γιὰ μακρινὰ ταξίδια,
ἡ Μοῖρα κάρφωσε τὸ πέταμά σου
καὶ πέθανες κι ἀνοίχτηκαν ἄλλοι οὐρανοὶ μπροστά σου.

Ἄλλοι οὐρανοὶ κατάβαθοι καὶ ἀσύγκριτοι, κ' ἐφάνης
στὰ νυχτωμένα μάτια μας ὁλόφωτη παρθένα!
Ἀλλ' ὅμως πρὶν νὰ κάνης
τὴν εὐτυχία μιᾶς καρδιᾶς ποὺ εἶχε πλασθῆ γιὰ σένα,
τῆς Μοίρας ἦταν ἡ βουλή,
καὶ σ' ἔβαλαν νὰ κοιμηθῆς ξανὰ βαθιὰ στὸ χῶμα...

Ψυχή, ποιὸ σχῆμα σὲ προσμένει ἀκόμα,
ποιὸς κόσμος ἐντελέστερος, Παρθένα, σὲ καλεῖ ;

—Ἀλλὰ γνωρίζω κάποια μυστικὰ ποὺ δὲν τὰ ξέρουν ἄλλοι...

Δὲν ἁρμενίζεις πλέον γλυκὰ — γλυκά,
δὲ σὲ τραβάει κανένα περιγιάλι,
δὲν ἔχεις πιὰ καρδιά, εὐωδιὰ καὶ ἀκτῖνες καὶ φτερά,
καὶ δὲ σὲ ξεχωρίζει πιὰ θωριά, ὀμορφιὰ καμμία,
δὲ σὲ μεθάει τοῦ κόσμου πιὰ ἡ χαρά,
τοῦ κόσμου δὲ σὲ δέρνει ἡ τρικυμία.

Τίποτε πλέον τὄνειρο τοῦ κόσμου —ὄνειρο πλάνο—
τίποτε πλέον στὰ μάτια σου δὲν θὰ τὸ ξαναφέρη.
Καὶ πιὰ ν' ἁπλώση δὲ μπορεῖ, Ψυχή, σ' ἐσένα ἐπάνω,
ἡ Μοῖρα σιδερένιο χέρι.

Ἡ θεία τοῦ Παντὸς δικαιοσύνη,
ἡ ὁλάγρυπνη, τὴν ἄφθαστη ἀνάπαυση σοῦ δίνει,
γιατὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ τὴ μακρινὴ
ποὺ ἦρθες, ἐξεχώρισες, ψυχὴ λευκὴ σὰ Γαλαξίας
ἀπ' τὴ γαλήνη τῆς ἀνυπαρξίας,
ἄδολη, πάναγνη ἔζησες, ἔλαμψες, μοσχομύρισες.

Γι' αὐτὸ μέσ' στὴ γαλήνη τὴν παντοτεινή,
μέσ' στὴν ἀσάλευτη γαλήνη ἐγύρισες !

ΜΙΑ ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕ ΤΡΕΙΣ ΑΓΡΙΟΠΑΠΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ:

Τὰ ζῶα αἰσθάνονται οἶκτο μεταξύ των;

ΠΙΘΗΚΟΙ, ΣΚΥΛΟΙ, ΕΛΕΦΑΝΤΕΣ, ΣΠΟΥΡΓΙΤΙΑ: ΗΡΩΕΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΜΕΧΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΕΝΑΣ κυνηγὸς ἀγριόπαπιας παρατήρησε μιὰ μέρα, ἐνῶ κωπηλατοῦσε με τὸ κανώ του μέσα σὲ μιὰ λίμνη τῆς Ἀγγλίας τρεῖς ἀγριόπαπιες να κολυμποῦν πρὸς τ' ἀνοικτά. Ἦταν αρκετὰ κοντὰ ὥστε νὰ διακρίνη οτι οι δύο ἀγριόπαπιες στὰ ἄκρα ἦσαν αρσενικές, ε ῶ ἡ μεσαία θηλυκια. Οι δύο ἀρσενικὲς κολυμποῦσαν πολὺ κοντὰ στὴ θηλυκιὰ κι' αυτὸ εκανε τὸν κυνηγὸ νὰ παραξενευτῆ. Προχώρησε μὲ τὸ κανώ του καὶ τὶς πλησίασε, ἀλλὰ οἱ ἀγριόπαπιες, παρ' ολο ποὺ τὴν ἐποχὴ τοῦ κυνηγίου, το φθινόπωρο, τρομάζουν πολὺ εὔκολα, δὲν πέταξαν. Ὅταν ἔφθασε πια σὲ λίγα μέτρα ἀπόστασι, καὶ τὰ τρια πουλιὰ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν τα φτερά τους ἐξακολουθῶντας νὰ μένουν στὴν ἐπιφάνεια. Τὸ κανὼ εφθασε τὰ πουλιὰ καὶ τότε οἱ δύο ἀρσενικες ἀγριόπαπιες ἄφησαν τὴν ξιὰ καὶ ἡ ἄλλη αριστερὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ χτυποῦν τὰ φτερα τους σπαράζοντας μ' ἕνα ἀξιολύπητο τρόπο. Τὸ θηλυκὸ πουλὶ βυθίσθηκε μέσα στὸ νερό ξαναβγῆκε καὶ ξαναβυθισθηκε. Ὁ κυνηγὸς ἅπλωσε τὸ χέρι του καὶ τὸ πῆρε. Ἦταν πληγωμένο ἀπὸ τὰ σκάγια καὶ εἶχε χύσει όλο του τὸ αἷμα σὲ σημεῖο ποὺ δὲν ἀπέμεινε πιὰ παρὰ μόνο πούπουλα καὶ δέρμα. Δὲν εἶχε τί ἄλλο νὰ κάνη παρὰ νὰ θέση τέρμα στὸ μαρτύριό του.

ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ, τὰ δύο ἀρσενικὰ πουλιὰ εἶχαν πετάξει ψηλὰ ξαφνικά, ἀποδεικνύοντας ὅτι δεν ἦταν χτυπημένα. Ἐξακολούθησαν νὰ κανουν γύρους στὸν ἀέρα κοντὰ στὸ κανὼ καὶ τελικῶς πέταξαν μακριά.

Οἱ δύο ἀρσενικὲς ἀγριόπαπιες δὲν θηλυκιὰ καὶ πηγαίνοντας ἡ μιὰ δε—

ήταν πληγωμένες, ἀλλὰ ἁπλούστατα βοηθοῦσαν τὴν θηλυκιὰ νὰ κολυμπήση καὶ ἔπειτα, ὅταν εἶδαν τὸν κυνηγὸ νὰ πλησιάζη, προσπάθησαν νὰ περισπάσουν τὴν προσοχήν του προσποιούμενες τὶς τραυματισμένες καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τους νὰ τὸν παρασύρουν μακριά της.

Ἡ δραματικὴ αὐτὴ ἱστορία ἐγείρει ἕνα ἐρώτημα ποὺ ἐπὶ ἔτη ἔχει ἀπασχολήσει τοὺς μεγαλύτερους ζωολόγους τοῦ κόσμου: Μποροῦν πράγματι τὰ ζῶα νὰ αἰσθανθοῦν οἶκτο καὶ ἀλληλεγγύη μεταξύ τους;

Σ' ἕνα σιδηροδρομικὸ σταθμὸ στὴν Αὐστραλία εἶδαν τρεῖς σκύλους νὰ πηδοῦν ἀπὸ τὴν πλατφόρμα καὶ νὰ διασχίζουν τὶς γραμμὲς τοῦ τραίνου. Ὅταν ἔφθασαν στὴν ἄλλη πλευρὰ ὁ πιὸ μικρὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς δὲν μπόρεσε νὰ ἀνεβῆ στὸ ὑψωμένο ἐπίπεδο τῆς πλατφόρμας. Ἕνα τραῖνο φάνηκε νὰ πλησιάζη. Τότε ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο σκύλους ποὺ εἶχαν περάσει ἅρπαξε τὸν μικρὸ ἀπὸ τὸν λαιμὸ καὶ τὸν βοήθησε ν' ἀνεβῆ.

ΘΥΜΟΥΜΑΙ κάποτε ποὺ παρακολουθοῦσα κάτι σπουργίτια νὰ τρῶνε ψίχουλα σ' ἕνα κῆπο. Τὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶχε χάσει τὸ ἀριστερό του πόδι καὶ πλησίαζε τὰ ψίχουλα πηδώντας στὸ δεξί του. Φυσικὰ ἔφθασε πιὸ καθυστερημένο ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἦταν ἑπόμενο νὰ μὴ προλάβη νὰ φάη. Τὰ ἄλλα σπουργίτια ὅμως μόλις τὸ εἶδαν παραμέρισαν ξαφνικὰ καὶ τὸ ἄφησαν νὰ τσιμπήση πρῶτο.

Ἕνα ἄλλο, πολὺ χτυπητὸ παράδειγμα ζώου ποὺ ἔδειχε συμπόνια καὶ αλληλεγγύη ἦταν ἡ λεγομένη «θαλάσσια ἀγελάδα», ἕνα εἶδος μεγάλης φώκιας ποὺ ἐξέλιπε ἀπὸ τὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανὸ κατὰ τὸ 1830. Τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ ζώου ἐξέλιπε κυρίως γιατὶ ὅταν ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν πληγωμένο, οἱ σύντροφοί του δὲν ἐννοοῦσαν νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν. Τὸ μόνο ποὺ μποροῦσαν νὰ κάνουν ἦταν νὰ διατηροῦν στὴν ἐπιφάνεια τὸν πληγωμένο σύντροφό τους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν σώσουν ἔχαναν καὶ τὰ ἴδια τὴν ζωή τους.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ πολλὲς ἱστορίες ζώων ποὺ βοηθοῦν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο. Πολλὰ τέτοια περιστατικὰ ἀναφέρονται καὶ γιὰ τοὺς ἐλέφαντες ποὺ σύρουν μαζί τους ἕνα πληγωμένο ἢ καὶ σκοτωμένο σύντροφό τους ὅπως οι στρατιῶται τοὺς τραυματίες τους

Οἱ πίθηκοι ποὺ συνήθως ἐγκαταλείπουν τοὺς πληγωμένους ἢ πεθαμένους τους, δείχνουν καὶ ἐκεῖνοι κάποτε συμπαράστασι σὲ τραυματισμένους συντρόφους.

Ἡ ἐκδήλωσι αὐτὴ τῆς ἀλληλεγγύης ποὺ παρατηρεῖται στὰ ζῶα θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ ἁπλὸ ἔνστικτο.

ΟΤΑΝ ὅμως τὰ ζῶα ἐκδηλώνουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν συμπόνια τους, μήπως αὐτὸ σημαίνει ὅτι σκέπτονται; Μήπως ὅταν ἀντιλαμβάνωνται ὅτι ἕνας σύντροφός τους κινδυνεύει καὶ βρίσκουν κάποιον τρόπον νὰ τὸν σώσουν, τὸ μυαλό τους λειτουργεῖ ὑποτυπωδῶς ὅπως ὁ ανθρώπινος ἐγκέφαλος;

Μερικὲς ἐκπληκτικὲς ἀποκαλύψεις ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐξυπνάδα τῶν ζώων προέρχονται ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς συμπεριφορᾶς τῶν δελφινιῶν. Ἀπὸ το 1946 συντηροῦνται δελφίνια σὲ μεγάλα ἐνυδρεῖα στὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Τὰ δελφίνια αὐτὰ δείχνουν ὅτι ἔχουν δική τους γλῶσσα. Εἶναι ἱκανὰ ὄχι μόνο νὰ μάθουν διάφορα παιχνίδια, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπινοήσουν δικά τους καὶ νὰ τὰ διδάξουν στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὰ περιποιοῦνται! Δείχνουν ἐπίσης μία καταφανῆ προσπάθεια νὰ ἐπιτύχουν καλύτερα «ρεκόρ» στὰ παιχνίδια τους. Λόγου χάριν, χωρὶς νὰ τὰ παροτρύνη κανεὶς ἐξακολουθοῦν τὶς προσπάθειές τους να πηδήσουν ψηλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ γιὰ νὰ χτυπήσουν ἕνα καμπανάκι ἢ νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ ἕνα στεφάνι. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια νὰ ἐπιτύχουν καλύτερα ἀποτελέσματα εἶναι ἔνδειξις προηγμένης ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας.

ΑΛΛΑ ἡ πιὸ παράξενη ἱστορία νοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν ζώων ἀφορᾶ δύο χιμπαντζῆδες.

Οἱ χιμπαντζῆδες εἶναι βεβαίως ἀπὸ τὰ εὐφυέστερα ζῶα ποὺ μποροῦν νὰ τοποθετήσουν διάφορα ἀντικείμενα τὸ ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου γιὰ νὰ φθάσουν μιὰ μπανάνα ἢ νὰ ἑνώσουν μερικὰ σύρματα γιὰ νὰ φθάσουν ἕνα ἀντικείμενο ἔξω ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ κλουβιοῦ τους. Ἡ ἱστορία ὅμως ποὺ ἀναφέρει ὁ Γάλλος ζωολόγος Μωρὶς Ματὶ ὑπερβαίνει κάθε προηγούμενο κατόρθωμά τους.

Ὁ Γάλλος ζωολόγος εἶχε πάει νὰ ἐπισκεφθῆ μιὰ γνωστή του κυρια στὴν Μαδέιρα ποὺ εἶχε στὸ σπίτι της δύο ἥμερους χιμπαντζῆδες, ἕνα ἀρσενικὸ καὶ ἕνα θηλυκό. Ὁ θηλυκός, πιὸ ἥμερος ἀπὸ τοὺς δυό, ἦταν ἐλεύθερος νὰ κυκλοφορῆ μέσα στὸ σπίτι, ἀλλὰ ὁ ἀρσενικὸς ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κλεισμένος μέσα στὸ σταῦλο. Κάθε τόσο ὅμως τοὺς ἄφηναν νὰ παίζουν μαζὶ στὴν αὐλὴ μπροστὰ στὸ σταῦλο. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα οἱ δύο χιμπαντζῆδες ἀρνήθηκαν νὰ χωρίσουν. Τὰ ἀφεντικά τους ὅμως βρῆκαν ἕνα τέχνασμα. Ἄνοιξαν τὴν πόρτα τοῦ σταύλου καὶ μέσα, ἐπάνω στὸ τραπέζι ἔβαλαν τὸ ἀγαπημένο φαγητὸ τοῦ ἀρσενικοῦ, ποὺ ἦταν νηστικὸς ἀπὸ τὸ πρωΐ. Μόλις τὸ ζῶο θὰ ἔμπαινε μέσα, θὰ ἔκλειναν πίσω του τὴν πόρτα τοῦ σταύλου.

ΟΙ ΔΥΟ χιμπαντζῆδες παρακολουθοῦσαν ἀκίνητοι ὅλες αὐτὲς τὶς προετοιμασίες. Ἔπειτα ὁ ἀρσενικὸς πλησίασε τὸν θηλυκὸ καὶ τὰ δύο ζῶα στάθηκαν ἀντικρυστὰ ἀρκετὴ ὥρα ἀρθρώνοντας χαμηλόφωνα ἕνα χείμαρρο ἀπὸ ἀκατάληπτους ἤχους, σὰ νὰ μιλοῦσαν.

Ξαφνικά, ὁ ἀρσενικὸς χιμπαντζῆς πῆγε καὶ στάθηκε στὴν πόρτα στηρίζοντας μὲ τὴ ράχη του τὸ ἕνα φύλλο καὶ μὲ τὸ ἕνα χέρι του τὸ ἄλλο. Ὁ θηλυκὸς πέρασε σβέλτα κάτω ἀπὸ τὸ τεντωμένο του χέρι, πήδηξε ἐπάνω στὸ τραπέζι, ἅρπαξε τὸ πιάτο μὲ τὰ φροῦτα καὶ ξανάτρεξε πίσω στὴν αὐλή.

Τι εἶχε συμβῆ λοιπόν; Τὰ εἶχαν σχεδιάσει;

ΜΩΡΙΣ ΜΠΑΡΤΟΝ

«Φρίκη !... ἀπαίσιο !». Οἱ βιταμίνες, ὅμως, εἶναι ἀπαραίτητες, ὄχι μόνο γιὰ τὰ μωρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τῶν λιονταριῶν

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὁ καλύτερος ΦΙΛΟΣ

ΟΤΑΝ ὁ πληγωμένος ἔφθασε στὸ χειρουργεῖο, ἕνας σκύλος ἀκολουθοῦσε τὸ φορεῖο ποὺ τὸν μετέφερε.

— Ὅπως ξέρεις, παιδί μου, τοῦ εἶπεν ἡ προϊσταμένη, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μείνη ἕνας σκύλος στὸ χειρουργεῖο. Τὸ καταλαβαίνεις καλύτερα ἀπὸ μένα.

— Ὅπως ἀγαπᾶτε, ἀπάντησε ὁ στρατιώτης. Τότε διῶξτε με καὶ μένα. Θὰ ψοφήσω ἔξω δίπλα του. Ἂν ἐγὼ μπῶ, θὰ μπῆ καὶ αὐτός. Εἴμαστε σύντροφοι, δὲν μποροῦν νὰ μᾶς χωρίσουν.

Ἡ προϊσταμένη εἶχε ἤδη περιποιηθῆ σὰν μητέρα πολλοὺς τραυματίες, πολλὰ παιδιὰ ποὺ ἔφθαναν ἀπὸ τὶς γραμμὲς τοῦ μετώπου. Δὲν περιοριζόταν ὅμως νὰ τοὺς βάζη ἐπιδέσμους καὶ νὰ φροντίζη μόνον τὴν πληγωμένη τους σάρκα. Ἤξερε πὼς ἤθελαν κυρίως στοργή, ποὺ ἡ γυναίκα μόνο ξέρει νὰ προσφέρη. Ἔμενε καὶ συζητοῦσε μαζί τους.

— Πρέπει νάσαι λογικός, εἶπε σκύβοντας ἐπάνω ἀπὸ τὸν τραυματία. Φαντάζεσαι τί ἔχω νὰ πάθω ἂν γίνη καμμιὰ ἐπιθεώρησι καὶ βροῦν τὸ σκύλο ἐδῶ μέσα!

— Τίποτε δὲν φαντάζομαι καὶ τίποτε δὲν θέλω νὰ ξέρω, ἐπέμεινε ὁ στρατιώτης. Προτιμῶ νὰ πεθάνω στὸ πλευρὸ τοῦ συντρόφου μου, παρὰ νὰ τὸν ἐγκαταλείψω.

Ὁ σκύλος, ἐν τῷ μεταξὺ κυττοῦσε τὸν κύριό του, μὲ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως, τὸ ἀνθρώπινο σχεδὸν ποὺ ἔχουν μερικοὶ σκύλοι. Καὶ δὲν ἦταν ἕνα σκυλὶ ράτσας. Ἕνα τσομπανόσκυλο, μὲ ἔξυπνα, ὑγρὰ καὶ γυαλιστερὰ μάτια. Κουνοῦσε ἥσυχα τὴν οὐρά του, χωρὶς νὰ γαυγίζη, χωρὶς νὰ χοροπηδᾶ, γιατὶ σίγουρα καταλάβαινε πὼς γι' αὐτὸν μιλοῦσαν καὶ ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτιόταν ἀπ' αὐτὴ τὴ λευκοφορεμένη ψηλὴ γυναίκα, ποὺ μιλοῦσε στὸν ἀφέντη του.

— Μὰ ἀφοῦ σοῦ εἶπα πὼς εἶναι ἀδύνατο! Καὶ ἡ ὑγιεινή; Ποτὲ δὲν ἔχει συμβῆ τέτοιο πρᾶγμα σὲ νοσοκομεῖο.

— Ἔ, λοιπόν, ἂν σᾶς ἱστοροῦσα τί ἔκανε αὐτὸς ὁ σκύλος, ἴσως ν' ἀλλάζατε γνώμη.

— Ἔστω, λέγε, ἀπάντησε συγκινημένη ἡ προϊσταμένη, παρασυρμένη ἴσως κι' ἀπὸ τὸ ἱκετευτικὸ βλέμμα ποὺ τῆς ἔρριχνε ὁ σκύλος.

— Ἁπλούστατα, μοῦ ἔσωσε δυὸ φορὲς τὴ ζωή. Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς πῶ πὼς ὁ Σίκι, ὁ σκύλος μου, τριγυρνοῦσε πρῶτα σ' ἕνα ἐγκαταλελειμμένο χωριὸ στὴν πρώτη γραμμή, ὅταν τὸν... υἱοθέτησα. Εἶδα ἀμέσως πὼς ἦταν ἕνα πιστὸ ζῶο. Ὁ Θεὸς ξέρει τί ἔγιναν τ' ἀφεντικά του... Ἄλλοι στρατιῶτες, ἄλλοι μεταφερμένοι στὰ μετόπισθεν δὲν τοὺς εἶχε ἐπιτραπῆ νὰ πάρουν, ὅπως τὸ ξέρετε, σκύλους καὶ γάτες μαζί τους. Ζητοῦσε κάποιον ν' ἀφοσιωθῆ! Γιὰ μᾶς ποὺ βρισκόμαστε στὸ μέτωπο μιὰ ἀφοσίωσι εἶναι κάτι, μιὰ θαλπωρή, ἕνα ξέχασμα τῆς μοναξιᾶς μας. Τὸν χάιδεψα καὶ τὸν πῆρα στὸν καταυλισμό. Οἱ συνάδελφοι τὸν δέχθηκαν καλὰ καὶ τίποτε δὲν τοὔλειπε. Ὅ,τι κι' ἂν εἶχα τὸ μοίραζα μαζί του. Τὸ καταλάβαινε κι' αὐτὸς πὼς ὑπογράψαμε συμβόλαιο ζωῆς καὶ θανάτου καὶ μοῦ τὸ ἀπέδειξε.

»Μιὰ μέρα βρέθηκα σκεπασμένος ἀπ' τὰ χώματα σ' ἕνα λάκκο ποὺ ἄνοιξε μιὰ ἐχθρικὴ ὀβίδα. Ἀντίο ζωή! Ἀλλ' ὁ Σίκι μου μὲ πεῖσμα ἔσκαψε τὸ χῶμα, ἔσκαψε ὥς ὅτου ἔ-

βγαλε στὸ φῶς τὸ κεφάλι μου. Οἱ τραυματιοφορεῖς μὲ εἶδαν, ἦρθαν καὶ μ' ἔσωσαν. Τότε μοῦ εἶπαν: «Ν' ἀνάψης ἕνα κερὶ στὸ σκύλο σου...Χωρὶς αὐτόν..» Δὲν ξέρω ποιὸς ἦταν πιὸ εὐχαριστημένος, ὅταν ξαναβρέθηκα στὰ πόδια μου: ἐγὼ ἢ ὁ Σίκι! Σίγουρα, θὰ δοκίμασε δυνατὴ συγκίνησι, γιατὶ πρέπει νὰ τὸ ξέρετε, οἱ σκύλοι ἔχουν ἔνστικτο λεπτότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους

»Ὅταν πηγαίναμε στὴ δεύτερη γραμμή, ἡσύχαζε λίγο. Ὅταν βρεθήκαμε στὴν πρώτη, μὲ πρόσεχε, ὅπως ἴσως κάποτε φύλαγε τὰ πρόβατα τοῦ ἀφεντικοῦ του.

»Οἱ συνάδελφοι μοὔλεγαν: «Κύττα, μὴν τὸν ἀφήσης καὶ σκοτωθῆ, εἶναι ἡ μασκότ σου». Ἀλλὰ καὶ ἡ γυναίκα μου ἦταν ἡσυχότερη ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ εἶχα αὐτὸν τὸν καλὸ σύντροφο. Ἕνα ζῶο δημιουργεῖ μιὰν ἄλλη ἀτμόσφαιρα σ' ἐμᾶς τοὺς στρατιῶτες. Εἶδα πολλὲς φορὲς στρατιῶτες νὰ προχωροῦν στὴν πρώτη γραμμὴ μὲ τραγούδια τοῦ χωριοῦ τους καὶ νἄχουν ἐπὶ κεφαλῆς τους μιὰ κατσίκα. Ξέρετε τί σήμαινε αὐτό; Ὅτι σ' αὐτὸ τὸ μακρυνὸ πεδίο μάχης, εἶχαν τὴν ἐντύπωσι πὼς ὑπεράσπιζαν τὸ χωριό τους. Καὶ σ' ἐμένα, ὁ καλὸς Σίκι μου, μοῦ θύμιζε τὴ γῆ ποὺ γεννήθηκα, μὲ τοὺς πλούσιους βοσκότοπους. Οἱ δυό μας μαζὶ νιώθαμε τὴ δύναμι ν' ἀντιμετωπίσωμε κάθε κίνδυνο. Αὐτὴ τὴν ἰδέα εἶχα καὶ δὲν γελάσθηκα. Σὲ μιὰν ἐπίθεσι, μὲ βρῆκε ἕνα θραῦσμα ὀβίδος στὸ πόδι καὶ ἕνα ἄλλο ἐδῶ στὸ χέρι. Λιποθύμησα. Ὅταν συνῆλθα, ἔνιωσα στὸ χέρι μου μιὰ ζωντανὴ ζεστασιά..

»Ὁ Σίκι βλέποντας τὸ αἷμα ν' ἀναπηδᾶ ἀπὸ τὴν πληγή, ἔβαλε τὸ πόδι του ἐπάνω στὴν πληγή. Ἡ ὑγιεινή, θὰ μοῦ πῆτε! Ὁ Θεὸς ξέρει πολλὰ πράγματα καὶ ἀγαπᾶ τοὺς ἀνθρωπους. Ὁ Σίκι ἔκαμε ὅ,τι ἦταν ἀπαραίτητο ἐκείνη τὴ στιγμὴ γιὰ νὰ σωθῶ. Πίεζε τὴν πληγὴ ὅσο μποροῦσε καὶ οὔτε γαύγιζε, οὔτε πηδοῦσε. Καταλάβαινε πώς, στὴν ἐλαχίστη κίνησι θὰ ξανάρχιζε νὰ τρέχη τὸ αἷμα. Μόνον ἄρχισε νὰ γαυγίζη ἤρεμα σὰν φάνηκαν οἱ τραυματιοφορεῖς. Χάρις σ' αὐτὸν ἔγινε ἐγκαίρως ἡ ἐπίδεσις τῶν τραυμάτων μου καὶ τώρα μοῦ ζητᾶτε νὰ τὸν χωρισθῶ! Ποτέ! Ποτέ!

Ἡ προισταμένη, συγκινημένη πάντα, παρατηροῦσε τὸν τραυματία, κυττοῦσε τὸν σκύλο καὶ δὲν διαμαρτυροταν πιά... Ἔπρεπε ὅμως νὰ μὴ τὸ μάθη κανείς. Σκεπτόταν καὶ δὲν ἤξερε πῶς νὰ τὰ καταφέρη...

Ἐξαντλημένος ὁ τραυματίας σώπασε, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη πιὰ μὲ ὅσα εἶπε. Καὶ ὁ σκύλος, μὲ τὰ ἔξυπνα μάτια του καρφωμένα σ' αὐτὴν πλησίασε ξαφνικὰ καὶ ἀκούμπησε μ' ἐμπιστοσύνη τὸ κεφάλι του στὸ χέρι της...

ΣΕΣΙΛ ΠΕΡΕΝ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΠΕΡΙΦΗΜΟ

ΚΗΡΥΓΜΑ ΣΤΑ ΠΟΥΛΙΑ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ

Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Jœrgensen
Μετάφρασις Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

...Κ' ἔφτασαν σ' ἕνα μέρος ἀνάμεσα στὴν Καννάρα καὶ στὴν Μπεβάνια.

«Στὸ μέρος λοιπὸν ἐκεῖνο, ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος εἶδε μερικὰ δέντρα νὰ ὑψώνουνται στὴν πλαγιὰ τοῦ δρόμου· καὶ μέσα στὰ δέντρα τοῦτα βρίσκουνταν πλῆθος λογῆς—λογῆς πουλιά, ποὺ κανένας δὲν εἶχε ἀκόμα δεῖ στὰ μέρη ἐκεῖνα· καὶ πλῆθος ἀκόμα πουλιὰ βρίσκουνταν στὸ χωράφι, κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Κ' εὐτὺς ὡς ὁ Φραγκῖσκος εἶδε τὸ φτερωτὸ τοῦτο κοπάδι, τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔπεσε ἀπάνω του κι' εἶπε στοὺς δυὸ μαθητές του:

—Περιμένετέ με μιὰ στιγμή· πάω νὰ κηρύξω λιγάκι στ' ἀδέλφια μας τὰ πουλιά!

Μπῆκε στὸ χωράφι καὶ τράβηξε πρὸς τὰ πουλιά, ποὺ εἶταν καθισμένα στὸ χῶμα. Κ' εὐτὺς ὡς ἄρχισε νὰ κηρύττει, τὰ πουλιὰ ποὺ κούρνιαζαν στὰ δέντρα κατέβηκαν πρὸς τὸ μέρος του καὶ πιὰ κανένα δὲν κινήθηκε, ἂν καὶ τὸν κύκλωναν τόσο πολὺ κοντὰ ποὺ οἱ δίπλες τοῦ ράσου του ἄγγιζαν κάμποσα πουλιά!...

Κι' ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος εἶπε στὰ πουλιά. Ἀγαπητά μου ἀδέλφια, πουλιά! Χρωστᾶτε πολλὰ στὸ Θεὸ καὶ πρέπει παντοῦ καὶ πάντοτε νὰ τὸν ὑμνεῖτε καὶ νὰ δοξάζετε γιατὶ σᾶς ἔδωσε τὴ δύναμη νὰ πετᾶτε ἐλεύτερα ὅπου θέτε καὶ σᾶς ἔντυσε μὲ διπλᾶ καὶ τριπλᾶ φορέματα, μὲ τόσο λεπτὰ καὶ πολύχρωμα στολίδια· καὶ πρέπει ἀκόμα νὰ χρωστᾶτε χάρη στὸν Δημιουργὸ γιὰ τὴν τροφὴ ποὺ σᾶς δίνει, χωρὶς νἄχετε νὰ δουλεύετε γι' αὐτή, καὶ γιὰ τὴ φωνὴ ἀκόμα τὴν ὡραία ποὺ σᾶς ἔδωκε νὰ κελαηδᾶτε! Δὲ σπέρνετε, μηδὲ θερίζετε, ἀγαπητά μου ἀδελφάκια, μὰ ὁ Θεὸς σᾶς θρέφει κι' αὐτὸς σᾶς δίνει καὶ τὰ ρυάκια καὶ τὶς πηγὲς νὰ ξεδιψάσετε, τοὺς βράχους καὶ τὰ δάση γιὰ νὰ προφυλαχθεῖτε καὶ δέντρα ὑψηλὰ γιὰ νὰ χτίσετε τὶς φωλιές σας. Κι' ἂν καὶ δὲν μπορεῖτε μήτε νὰ γνέθετε, μήτε νὰ ὑφάνετε, σᾶς δί-

νει τ' ἀπαραίτητα φορέματα, σὲ σᾶς καὶ στὰ παιδιά σας. Γιατὶ ὁ Δημιουργὸς σᾶς ἀγαπᾶ πολύ, καθὼς σᾶς τὸ φανερώνει μὲ ὅλες τοῦτες τὶς μεγάλες εὐεργεσίες του. Ἔχετε λοιπὸν τὸ νοῦ σας, ἀδέλφια μου πουλιά, νὰ μὴν εἶστε ἀχάριστα ἀπέναντί του καὶ νὰ προσπαθῆτε πάντα νὰ τὸν δοξάζετε!

Κι' εὐτὺς ὡς εἶπε τὰ λόγια τοῦτα ὁ ἅγιος πατέρας, ὅλα τὰ πουλάκια αὐτὰ ἄρχισαν ν' ἀνοίγουν τὰ ράμφια τους, νὰ χτυποῦν τὶς φτεροῦγες, ν' ἁπλώνουν τὸ λαιμὸ καὶ νὰ κλείνουν μὲ σεβασμὸ τὰ κεφαλάκια τους στὴ γῆς καὶ νὰ φανερώνουν μὲ τὰ κελαηδητὰ καὶ τὰ φερσίματά τους πὼς εἶχαν χαρεῖ κατάκαρδα ἀπὸ τὰ λόγια ποὺ τοὺς εἶχε πεῖ ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος. Κι' ὁ ἅγιος κι' αὐτὸς χάρηκε κατάκαρδα, θωρώντας τα καὶ θαύμασε πόσο πολλὰ εἶταν τὰ πουλιὰ καὶ πόσων λογιῶν καὶ πόσο ἥμερα· καὶ δόξασε τὸ Θεὸ καὶ γλυκά, ἀδελφικά, τὰ παρεκίνησε νὰ τὸν δοξάσουν καὶ αὐτὰ μαζί του.

Κι' ὅταν τέλειωσε ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος τὸ κήρυγμά του καὶ τὴν προτροπή του νὰ δοξάσουν τὸ Θεό, ἔκαμε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ πάνω σὲ ὅλα τὰ πουλάκια. Κι' ὅλα φτερούγισαν μαζὶ κελαηδώντας μὲ θαυμαστὴ δύναμη κι' ὀμορφιά· καὶ σὲ λίγο χωρίστηκαν κι' ἐξαφανίστηκαν ὁλοῦθε...».

ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΧΙΟΥΜΟΡΙΣΤΕΣ

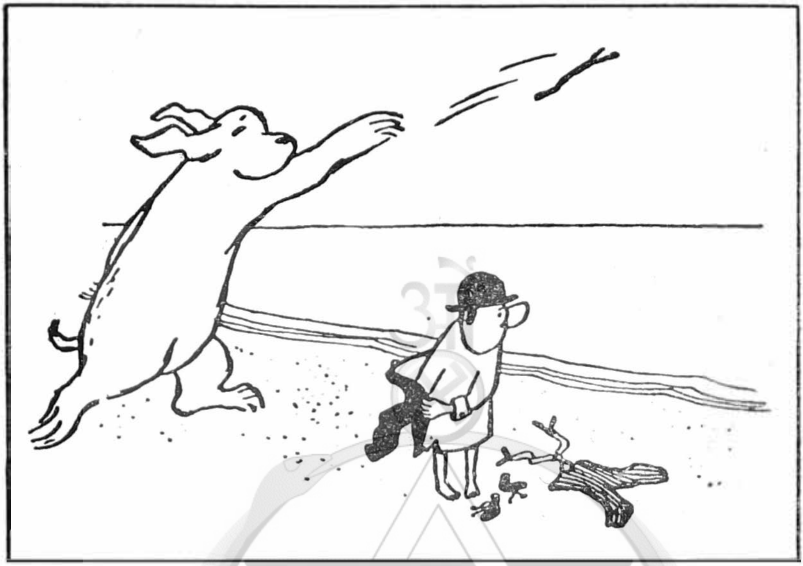
Λοριὸ

Ὁ φίλος τῶν σκύλων

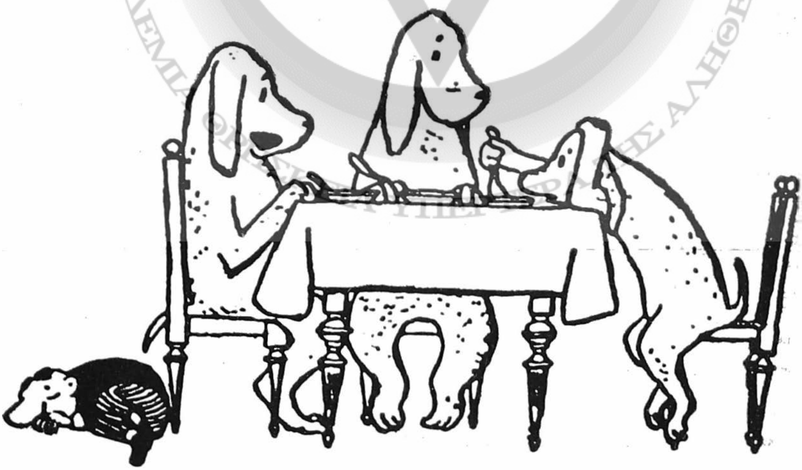
Ὁ ΛΟΡΙΟ εἶναι ἀπὸ τοὺς γνωστότερους Γερμανοὺς γελοιογράφους. «Γεννήθηκα - ἀφηγεῖται — μιὰ 12η Νοεμβρίου στὸ Βραδεμβοῦργο ἐπὶ τοῦ Χάβελ. Προπαρασκευάσθηκα εὐσυνείδητα γιὰ τὴν τέχνη τοῦ καρικατουρίστα, δηλονότι: σπουδὴ νεκρῶν γλωσσῶν, θητεία στὰ θωρακισμένα, τρία χρόνια στὴ σχολὴ καλῶν τεχνῶν, τέλος ἄδεια ὁδηγήσεως αὐτοκινήτου. Ἐπὶ πλέον ἐνυμφεύθην καὶ προσέφερα στὴ γυναῖκα μου δύο σκυλιὰ καὶ δύο παιδιά».

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ γελοιογραφίες τοῦ Λοριό ἔχουν ὡς θέμα τοὺς ἀνθρώπους μεταχειριζομένους σὰν σκύλους ἀπὸ τούς... σκύλους.

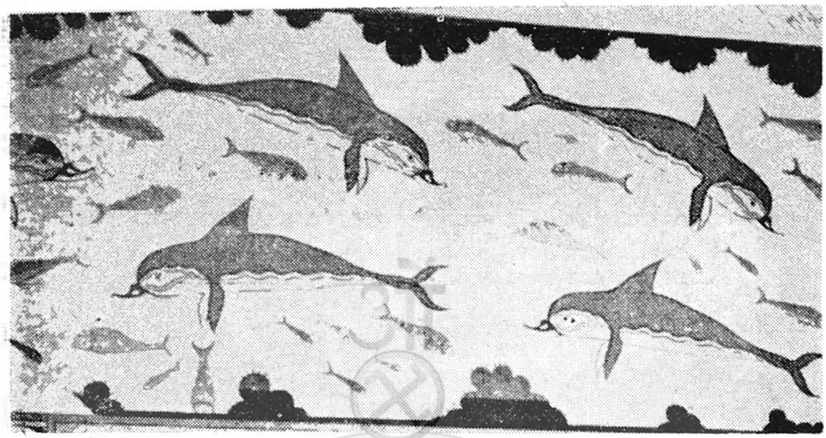
Στὴν ἔναντι σελίδα παρουσιάζουμε δύο χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς ἐργασίας τοῦ Λοριό.

Ὁ Ἀζόρ· Τρέχα, πιάστο, Ἀγησίλαε!

— Ντροπή! Ἔπεσες στὸ φαΐ μὲ τὰ μοῦτρα σὰν ἄνθρωπος!

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΚΝΩΣΣΟΥ

ΕΝΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΝ ΘΗΛΑΣΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΓΑΛΑΝΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

ΔΕΛΦΙΝΙ: Τὸ βαθὺ μυστήριο ποὺ μελετᾶ τώρα ἡ ἐπιστήμη

Αἱ καταπληκτικαὶ ὁμοιότητές του μὲ τὸν ἄνθρωπο.—Ὁ ἐγκέφαλός του καὶ ὁ συναισθηματισμός του.— Τὸ εἶχαν θεοποιήσει οἱ ἀρχαῖοι Κρῆτες. — Τὰ ναυαρχεῖα ἐρευνοῦν τὰς ἰδιότητάς του

ΤΟ μυστηριο τοῦ δελφινιοῦ γιὰ τὸ οποιο οι ανθρωποι δεν ἐνδιαφέρονται πραγματικὰ παρα τα τελευταῖα δεκα περιπου χρόνια, μια ομὰς Γαλλων προσπαθεῖ ηδη νὰ το διερευνηση ο πλοιαρχος Κουστω και το συνεογεῖον του, τοῦ Ὠκεανογραφικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς το Μονακο και ειδικοὶ τοῦ ἐργοστασιου ακουστικῆς τῶν ζώων εἰς τὰ περιχωρα τῶν Παρισίων Αλλοι ἐρευνηται εις τας Ηνωμένας Πολιτείας, οἱ καθηγηται Λίλλυ και Κέλλογκ μελετουν την συμπεριφορα τῶν δελφινιῶν.

Ὁ «Ντέλφινους Ντέλφις», ὁπως εἶναι το ἐπιστημονικὸ ὄνομα τοῦ δελφινιοῦ τῆς Μεσογειου, ανήκει εις τὰ κητώδη Ζυγιζει απο 80 εως 130 κιλὰ και εχει μῆκος απο 1 μ 80 ἕως 2 μ 50 Εχει ἕνα εἶδος ρυγχους με εξαιρετικῶς φίνα δοντια καὶ τὸ δερμα του, πολυ λεῖο, μαῦρο στὴ ραχη και λευκο κατω στην κοιλιά, ειναι πιο ευαισθητο καὶ ἀπο το γυναικεῖο Ἡ ουρα του — ἡ οὐραῖον πτερύγιον — εἶναι οριζοντια Τοῦ επιτρέπει να εἶναι ὁ ταχύτερος κολυμβητής — μερικοὶ βεβαιώνουν ὁτι ακολουθει πλοια ποὺ ταξιδεύουν μὲ ταχυτητα 35 κομβων — καὶ νὰ ἐπανέρχεται με ἕνα πήδημα εἰς την ἐπιφανεια κάθε τρία λεπτὰ γιὰ νὰ ἀναπνεύση, κινησις χωρὶς τὴν ὁποία

θὰ ἐπνίγετο ὅπως ὁ τελευταῖος τῶν ἀνθρώπων. Ἔχει θωρακικὸν κλωβόν, πνεύμονες, κόκκινο αἷμα καὶ ἀντὶ γιὰ ρουθούνια μιὰ γλωττίδα στὴν κορυφὴ τοῦ κρανίου ποὺ ἀποκαλεῖται «φυσητήρ».

Αὐτὰ εἶναι ὅλα ὅσα ὁ καθένας γνωρίζει γύρω ἀπὸ τὸ δελφίνι. Ὑπάρχει, ἐν τούτοις, καὶ κάτι τὸ ἐξαιρετικῶς ἀσύνηθες: ὁ ἐγκέφαλός του. Τὸ δελφίνι εἶναι πράγματι προικισμένο μὲ ἐγκέφαλον ἴσον ἢ καὶ ἀνώτερον ἀκόμη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Κὰντ ἐζύγιζεν 1 κιλὸ καὶ 700 γραμμάρια, ἑνὸς μέσου Γάλλου ζυγίζει ἀπὸ 1 κιλὸ καὶ 300 γραμμάρια ἕως 1 κιλὸ καὶ 450 γραμμ. Τοῦ δελφινιοῦ ὅμως ξεπερνᾶ πολλὲς φορὲς τὸ 1 κιλὸ καὶ 600 γραμμάρια. Ἂν καὶ οἱ θεωρίες αὐτές, ποὺ συνδέουν τὸ μέγεθος τῆς εὐφυΐας μὲ τὸ βάρος τοῦ ἐγκεφάλου θεωροῦνται σήμερα μικρῆς ἀξίας, παραμένουν ἐν τούτοις πάντα μία ἔνδειξις ποὺ δὲν παραμελεῖται ἀπὸ τοὺς ἐρευνητάς. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸν καθηγητὴν Λίλλυ, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ δελφινιοῦ φαίνεται νὰ ἔχῃ πιὸ λεπτεπίλεπτες ραβδώσεις καὶ νὰ εἶναι καλύτερα συγκροτημένος ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ποσότης τῆς φαιᾶς οὐσίας εἶναι ἴση καὶ ὁ ἐγκεφαλικός του φλοιὸς ταυτόσημος.

Τὸ κῆτος εἶναι ἐπίσης προικισμένο μὲ ἕνα ψυχισμὸν παρόμοιον μὲ τὸν ἰδικόν μας, ὑπὸ ὡρισμένες ἐπόψεις, μολονότι προφανῶς εἶναι πιὸ εὐαίσθητος εἰς τὰς ἀποχρώσεις του. Ἐπὶ πλέον, ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει περισσότερον τοὺς ἐρευνητὰς τοῦ ἀμερικανικοῦ καὶ τοῦ βρετανικοῦ ναυτικοῦ — καὶ τελευταίως καὶ τοὺς Γάλλους, ποὺ ἐπιζητοῦν πάντα νὰ δώσουν εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις πρακτικὴν ἐφαρμογὴν — εἶναι ὅτι τὸ δελφίνι κατέχει (οἱ δύο ὅροι εἶναι τελείως ἀκατάλληλοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου) ἕνα ραντὰρ ἢ ἕνα σονάρ, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ βρίσκῃ τὴν πορείαν του μὲ μεγάλην ταχύτητα μέσα εἰς τὸ σκοτάδι καὶ ἐν μέσῳ τῶν πλέον ἀπροσδοκήτων ἐμποδίων.

Ἡ ἱστορία ἄρχισε εἰς τὸ Ὠκεανογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Μονακό, ὅταν, μερικὰ μίλια στὰ ἀνοικτὰ τῶν βράχων τοῦ Γκριμάλντι, οἱ δύο καλύτεροι δῦται τοῦ Κουστώ, ὁ Φάλκο καὶ ὁ Κέντζο, συνέλαβαν τὸ πρῶτο δελφίνι. Ἦταν ἕνα ἀρσενικὸ μὲ δυνατὸ τράχηλο ποὺ ἄφησε νὰ πιαστῇ ἡ οὐρά του στὴν λαβίδα σχήματος Χ τῶν καλοπροαιρέτων ψαράδων. Τοποθετημένο ἐπάνω σ' ἕνα στρῶμα μὲ ἀεραντλία ποὺ ὑγραίνετο συνεχῶς, καθόσον τὸ δελφίνι ἔχει περισσοτέραν ἀνάγκη ἀέρος παρὰ νεροῦ διὰ νὰ ζήσῃ — τὸ ντελικάτο δέρ-γνώση, — μετεφέρθη εἰς τὸ Μουγνώση, — μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Μονακὸ καὶ ἐρρίφθη εἰς μίαν μεγάλην δεξαμενὴ γεμάτη θαλασσινὸ νερό. Ἐκεῖ ἀφέθη νὰ στριφογυρίζῃ μὲ μελαγχολικὸ βλέμμα καὶ ἔπειτα αἰφνιδίως, ἐξουθενωμένο ἀπὸ τὴν μοναξιά, ἀπεφάσισε τελικὸ νὰ παραδοθῇ στὸν θάνατο.

«Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη», διευκρινίζει ὁ Σέργιος Μπερτίνο, βοηθὸς τοῦ Κουστώ. «Ἀπεπειράθη νὰ πνιγῇ ἀφήνοντας τὸ σῶμα του νὰ βουλιάξῃ στὸν πυθμένα τῆς δεξαμενῆς. Ἐχρειάσθη νὰ ριφθοῦν οἱ δῦται στὸ νερό, νὰ σηκώσουν τὸ δελφίνι ἀπὸ τὴν μέση τοῦ σώματος καὶ νὰ τὸ ἀνεβάσουν στὴν ἐπιφάνεια γιὰ νὰ μπορέσῃ καὶ πάλι νὰ ἀναπνεύσῃ». Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κρίσιν καταβλίψεως, τὸ δελφίνι, ποὺ ἐβαπτίσθη ἐν τῷ μεταξὺ Κίκι, ἐφάνη νὰ προσαρμόζεται στὸ περιβάλλον. Οἱ δῦται Φάλκο καὶ Κιέντζυ ἔγιναν οἱ καλύτεροι φίλοι του. Τὴν νύκτα, ἐν τούτοις ἄρχιζε νὰ ἐκπέμπῃ παράξενους ἤχους. «Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γελιόμαστε, λέγει ὁ Μπερτίνο. Ἔκλαιγε καὶ ὕστερα ἄκουσε ἕνας ἀπὸ τοὺς δύτας νὰ τοῦ κάνῃ συντροφιὰ μέσα στὴν πισίνα γιὰ νὰ καλμάρῃ. Ἀγαποῦσε τὰ χάδια. Ἐφαίνετο νὰ καταλαβαίνῃ πολὺ καλὰ τὴν στοργὴ ποὺ τοῦ ἔδειχναν. Ὅταν ἔπαιζε μὲ τοὺς ἀνθρώπους, εἶχε μαζί τους μία συνάφεια ὡσὰν τὰ παιγνίδια ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ ἑνὸς κήτους νὰ ἦταν μία διαδικασία τόσο φυσιολογικὴ καὶ τόσο παλιὰ ὅσο καὶ ἡ θάλασσα...».

Κι' ὅμως ὁ Κίκι ἐμαράζωνε.

Ἡ ἀνία ἔκανε τὸ δελφίνι νὰ ὑποφέρῃ καὶ ὁ πλοίαρχος Κουστὼ ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώσῃ μία νέα ἀποστολὴ γιὰ τὴν ἐξεύρεσι μιᾶς συντρόφου. Ἔτσι, συνελήφθη ἕνα θηλυκὸ ποὺ ἐβαπτίσθη Μπὰλ καὶ ἦλθε νὰ συντροφεύσῃ τὸ λυπημένο δελφίνι μέσα στὴν δεξαμενὴ τοῦ Μονακό.

Μεταξὺ τῶν πλέον ἐνδιαφερουσῶν ἐρευνῶν ποὺ ἐπραγματοποίησαν ὁ πλοίαρχος Κουστὼ καὶ ὁ δόκτωρ Ζερὰρ Μπέκ, πρέπει νὰ ἀναφερθῇ τὸ ἐγκεφαλογράφημα : ἐπέτρεψε νὰ διαπιστωθῇ ὅτι τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ ἐγκεφαλογραφήματος ἔμοιαζε κατὰ πολὺ μὲ ἐκεῖνο ἑνὸς φυσιολογικοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπὶ πολλοὺς μῆνες ὁ Κίκι καὶ ἡ Μπὰλ καὶ κατόπιν μερικὰ ἀκόμη δελφίνια ποὺ ἠχμαλώτισαν οἱ δῦται τῆς ὁμάδος τοῦ πλοιάρχου Κουστώ, ἔζησαν εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ Ὠκεανογραφικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Μονακό. Τρεφόμενα μὲ φρέσκα ψάρια ποὺ εἶχαν ὑποβληθῇ προηγουμένως εἰς βιταμινοῦχον δίαιταν, τελικῶς ἐγκλιματίσθησαν. Εἰς τὰ διαλείμματα τῶν πειραμάτων ἔπαιζαν μὲ τοὺς δύτας, οἱ ὁποῖοι βουτοῦσαν καθημερινῶς στὸ νερὸ γιὰ νὰ τοὺς κρατήσουν συντροφιά.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς τῶν δελφινιῶν κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους ἕνας ειδικὸς ἐπὶ τῆς ἀκουστικῆς τῶν ζώων, ὁ κ. Φρανσουὰ Βενσάν, ἠσχολήθη μὲ μιὰ σειρὰ μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνισχύουν ἐκεῖνο ποὺ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες εἶχον ἤδη διαπιστώσει : ὅτι τὸ δελφίνι ἐκπέμπει ἤχους ποὺ ἔχουν νόημα καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι προικισμένοι μὲ ἕνα «ραντὰρ» ἢ ἕνα «σονάρ», πιὸ ἀκριβές, πιὸ ὀξύ πιὸ γρήγορο, ποὺ κανεὶς ἠλεκτρονικὸς δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ.

Ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶχαν ἤδη δώσει λεπτομερείας γιὰ τὶς ἀκουστικὲς ἐκπομπὲς τῶν δελφινιῶν τῆς Μεσογείου. Ἔπρεπε νὰ ἐπαληθευθοῦν καὶ ἐπιστημονικῶς. Ἐπὶ πλέον τοῦ θορύβου τῆς ἀναπνοῆς, ὁ Βενσὰν κατέγραψε «σφυρίγματα», ἤχους διαπεραστικὰ ἰσχυροὺς ποὺ τὰ αὐτιὰ συνελάμβαναν εὐκρινῶς ἰδίως ὅταν ὁ παρατηρητὴς εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸ δελφίνι βυθισμένο. «Οἱ κραυγὲς αὐτὲς ἐφαίνοντο νὸ χρησιμεύουν, φρονεῖ ὁ Βενσάν, διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν νεαρῶν δελφινιῶν μὲ τὴν μητέρα τους ὅταν τυχαίνῃ νὰ ἀποχωρισθοῦν, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν ἐπίσης εἰς μίαν εἰδικὴν περιστασιν — στὸ παιχνίδι λόγου χάριν — αὐτὲς οἱ κραυγὲς νὰ μὴ ἔχουν περισσοτέραν σημασίαν ἀπὸ ὡρισμένες φωνὲς ποὺ ἀφήνουν τὰ παιδιὰ ὅταν παίζουν. Μπορεῖ ἐπίσης νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι τὰ σφυρίγματα χρησιμεύουν στὰ δελφίνια γιὰ νὰ μὴ χάνουν τὴν ἐπαφὴν μεταξύ των ὅταν εἶναι κοπάδι, εἴτε στὸ νερὸ ὅπου ἡ ὁρατότης εἶναι σχεδὸν μηδαμινή, εἴτε ὅταν κοιμῶνται, γεγονὸς ποὺ προσδίδει εἰς αὐτὸν τὸν τύπον τοῦ θορύβου μιὰν κοινωνικὴν σημασίαν, τῆς διατηρήσεως τῆς ὁμαδικότητος».

Παρετηρήθη, ἐξ ἄλλου ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς μηχανισμὸς τοῦ δελφινιοῦ εἶναι τέτοιος, ποὺ τὸ ἀνεβάζει κατὰ κανονικὰ διαστήματα εἰς τὴν ἐπιφάνεια γιὰ νὰ ἀναπνεύσῃ, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου του, χωρὶς τὸ ἴδιο νὰ ξυπνάῃ.

Κατεγράφησαν ἐπίσης κάτι περίεργα «νιαουρίσματα», περισσότερον ἢ ὀλιγώτερο ἰσχυρά, περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τονισμένα, ὅταν ἐδίδοντο ψάρια στὸ δελφίνι. Ἐξέφραζαν τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ζώου ἐπὶ τῇ θέα τοῦ προσδοκωμένου γεύματος. Ἐὰν τὸ ψάρι ἐκαρφώνετο εἰς ἕνα καμάκι καὶ τὸ ἐπλησίαζε κανεὶς πρὸς τὸ δελφίνι χωρὶς νὰ τὸ ἀφήσῃ νὰ τὸ ἁρπάξῃ, τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἄρχιζε νὰ ἐκβάλλῃ νιαουρίσματα ὅλο καὶ πιὸ λυπητερὰ καὶ πιὸ σπαρακτικά.

Ὁ καθηγητὴς Λίλλυ εἶπεν ὅτι ἀπέκτησε ἀκόμη τὴν βεβαιότητα ὅτι τὰ δελφίνια συνομιλοῦν μεταξύ των! Ἕνα δελφίνι μόνο του εἶναι σιωπηλό, δύο δελφίνια συνδιαλέγονται ἠρέμως, ἕνα κοπάδι φλυαρεῖ μὲ εὐφράδειαν καὶ παράγει εἰς ὑπερήχους ἕνα ἐκπληκτικὸν θόρυβον. Διὰ τὸν Ἀμερικανὸν καθηγητήν, τὰ δελφινια διαθέτουν ἕνα εὐρὺ λεξιλόγιον, ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ συνδέεται μὲ μίαν ὑψηλὴν νοημοσύνην. Ἕνα

ἀπὸ τὰ πλέον ἐκπληκτικὰ πειράματα, ποὺ οἱ Γάλλοι εἰδικοὶ βλέπουν μὲ σκεπτικισμόν, καὶ τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ δόκτωρ Κέλλογκ εἰς τὸ βιβλίον του «Ἄνθρωποι καὶ Δελφίνια», εἶναι ἀποτέλεσμα ἑνὸς ἠλεκτρικοῦ... γαργαλισμοῦ. Διὰ νὰ ἀνταμείψη ἕνα δελφίνι ποὺ ἦταν ἰδιαιτέρως ὑπάκουο, εἰς τὰ διαλείμματα τῶν δοκιμῶν ὁ Ἀμερικανὸς ἐπιστήμων, ἀφοῦ εἰσῆγεν ἕνα ἠλεκτρόδιον εἰς ἕνα ἐγκεφαλικὸν λωβὸν τοῦ ζώου, τοῦ διεβίβαζε μία ἠλεκτρικὴν δόνησιν ποὺ αὐτὸ ἐφαίνετο νὰ ἀπολαμβάνη. Ἔπειτα, ἕνα βραχυκύκλωμα διέκοπτε τὴν ἡδονὴ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποὺ ὁ καθηγητής, ἐμπρὸς στὸ μικρόφωνο τοῦ μαγνητοφώνου, ἐξεφώνει τοὺς ἀριθμοὺς 3, 2, 3. Ἀργότερα εἰς τὸ ἐργαστήριό του, ὅταν καὶ πάλιν ἄκουγε τὴν καταγραφὴν τοῦ πειράματος, ὁ δόκτωρ Λίλλυ ἔμενε κατάπληκτος ἀκούγοντας μετὰ την φωνήν του ποὺ ἔλεγε 3, 2, 3, μιὰ ἄλλη ὑπόκωφη φωνὴ τοῦ δελφινιοῦ , ποὺ ἐπανελάμβανε 3, 2, 3... Ἔκπληκτος ἀπὸ τὴν ἀπότομη διακοπὴ τοῦ ρεύματος, ποὺ τὸ γαργαλοῦσε εὐχάριστα καὶ θέλοντας νὰ τὸ ἰδῆ καὶ πάλι ἀποκαθιστάμενον, ὅπως συμπεραίνει ἴσως ἀρκετὰ τολμηρὰ ὁ καθηγητής, τὸ ζῶον ἀναπαρῆγε τοὺς ἤχους ποὺ προηγοῦντο τῆς ἐπανασυνδέσεως μὲ τὸ ρεῦμα.

Ἡ γνώμη περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν δελφινιῶν ἔχει ἐπαληθευθῆ, ἐξ ἄλλου, καὶ ἀπὸ τοὺς ἁπλοϊκοὺς ναυτικούς, ποὺ δὲν ἦσαν οὔτε ἐπιστήμονες οὔτε ζωολόγοι. Αὐτοὶ ἔχουν παρατηρήσει ὅτι ὅταν τὰ δελφίνια εἶναι περικυκλωμένα ἀπὸ τοὺς ὡπλισμένους μὲ καμάκια ψαράδες, ποὺ θέλουν νὰ τὰ σκοτώσουν γιὰ τὸ λάδι τους, τὰ ζῶα συνεννοοῦνται μεταξύ τους καὶ κατόπιν ἕνα ἀπὸ αὐτὰ θυσιάζεται γιὰ νὰ ἐπιτρέψη στὸ κοπάδι νὰ διαφύγη. Ἔχουν ἀκόμη ἰδεῖ δελφίνια πληγωμένα ἢ ἄρρωστα νὰ ὑποστηρίζωνται ἀπὸ τοὺς συντρόφους τους, οἱ ὁποῖοι ἐναλλάσσονται γιὰ νὰ τὰ κρατήσουν στὴν ἐπιφάνεια.

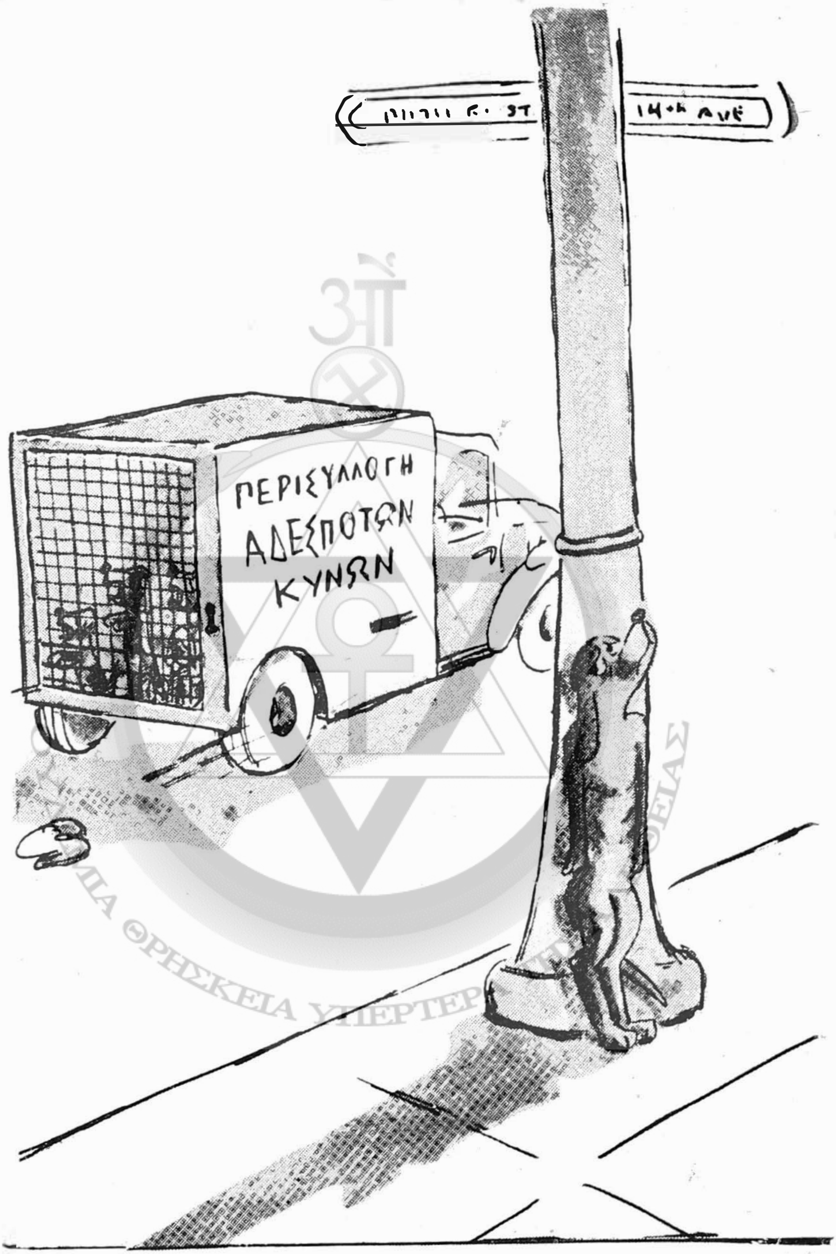
Ὅλες αὐτὲς οἱ παρατηρήσεις ἴσως κάνουν τώρα λιγώτερο ἀπίστευτο τὸν αἰγυπτιακὸ θρῦλο τοῦ παραλυτικοῦ παιδιοῦ ποὺ εἶχε καβαλικέψει ἕνα δελφίνι. Ἐξηγοῦν ἴσως ἀκόμη γιατὶ ὅλοι οἱ παραθαλάσσιοι οἰκισμοὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐλάτρευαν ἰδιαιτέρως τὸν θεὸν Δελφίνα. Δικαιώνουν ἐπίσης τὸ ἱερὸν τῆς Κνωσοῦ καὶ τὶς τοιχογραφίες του γιὰ τὸν δοξασμὸν τοῦ κήτους.

ΜΗΤΡΙΚΗ ΣΤΟΡΓΗ

Τζάμπο, ὁ μικρὸς χιμπαντζῆς, εἶναι τώρα 15 μηνῶν καὶ ἀπολαμβάνει τὴν μητρικὴ στοργή. Ὅταν γεννήθηκε, ἐπὶ δύο ἡμέρες ἡ μητέρα του δὲν μποροῦσε να τὸν ἀγκαλιάση σωστὰ καὶ ὁ Τζάμπο κινδύνευε νὰ πεθάνη ἀπὸ πείνα. Ἔπειτα, ὅμως, ἔγινε τὸ ἀπίστευτο...

ΑΠΟ ΤΑ ΩΡΑΙΟΤΕΡΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΣΚΙΤΣΑ

'Από τό Saturday Evening Post, Ν. Ύόρκης

ΣΧΟΛΗ "ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ" ΣΚΥΛΩΝ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, Ἰούλιος. — Τριάντα ἄνθρωποι ἐξητάσθησαν ὡς μάρτυρες ὑπερασπίσεως εἰς τὴν κατ' ἀναθεώρησιν δίκην τοῦ Μπάτς, ἑνὸς μανδρόσκυλου ποὺ εἶχε καταδικασθῆ εἰς θάνατον τὸν παρελθόντα μῆνα ἀπὸ ἕνα δικαστήριον τοῦ Ρόμφορτ διότι εἶχε σχίσει τὸ σακκάκι ἀνυπόπτου διαβάτου. Ὁ Μπᾶτς εἶχε ὡς συνήγορον τὸν κ. Χένρυ Νιούμαν, γνωστὸν ὡς «δικηγόρον τῶν σκύλων», ὁ ὁποῖος ἀγωνίσθηκε καὶ ἐπέτυχε τὴν μετατροπὴ τῆς ποινῆς τοῦ πελάτου του. Ὁ Μπᾶτς ἀπεστάλη συνοδείᾳ εἰς τὴν ἕδραν τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου Προστασίας Κυνῶν διὰ νὰ ἐξετασθῆ ἀπὸ κτηνίατρον, ἐνῶ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Προστασίας Ζώων κ. Γουώρκμαν ἀπέστειλεν ἐπὶ τόπου ἰδιωτικὸν ντετέκτιβ διὰ νὰ συλλέξῃ μαρτυρίες ὑπὲρ τοῦ Μπάτς. Ὁ κ. Γουώρκμαν προσέθεσεν ὅτι «οἱ δικασταὶ ποὺ κατεδίκασαν «ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ» τὸν Μπᾶτς εἰς θάνατον νομίζουν ὅτι εἶναι εὔκολον νὰ διατάξουν καὶ τὴν ἐκτέλεσίν του. Ἀπατῶνται ὅμως, διότι εἰς ὅλες τὶς περιπτώσεις πρέπει νὰ τηροῦνται οἱ νόμοι ποὺ ἰσχύουν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, μὲ ὅλες τὶς εὐεργετικὲς διατάξεις των».

Τελικά, ὁ Μπᾶτς κατεδικάσθη σὲ ὀλιγόμηνη «ἀναμόρφωσι» καὶ πρόστιμο εἰς βάρος τοῦ ἰδιοκτήτου του.

«Ἀναμορφωτικὸ» ἵδρυμα γιὰ σκύλους λειτουργεῖ σ' ἕνα λόφο 17 μίλια βορείως τοῦ Λονδίνου. Ἱδρύθη τὸν Μάρτιο τοῦ 1959, ἀφοῦ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας προστασίας τῶν σκύλων, Μπέρναρ Γουώρκμαν, ἐπέτυχε νὰ ματαιώσῃ τὴν θανατικὴ καταδίκη ἑνὸς σκύλου ράτσας Λαβραδόρ, ὁ ὁποῖος εἶχε δαγκώσει δύο ἄτομα.

Ὁ Γουώρκμαν ἐκάλεσε πρὸς ἐξέτασιν τὸν Ρόμπερτ Χόρσφαλ, ἰδιωτικὸ ντετέκτιβ, πρώην στέλεχος τῆς Σκότλαντ Γιὰρδ καὶ ἐκπαιδευτὴν σκύλων. Αὐτὸς ἐρεύνησε τὴν ὑπόθεσι καὶ ἀπεφάνθη ὅτι ὁ Πὰτ (ἔτσι ἐλέγετο ὁ κατηγορούμενος σκύλος) εἶχε σοβαροὺς λόγους γιὰ τὶς πράξεις του, διότι ὑπερασπιζόταν τὰ σκυλάκια του. Τὸ δικαστήριο ἀπέφυγε τὴν θανατικὴ καταδίκη, ἀλλὰ διέταξε νὰ ὑποβληθῇ ὁ Πὰτ σὲ «κατάλληλη ἐκπαίδευσι». Καὶ ἔτσι ἄρχισε ἡ ἱστορία τοῦ ἀναμορφωτηρίου τῶν σκύλων.

Τώρα τὸ «σχολεῖο» αὐτὸ διαθέτει πέντε ἐκπαιδευτάς, δύο ἀνακριτάς, δύο ὁδηγοὺς καὶ ἀρκετὸ βοηθητικὸ προσωπικό. Μπορεῖ νὰ ἐκπαιδεύσῃ ταυτοχρόνως 80 «προβληματικοὺς» σκύλους, ἀλλὰ περὶ τοὺς 200 περιμένουν τὴν σειρά τους. Τὰ δίδακτρα εἶναι 1.800 δρχ. μηνιαίως. Πολλοὶ ὁδηγοῦν τοὺς σκύλους τους καὶ χωρὶς ἀπόφασι δικαστηρίου. Στὸ σχολεῖο αὐτὸ πιστεύουν ὅτι τὸ ρητὸ «δὲν ὑπάρχουνε κακὰ παιδιὰ» ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς σκύλους...

ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ
'Ακαδημαικοῦ

Ἕκτη αἴσθησις

'Απο τὴν «'Ελευθερια»
'Αθηνῶν

Γράφοντας, πρὸ καιροῦ γιὰ τὸ φυσικο ραντὰρ ποὺ διαθέτουν οἱ τυφλοι — οἱ ὁποῖοι κατορθώνουν νὰ περπατοῦν στοὺς δρόμους σὰν νὰ βλέπουν, γιατὶ πρὶν ἀπὸ τὸ μπαστούνι τοὺς εἰδοποιεῖ τὸ δέρμα τους γιὰ τὴν παρουσία στερεῶν ἀντικειμένων — δὲν εἶχα Φαντασθῆ ὅτι ἡ ἐπιστήμη θὰ ἐπιβεβαίωνε μὲ μαθηματικη ἀκρίβεια τὴν παρατήρησί μου! 'Ιδοὺ ὅμως ὅτι ανεκαλύφθη εἰς τὴν 'Αμερικὴν ότι ὅλοι μας — τυφλοὶ καὶ μή — ἔχουμε μία ἕκτη αἴσθηση τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

Οἱ 'Αμερικανοὶ ἐπιστήμονες ἄρχισαν τὰ πειράματά τους ἀπὸ τὶς νυχτερίδες Γιατὶ ἀπὸ τὶς νυχτερίδες· Γιατὶ αὐτὰ τὰ ἱπτάμενα ποντίκια, ποὺ τ' ἀντιπαθοῦμε ἀσφαλῶς γιὰ τὴν ἀσχήμια τους (γιατι κστὰ τὰ ἄλλα εἶναι ὠφέλιμα, καθαρίζουν τὸν ἀέρα ἀπὸ τὰ ἔντομα) ἔχουν ὅρασι πολὺ λίγο κατάλληλη και στὸ βαρὺ καὶ ἀδέξιο πέταγμά τους ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὴν ἀφή, ποὺ εἶναι σ' ἀσύλληπτο βαθμὸ ἀνεπτυγμένη σ' ὅλα τὰ λεγόμενα «χειρόπτερα» καὶ ἔχει ὡς κυρία ἕδρα της τὴν λεπτὴ καὶ εὐπαθέστατη μεμβράνη τῶν πτερῶν τους. Αὐτὴ εἶναι ὁ δέκτης τῆς ἕκτης αἰσθήσεως.

Ὥς ἐδῶ, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο διόλου ἄγνωστο στὴν ἐπιστήμη. Ἤδη, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ μεγάλος 'Ιταλὸς φυσιοδίφης τῆς Ποβίας, Λάζαρος Παλλαντσάνι, εἶχε κάμει πειράματα μὲ τὶς νυχτερίδες, ποὺ ἔμειναν διάσημα στὴν ἐπιστήμη, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἀξία τους, αλλὰ καὶ γιὰ τὴ σκληρότητά τους.

Σ' ἕνα μεγάλο θάλαμο εἶχε τεντώσει σὲ διάφορες ἀποστάσεις, χονδροὺς σπάγγους, ἀπὸ τὴν ὀροφὴ ὥς τὸ πάτωμα, ἄλλους κάθετα, ἄλλους ὁριζόντια καὶ ἄλλους σταυρωτά, ὥστε νὰ σχηματίζουν τρύπες. Οἱ νυχτερίδες πετοῦσαν ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς τρύπες καὶ κυνηγοῦσαν τὰ ἔντομα ποὺ εἶχε ὁ σοφὸς συναθροίσει στὸ θάλαμο. Ἔπειτα, με μιὰ καρφίτσα τὶς ἐτύφλωνε. Καμμιὰ μεταβολή. Οἱ τυφλὲς νυχτερίδες ἐξακολουθοῦσαν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὶς τρύπες τοῦ πολυμόρφου ἐναερίου δικτύου, χωρὶς νὰ προσκρούουν σὲ κανένα σπάγγο.

Ὁ σοφὸς ἐρευνητής, μὲ διαδοχικὲς χειρουργικὲς ἐπεμβάσεις, στέρησε τὶς νυχτερίδες ἀπὸ τὴν ἀκοή τους καὶ ἀπό τὴν ὄσφρησί τους. Καὶ τὰ φτωχὰ ζῶα ἐξακολουθοῦσαν, ὡστόσο, νὰ πετοῦν ἀνάμεσα στοὺς σπογγους. Ἔτσι κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ὡς μόνο ὁδηγό τους εἶχαν τώρα τὸ δέρμα τους, τὸ ἀφάνταστα εὐαίσθητο, ἱκανὸ νὰ δέχεται ἐξ ἀποστάσεως τὶς πιὸ λεπτὲς δονήσεις τοῦ αἰθέρος καὶ νὰ πληροφορῆ τὶς νυχτερίδες γιὰ τὴν παρουσία στερεῶν ἀντικειμένων.

'Αλλὰ τότε — θὰ μὲ ρωτήσετε— τί ἀνεκάλυψαν οἱ 'Αμερικανοὶ ἐπιστήμονες;... Κάτι τὸ πολὺ οὐσιῶδες· Τὸν τρόπο ποὺ λειτουργεῖ ἡ ἀφὴ αὐτὴ ἐξ ἀποστάσεως! 'Ανακάλυψαν, δηλαδή, ὅτι ἡ νυχτερίδα διαθέτει (ὅπως καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ πολλὰ ἄλλα ζῶα) ἕνα φυσικὸ ραντάρ—αὐτὴ τὴν ἕκτη αἴσθηση. Ὁ πομπός της εἶναι στὸ λάρυγγά της: ἡ φωνή της! Αὐτὲς οἱ κραυγὲς ποὺ βγάζει, ὅταν πετάη, εἶναι ἐρτζιανὰ κύματα, ποὺ προσκρούουν στὰ στερεὰ ἀντικείμενα καὶ γυρίζουν ἀστραπιαίως καὶ εἰδοποιοῦν τόν δέκτη, τὸ δέρμα της, γιὰ τὴν παρουσία τους

Στὸ δέρμα, καί, εἰδικῶς, στὸ δέρμα τοῦ προσώπου, ἑδρεύει καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὁ δέκτης τοῦ φυσικοῦ ραντὰρ ποὺ διαθέτουν — ἡ ἕκτη αἴσθησίς τους.

Ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ ἔχει μεγίστη σημασία, γιατὶ ἡ ἕκτη αἴσθησις, μὲ τὴν ἄσκησι, ἐπιδέχεται καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξι. Ὁ ἄνθρωπος θὰ τελειοποιήση τὸ ἔργο τοῦ Δημιουργοῦ!

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ

Ο ΚΥΡ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΕΝΑΣ ΓΑΪΔΑΡΟΣ ΗΡΩΑΣ ΣΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Ὁ κὺρ Ἄγγελος, ὁ γάιδαρος τοῦ μυλωνᾶ, τοῦ γέρο - Παντελιό, βρέθηκε κι' αὐτὸς μαζὶ μὲ τον ἀφέντη του στὸ Μεσολόγγι, ὅταν ἄρχισε ἡ πολιορκία. Σὰν ὅλοι οἱ πολιορκημένοι, ποὺ μ' ἀγόγγυστη καρδιὰ καθένας ἔκανε ὅ,τι παραγγέλνονταν, ἔτσι κι' ὁ κὺρ Ἄγγελος, στρατιώτης ταπεινὸς κι' ἀπ' ὅλους ὁ ὕστερος, ποτὲ δὲν ἔλειψε ἀπὸ τὸ βαρὺ τὸ ἔργο, ποὔπεσε στὸ μερτικό του καὶ τοῦ ταίριαζε στὸ φυσικό. Εἶχε δὲν εἶχε ἀκόλουθο τὸ γέρο - Παντελιό, ἔπρεπε αὐτὸς νὰ κουβαλήση τ' ἄλευρα ἀπ' τὸν ἀνεμόμυλο στοὺς φούρνους καὶ νὰ χαιρετήση καὶ ν' ἀντιχαιρετηθῆ στὸ δρόμο ἀπὸ τὰ μπουλούκια τὰ πολεμικά'

Ἀδείλιαστος, ποὺ εἶναι καὶ λίγο νὰ τὸν πῆ κανείς, ἀφρόντιστος σὰν ἥρωας ποὺ ὁ ἴδιος δὲν τὸ ξέρει, ἅμα δὲν εἶχε νὰ δουλέψη, ἔπιανε τὴ θέση του δῶθε ἀπὸ τὸ μῦλο στὴν ἀκρολιμνιὰ κι' ἀγνάντευε τὸ πέλαγο, τριγυρισμένο τελευταῖα ἀπὸ τὰ τουρκικα καράβια καὶ καΐκια. Ὁ ἀγώνας τότε ὅλο καὶ χειρότερα τραβοῦσε. Τὰ κανόνια πολλὲς φορὲς σημάδευαν καὶ τὸν κὺρ Ἄγγελο. Τὶς σφαῖρες ὅμως καὶ τὶς μπόμπες αὐτὸς δὲν τὶς ψηφοῦσε κι' ἂς χορεύανε τριγύρω του. Τὴ νύχτα συνέβηκε, πολλὲς φορές, ἕνα παράξενο. Ἅμα οἱ Τοῦρκοι ἑτοιμάζονταν γιὰ ἔφοδο, τὄξερε αὐτὸ ὁ κὺρ Ἄγγελος. Τὄξερε καὶ τὸ διαλαλοῦσε. Ἡ σάλπιγγά του χτύπαγε τοὺς κουρασμένους, ποὺ λαγοκοιμόνταν καὶ ξυπνοῦσαν κι' ἄρχιζαν τὸν πόλεμο. Τότε σώπαινε ὁ κὺρ Ἄγγελος. Τραγικὴ ἦταν ἡ σιωπή του, ὅσο κι' ἡ κραυγή του χαρούμενη. Τέλος, ὁ κὺρ Ἄγγελος, ἅμα ξεφώνιζε, ἦταν ἡ ὥρα τοῦ πολέμου. Τὄξεραν οἱ πολεμιστὲς αὐτό. Κι' ὅσο ἡ πεῖνα κι' ὅσο ὁ πόλεμος θέριευε τοὺς ἀνθρώπους, τόσο κι' ὁ κὺρ Ἄγγελος γινόταν ἀλλοιώτικος, ἀνθρωπινός, ἀκόμα κι' ὑπεράνθρωπος.

Εἶχε καταντήσει ἀδύνατος σὰν φάντασμα, ἴσκιος καρτερικὸς κι' ἀκίνητος, ἴδιο τὸ πνέμα τῆς ἀλύγιστης φρουρᾶς, ποὺ χαροπαλεύει καὶ δὲν παραδινότανε. Μιὰ νύχτα, ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἐκεῖνες, ἡ κραυγὴ τοῦ κὺρ Ἀγγέλου πιὰ δὲν ἀκούστηκε ἄξαφνα. Τὸ ρέκασμά του τὸ πολεμικό, ἀπὸ φοβερες χιλιάδες χαμαμένο, τὸ ξεσυρμά του τὸ στριγκὸ ἔσβησε γιὰ πάντα. Ὁ γάιδαρος σφάχτηκε καὶ φαγώθηκε ἀπὸ τοὺς πεινασμένους. Δὲν εἶχε πιὰ νὰ μοιράση ἄλευρα, καὶ δὲν εἶχε μήτε ὁ ἴδιος τί νὰ φάη. Καὶ φαγώθηκε. Αὐτὸ ἦταν τὸ χαμπέρι τὸ πρωινό, καὶ τὸ πικρότερο. Τότε βαρυθύμησε ἡ φρουρά, πρώτη φορά, σὰν νὰ νικήθηκε. Ἔπειτα ἦλθε τῆς ἐξόδου ἡ ὥρα. Ὁ γερο - Παντελιὸς μάζεψε τὰ κόκκαλα τοῦ φίλου του καὶ τἄχωσε στὸν ἀνεμόμυλο, νὰ μὴν τὰ βροῦν οἱ Τοῦρκοι. Κι' ὅσοι ἤτανε νὰ περάσουν, πέρασαν καὶ γλύτωσαν. Μὰ ὅσοι γύρισαν πίσω καὶ κλειστήκανε στὸν ἀνεμόμυλο, βάλανε φωτιά. Τότε καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ κὺρ - Ἀγγέλου ἀνεβήκανε στὸν οὐρανό.

Ἡ νοημοσύνη τοῦ λαγοῦ

Καὶ ἡ φιλία πρὸς τὸν ἄνθρωπο

Τοῦ Elian Finbert

Ο ΛΑΓΟΣ, ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι νομίζουν πολλοί, ἐξημερώνεται εὔκολα καὶ ἀναπτύσσει στενὴ φιλία μὲ τὸν ἄνθρωπο.

Μιὰ φορὰ ἕνας ὁδηγὸς κάρρου ἔσπασε τὸ πόδι του κοντὰ στὴ Νοζάν. Οἱ χωρικοὶ ἔτρεξαν εἰς βοήθειάν του καὶ ἀνάμεσά τους ἦταν ἕνας, ποὺ εἶχε βρῆ ἕνα νεογέννητο λαγουδάκι. Τὸ προσέφερε στὸν τραυματία, ὁ ὁποῖος τὸ κράτησε δίπλα του στὸ κρεββάτι. Τόσο συνήθισε μαζί του τὸ λαγουδάκι, ὥστε ὅταν θεραπεύθηκε ὁ ὁδηγὸς τὸ πῆρε μαζί του στὸ Παρίσι.

Δυστυχῶς, ἀπεδείχθη ὅτι οἱ γιατροὶ τῆς ἐπαρχίας δὲν εἶχαν καλὰ περιποιηθῆ τὸ πόδι του καὶ τελικὰ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἰσήχθη στὸ Ἄσυλο Ἀνιάτων. Δὲν μποροῦσε ὅμως νὰ πάρη μαζί του τὸ λαγουδάκι καὶ τὸ κράτησε ἡ γυναίκα του.

Μακριὰ ἀπὸ τὸν κύριό του καὶ φίλο του, ποὺ τὸ εἶχε ἀναθρέψει καὶ τὸ χάιδευε, τὸ ζωάκι ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνη μεγάλη ἀνησυχία. Μόλις ἄκουγε ἕνα βῆμα ἔτρεχε στὴν πόρτα, ἀλλὰ ματαίως. Σὲ λίγες ἡμέρες, ὁ λαγός, βλέποντας τὸν κύριό του νὰ μὴν ἐπιστρέφη, ἀπελπίσθηκε.

Στριμώχθηκε σὲ μιὰ γωνιά, σταμάτησε νὰ δέχεται τροφή, ὥσπου πέθανε...

Ὁ λαγὸς ἔχει συνείδησιν ὅτι τὰ ἴχνη ποὺ ἀφήνει πίσω του ἀποτελοῦνε κίνδυνο. Ἐὰν οἱ διῶκται του ξέρουν τὰ ἤθη του, ξέρει καὶ αὐτὸς τὰ δικά τους. Λοιπόν, προτοῦ φθάση στὴ φωληά του πηδάει πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις γιὰ νὰ μπερδέψη τ' ἀχνάρια του καὶ στὸ τέλος δίνει τὸ πιὸ μεγάλο πήδημα γιὰ νὰ φθάση στὸν κρυψῶνα του.

Μιὰ φορὰ ἕνας λαγὸς θέλοντας νὰ ξεφύγη τὴν δίωξι ἔφυγε αὐθόρμητα ἀπὸ τὴν κρύπτη του καὶ πῆγε σὲ ἀπόστασι ἑνὸς μιλίου, ὅπου ὑπῆρχε ἕνα μικρὸ ἰχθυοτροφεῖο. Ἀπὸ ἐκεῖ διέφυγε στὴν ἀπέναντι ὄχθη, περνῶντας πάνω ἀπὸ μιὰ σειρὰ τριανταφυλλιές. Ἕνας ἄλλος, ποὺ τὸν κατεδίωκαν σκυλιὰ καὶ ἔνιωσε κουρασμένος, εἶδε ἕνα καταφύγιο λαγοῦ, μπῆ-

κε μέσα καὶ ἔδιωξε τὸν κάτοχο. Ὁ ὁποῖος, ὅμως, ἦταν ξεκούραστος καὶ μπόρεσε νὰ τὸ σκάση... Ἕνας ἄλλος διέφυγε πέφτοντας μέσα σὲ ἰχθυοτροφεῖο καὶ ἔκανε βουτιές, περνῶντας μέσ' ἀπὸ τὰ καλαμένια φράγματα, τῶν ὁποίων τὸ μικρότερο εἶχε ἄνοιγμα 25 πόντων. Ἄλλος, διέφυγε πέφτοντας μέσα σ' ἕνα κοπάδι προβάτων, ποὺ ἡ μυρωδιά τους σκεπάζει τὴ δική του.

Ἕνα συνηθισμένο στρατήγημα τοῦ λαγοῦ, εἶναι νὰ τρέχη δίπλα σὲ φράχτη ἢ μάνδρα καὶ νὰ γυρίζη πότε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, πότε ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἐγνώρισα ἕνα λαγό, ποὺ ἀκολουθοῦσε ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας στὶς ἐξόδους των, ἔπαιζε μὲ τὶς γάτες καὶ τὰ σκυλιά, ἐκύτταζε στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ παράθυρο, καθόταν κοντὰ στὸ τραπέζι τὸ μεσημέρι γιὰ νὰ φάη ὅ,τι θὰ τοῦ ἔρριχναν καὶ γιὰ τὴν σωματική του ἀνάγκη ἔτρεχε στὸ καθωρισμένο μέρος. Μιὰ μέρα λησμόνησαν νὰ τοποθετήσουν τὸ δοχεῖο στὴ συνηθισμένη θέσι. Πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη, ὁ λαγὸς γιὰ νὰ μὴ λερώση τὸ πάτωμα ἐπήδησε πάνω στὸ τραπέζι τοῦ σαλονιοῦ καὶ οὔρησε σ' ἕνα ἀσημένιο πιᾶτο.

Εἶχα ἐκπαιδεύσει ἕνα λαγό, ποὺ μὲ γνώριζε καλά. Βλέποντας τον ἤσυχο χαρακτῆρα του, κάθε μέρα μετὰ τὸ πρόγευμα τὸν ὁδηγοῦσα στὸν κῆπο. Αὐτὲς οἱ στιγμὲς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔγιναν τόσο ἀγαπητές, ὥστε τὶς ἐπιζητοῦσε μὲ κάθε τρόπο. Μὲ προσκαλοῦσε νὰ τὸν πάω στὸν κῆπο καὶ σὲ ἄλλες ὧρες, πηδώντας στὰ γόνατά μου καὶ ρίχνοντάς μου ἕνα ἐκφραστικὸ βλέμμα, ποὺ δὲν ἄφηνε ἀμφιβολία γιὰ τὸ αἴτημα. Ἂν αὐτὸ δὲν ἔφερνε ἀποτέλεσμα, μοῦ δάγκωνε τὴν ἄκρη τοῦ πανταλονιοῦ καὶ προσπαθοῦσε νὰ μὲ τραβήξη...

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Οἱ ἀγροφύλακες μποροῦν νὰ σκοτώνουν κυνηγετικὰ σκυλιά;

ΑΘΗΝΑΙ., Αὔγουστος.— Δικαιοῦνται οἱ ἀγροφύλακες νὰ θανατώνουν τοὺς κυνηγετικοὺς σκύλους, ἐὰν καταληφθῶσι ἐντὸς ἐσπαρμένων ἢ πεφυτευμένων ἀγροτικῶν κτημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ προξενήσουν ζημίαν;

Αὐτὸ τὸ θέμα ἀπησχόλησε τὴν Διευθυνσιν Ἀγροφυλακῆς τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, ἡ ὁποία ἐζήτησε τὴν γνώμην τῆς εἰσαγγελίας τοῦ Ἀρειου Πάγου.

Ὁ ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Β. Σακελλαρίου ἀπήντησεν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκκρεμεῖ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐν Χίῳ Πλημμελειοδικῶν, εἰς τὸ ὁποῖον παρεπέμφθησαν ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ εἰσαγγελέως δι' ἀπευθείας κλήσεως, ἀγροφύλακες κατηγορούμενοι διὰ τοιαύτην πρᾶξιν καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ γνωμοδοτήσῃ ἐπηρεάζων οὕτω τὴν κρίσιν τῶν δικαστηρίων.

Ὁ Τσῶρτσιλ γιὰ τὸν θάνατο τοῦ σκύλου του

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 18 Αὐγούστου. — Ὁ σὲρ Οὐΐνστον Τσῶρτσιλ δοκίμασε ἐξαιρετικὴ θλῖψι, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατο τοῦ ἀγαπημένου σκύλου του «Ρούφους ΙΙ».

Κανένας ἄλλος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σύζυγό του, δὲν ἦταν τόσο συνδεδεμένος μαζί του.

«Τὸ σκυλάκι αὐτὸ — εἶπε ὁ γηραιὸς πολιτικός— μὲ εἶχε κατακτήσει, ἦταν μέρος τῆς ζωῆς μου. Πιστεύω πὼς μ' ἀγαποῦσε πραγματικά...».

Ὁ «Ρούφους ΙΙ» εἶχε ἀντικαταστήσει τὸν «Ρούφους Ι», ποὺ εἶχε διαμελισθῆ τὸ 1947 ἀπὸ λεωφορεῖο, ὅταν ὁ σὲρ Οὐΐνστον εἶχε πάει στὸ συνέδριο τοῦ Συντηρητικοῦ κόμματος στὸ Μπράιτον. Ἦταν ράτσας πούντλ καὶ εἶχε φωτογραφηθῆ ὅσο καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς γνωστότερες βεντέτες τοῦ σινεμά.

Ὁ «Ρούφους ΙΙ» ἦταν 15 ἐτῶν, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ ἡλικία 105 ἐτῶν, προκειμένου περὶ ἀνθρώπων. Πέθανε ἀπὸ θλῖψι, γιατὶ τὸν τελευταῖο καιρὸ δὲν ἔβλεπε τὸν κύριό του, ὁ ὁποῖος ἐνοσηλεύετο στὸ νοσοκομεῖο ἀπὸ κάταγμα τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. Τοῦ εἶχαν ἀναγγείλει πὼς θὰ ἔβγαινε σὲ λίγες ἡμέρες καὶ ἡ χαρά του συννέφιασε, γιατὶ ἤξερε ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐπερίμενε πιὰ ὁ «Ρούφους» στὴν πόρτα νὰ τοῦ κάνῃ «χαρές», ὅπως κάθε φορὰ ποὺ τὸν ὑποδεχόταν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ταξίδια ἢ παρατεταμένες ἀπουσίες.

—Ὁ «Ρούφους» ἤκουε τὰ πάντα, εἶπε ὁ σὲρ Οὐΐνστον.

Ἐκπρόσωπος τῆς οἰκογενείας Τσῶρτσιλ ἐδήλωσεν ὅτι ὁ σὲρ Οὐΐνστον ἀνεκουφίσθη ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ «Ρούφους» ἐτελείωσε τὴν ζωήν του εἰρηνικά, ὑποκύψας ἐνῶ ἐκοιμᾶτο. Ὁ «Ρούφους» ἐτάφη εἰς τὴν ἐξοχικὴν κατοικίαν τοῦ Τσῶρτσιλ, εἰς Τσάρτουελ.

Ἕνα πείραμα γιὰ τὴ νοημοσύνη τῶν μελισσῶν

Ἕνας μελισσοκόμος, θέλοντας νὰ διαπιστώσῃ ἕως ποῦ φθάνει ἡ νοημοσύνη τῶν μελισσῶν, ἔκαμε τὸ ἑξῆς πείραμα: Ἐτοποθέτησε εἰς ἕνα σημεῖον τεμάχιον σκληρᾶς σακχάρεως, τὸ ὁποῖον αἱ συσσωρευθεῖσαι μέλισσαι δὲν ἠμποροῦσαν ν' ἀποκόψουν διὰ τῶν κεραιῶν των καὶ συνεπῶς δὲν ἠμποροῦσαν ν' ἀποσπάσουν μόρια σακχάρεως. Ἔκαμον τότε τὸ ἑξῆς: Ἐπετοῦσαν εἰς λάκκον γεμᾶτον νερό, ἐπροσμηθεύοντο ὅσον ἠμποροῦσαν καὶ ἐπανερχόμεναι κατέβρεχον τὴν ζάχαριν. Βαθμηδὸν διελύετο ἡ σάκχαρις καὶ τότε ἔπαιρναν μὲ τὰς κεραίας των τὰ μόρια ποὺ δὲν ἠμποροῦσαν ποὶν νὰ πάρουν. Ὁ μελισσοκόμος ἔκαμε καὶ ἄλλας διαπιστώσεις. Ἡ ἀνωτέρω ὅμως εἶναι ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν νοημοσύνην τῶν μελισσῶν.

Τὸ κουνάβι καὶ ὁ λύκος

Μῦθος τοῦ Τολστόϊ

Τὸ κουνάβι πηδώντας ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ ἔπεσε μιὰν ἡμέραν ἐπάνω εἰς ἕναν ἀποκοιμισμένον λύκον.

Ὁ λύκος τ' ἅρπαξε καὶ ἤθελε νὰ τὸ φάῃ. Τὸ κουνάβι τὸν παρακάλεσε νὰ τ' ἀπολύσῃ.

— Καλά, εἶπεν ὁ λύκος, θὰ σ' ἀπολύσω μὲ τὴ συμφωνία ὅμως πῶς θὰ μοῦ πῇς γιατὶ ἐσεῖς τὰ κουνάβια εἶσθε πάντα χαρούμενα. Ἐγὼ ἔχω παντοτεινὴ πλῆξι καὶ βλέπω μὲ ἀπορία ποὺ παίζετε καὶ πηδᾶτε.

Τὸ κουνάβι τοῦ ἀποκρίθηκε.

— Σὲ φοβοῦμαι δὲν ξεθαρρεύομαι νὰ μιλήσω, ἄφησέ με νὰ σκαλώσω πάνω σ' ἕνα κλωνάρι καὶ θὰ στὸ πῶ.

Ὁ λύκος τ' ἄφησε. Τὸ κουνάβι σκάλωσε στὸ δένδρο καὶ ἀπὸ κεῖ ἐπάνω τοῦ εἶπε:

— Ἔχεις παντοτεινὴ πλῆξι γιατ' εἶσαι κακὸς κι' ἡ ἀπονιὰ ξεραίνει τὴν καρδιά. Ἐμεῖς εἴμαστε χαρούμενα γιατὶ ἔχουμε καλὴ καρδιὰ καὶ δὲν κάνουμε κακὸ σὲ κανένα.

Μία τυπικὴ ἀγγλικὴ οἰκογένεια

Πιστὸς μέχρι θανάτου

Μιὰ ἀληθινὴ ἱστορία

ΛΟΝΔΙΝΟΝ. Ὁ ὁδηγὸς μιᾶς ἁμαξοστοιχίας ἀντελήφθη τὴν τελευταίαν στιγμήν, ἄνθρωπον ἀκίνητον ἐπὶ τῆς γραμμῆς καὶ παρ᾽ αὐτὸν σκύλον μπούλ - ντόγκ, ποὺ ἐπροσπαθοῦσε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ τῆς γραμμῆς σύρων αὐτὸν ἀπὸ τοῦ περιλαιμίου. Ὁ ὁδηγὸς δὲν κατώρθωσε νὰ σταματήσῃ τὴν ἁμαξοστοιχίαν, τὸ τραῖνο διῆλθε ἐπάνω ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ὁ σκύλος ἐξετινάσσετο ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ συρμοῦ πέραν τῆς γραμμῆς. Ἐπανῆλθεν, ὅμως, ἀμέσως καὶ ἐστάθη φρουρὸς παρὰ τὸ πτῶμα τοῦ κυρίου του. Τὸ τραῖνο ἐσταμάτησε καὶ κατῆλθον τούτου, ἕνας ἀστυνομικὸς καὶ σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι οἱ ὁποῖοι προσεπάθησαν ν᾽ ἀπομακρύνουν τὸ ζῶον, διὰ νὰ ἀποκομίσουν τὸ πτῶμα. Ὁ σκύλος ὅμως εἰς κάθε ἀπόπειραν ἔδειχνε τὰ δόντια του καὶ δὲν ἄφηνε κανένα νὰ πλησιάσῃ. Καὶ οἱ ἄνθρωποι τότε βαρβαρώτεροι τοῦ ζώου, ἐπυροβόλησαν δις κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ζώου Ἡ πρώτη σφαῖρα τὸ εὐρῆκεν εἰς τὴν κεφαλήν, ἀλλὰ ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του. Ὅταν δὲ τὸ ἐτραυμάτισε καὶ ἡ δευτέρα σφαῖρα, τότε μόνον οἰμώζον καὶ αἱμόφυρτον ἀπεμακρύνθη. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς θυλάκια τοῦ νεκροῦ ἀπεδείχθη ὅτι ὠνομάζετο Τζῶρτζ Νέμποσυ καὶ ὅτι κατώκει ἐκεῖ πλησίον. Ὅταν ὅμως μετέβησαν εἰς τὸ σπίτι τοῦ δυστυχοῦς, εὗρα τὴν σύζυγόν του ἑτοίμην ν᾽ ἀκούσῃ τὸ φοβερὸν ἄγγελμα. Ὁ πιστὸς σκύλος εἶχε προηγηθῆ, παρὰ τὰς φοβεράς του πληγάς. Ἐκεῖ ἐστάθη ἐμπρὸς εἰς τὴν σύζυγον τοῦ νεκροῦ ἀρνούμενος νὰ δεχθῆ τροφὴν καὶ ἐκβάλλων θλιβερὰς ὠρυγὰς καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐξέπνευσε.

Τὸ παράπονο τοῦ προβάτου

Γερμανικὸς μῦθος

Ἕνας γερμανικὸς μῦθος ζωγραφίζει μὲ τρόπο παραστατικὸ τὴν ἀθωότητα καὶ ἀκακία τοῦ προβάτου.

Τὸ ἐπείραζαν λέγει ὁ μῦθος, ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραπονεθῆ εἰς τὸν Θεόν.

— Ἔχεις δίκηο, τοῦ εἶπεν ὁ Πλάστης. Σὲ ἔπλασα ἀνυπεράσπιστο. Εἶναι ἄδικο καὶ εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἐπανορθώσω τὸ ἀδίκημα. Θέλεις νὰ σοῦ ὁπλίσω τὰ ποδάρια με νύχια καὶ τὸ στόμα μὲ φοβερὰ δόντια;

— Ὤ, ὄχι, ἀπεκρίθη τὸ πρόβατο. Δὲν θέλω νὰ μοιάζω μὲ τὰ σαρκοβόρα ζῶα.

— Θέλεις νὰ σοῦ βάλω φαρμάκι στὰ δόντια;

— Ὤ, ἐπανέλαβε τὸ πρόβατον, τὰ φαρμακερὰ ζῶα μοῦ προκαλοῦν τὴν ἀποστροφή.

— Λοιπὸν τί θέλεις; Νὰ σοῦ κολλήσω κέρατα εἰς το μέτωπόν σου καὶ νὰ σοῦ δώσω μεγάλη δύναμι στὸ λαιμό;

— Τίποτα ἀπὸ ὅλα αὐτά, Θεέ μου, καλοκάγαθε, γιατὶ μπορεῖ νὰ γίνω ταραχοποιὸν σὰν τὸν τράγο.

— Καὶ ὅμως ἂν θέλῃς νὰ μὴ τολμοῦν τὰ ἄλλα ζῶα νὰ σὲ βλάπτουν, πρέπει καὶ σὺ νὰ μπορῇς νὰ τὰ βλάπτῃς.

— Ἄ! ἔτσι εἶναι, ἀπήντησε τὸ πρόβατον ἀναστενάζον. Ὤ! τότε, Θεέ μου, ἄφησέ με ὅπως εἶμαι! Καλύτερα νὰ ὑποφέρω ἀπὸ τὴν ἀδικία παρὰ νὰ ἀδικῶ.

ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΙΑΣ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟ

Κατὰ διασκευὴ τοῦ γυμνασιάρχου
ΙΩΑΝΝΟΥ Χ. ΠΟΥΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ Α΄

I. Σὺ μ' ἐρωτᾶς, φίλε μου, γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Πυθαγόρας ἀπέφευγε τὴ σαρκοφαγία, ἐγὼ ὅμως σκέπτομαι καὶ λέγω: μὲ τί πάθος καὶ μὲ ποιὰ καρδιὰ καὶ γνώμη ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ φονεύη, καὶ πῶς μὲ τὰ χείλη του ἄγγιξε σάρκες νεκροῦ ζώου, καὶ πῶς ἔβαλε ἐπάνω στὸ τραπέζι γιὰ φαγητό του τὰ νεκρὰ σώματα καὶ τὰ ψυχικά τους εἴδωλα, καὶ τί εἶπε γι' αὐτά, τὰ ὁποῖα, πρὶν ἀπὸ λίγο, ἐμπρός του ἐφώναζαν καὶ ἔκαναν κινήσεις καὶ ἔβλεπαν; Πῶς ἡ ὅρασις ὑπέμεινε τὸν φόνο ζώων ποὺ τὰ ἔσφαζε, τὰ ἔγδερνε ἢ τὰ ἐκομμάτιαζε ὁ ἄνθρωπος; Πῶς ἡ ὄσφρησις ὑπέμεινε τὴν ἀποφορὰ τοῦ νεκροῦ ζώου; Πῶς δὲν ἀπέστρεψε τὴ γεῦσι ἡ μόλυνσις, ὅταν τὰ χείλη ἐπλησίαζαν ξένες πληγὲς καὶ ὅταν ἀπελάμβανε «θαυμασίους χυμοὺς τραυμάτων» καὶ αἵματα;

II. Πρέπει νὰ ἐκφράση κανεὶς τὴν ἀπορία καὶ νὰ ἀναζητήση τὴν αἰτία ποὺ παρεκίνησε τοὺς πρώτους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἄρχισαν τὴν σαρκοφαγία· ἔφθασαν σ' αὐτὲς τὶς παρὰ φύσιν, καὶ ἀντίθετες πρὸς τὸ φῦλο τους, ἡδονές, ὄχι γιατὶ ἤθελαν νὰ περνοῦν τὴ ζωή τους μὲ ἄνομες ἐπιθυμίες, οὔτε γιατὶ ὑπερηφανεύθησαν ἐπειδὴ εἶχαν πολλὰ τρόφιμα. Ἀλλὰ θὰ μποροῦσαν νὰ ποῦν, ἂν ἀνακτοῦσαν τώρα τὴς αἰσθήσεις καὶ τὴ φωνή τους ἐκεῖνοι οἱ παλαιοί:

Ὦ καλότυχοι καὶ ἀγαπητοὶ στοὺς Θεούς, σεῖς οἱ ὁποῖοι τώρα ζῆτε σ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα, τί τυχεροὶ εἶσθε ποὺ ἔχετε τόσα πολλὰ τρόφιμα, ὅσα φυτρώνουν γιὰ σᾶς!! Πόσα τρυγᾶτε! Τί πλοῦτο τροφῶν κουβαλᾶτε ἀπὸ τὴς πεδιάδες, πόσες ἡδονὲς ἔχετε ἀπὸ τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς των!

Ἐπιτρέπεται σὲ σᾶς, νομίζω, νὰ ζῆτε μὲ πολυτέλεια καὶ τρυφηλὰ χωρὶς νὰ μολύνεσθε. Ἐμεῖς ὅμως δὲν εἴχαμε τὴν τύχη σας, καὶ ἐ-

ζήσαμε μιὰ ζωὴ πολὺ φοβερὴ καὶ ἄχαρη, ἐπειδὴ εὑρεθήκαμε σὲ φοβερὴ ἀμηχανία καὶ μέσα σὲ πολλὲς στερήσεις.

Τώρα, πῶς καὶ ποιὰ λύσσα καὶ ποιὸς «οἶστρος» (ἐνοχλητικὴ μυῖγα) παρασύρει πρὸς τὸ φόνο σᾶς, οἱ ὁποῖοι ἔχετε τόσα πολλὰ τρόφιμα γύρω σας; Γιατὶ φέρετε σὰν δικαιολογία ἕνα τόσο χοντρὸ ψέμα, ὅτι δῆθεν δὲν ἠμπορεῖ νὰ σᾶς τρέφει ἡ γῆ; Γιατί ἀσεβεῖτε πρὸς τὴ θεὰ Δήμητρα, ἡ ὁποία πρώτη ἐδίδαξε τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς; Γιατὶ παραμορφώνετε τὸν μαλακὸ καὶ ἤπιο Διόνυσο, καὶ ἰσχυρίζεσθε ὅτι δὲν ἔχετε καμμιὰ ὠφέλεια ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο θεούς; Δὲν ἐντρέπεσθε νὰ ἀνακατεύετε τοὺς ἥμερους καρποὺς μὲ φόνους καὶ αἵματα; Ἀλλὰ ὀνομάζετε ἐκεῖνα... ἀγρίους δράκους, παρδάλεις καὶ λεοντάρια, ἐνῶ σεῖς ξεπερνᾶτε τὰ ζῶα αὐτὰ σὲ ὠμότητα, ἀγριότητα καὶ μιαιφονίες, καὶ δὲν ἀφήνετε κακὸ γιὰ νὰ κάμουν τὰ ἄλλα ζῶα. Γι' αὐτὰ ὁ φόνος εἶναι μέσον γιὰ τὴν τροφή τους, γιὰ νὰ ζήσουν, σὲ σᾶς εἶναι προσφάγι καὶ πολυτέλεια καὶ τρυφή.

III. Ὅπως εἶναι γνωστόν, δὲν τρώγομεν «λέοντας καὶ λύκους» ποὺ φονεύομεν ὅταν ἀμυνόμενοι τοὺς ἀντιμετωπίζομεν· αὐτοὺς μὲν τοὺς ἀφήνομε, τὰ ζῶα ὅμως ποὺ δὲν βλάπτουν καὶ ὅσα εὔκολα μποροῦμε νὰ τὰ κάμωμε δικά μας, ἢ γιατὶ δὲν ἔχουν δόντια ἢ ἀγκάθια ἢ ἐπικίνδυνα νύχια στὸ σῶμα τους γιὰ νὰ δαγκάνουν καὶ νὰ κεντοῦν, τὰ πιάνομε καὶ τὰ φονεύομε. Αὐτά, μὰ τὸν Δία, φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἔπλασε μόνον γιὰ νὰ ὀμορφαίνουν τὴ φύσι καὶ νὰ τὴν κάνουν εὐχάριστη.

IV. Ἀλλὰ ἐμᾶς τίποτε δὲν μᾶς ἐπηρεάζει, οὔτε τὰ ὡραῖα σὰν λουλούδια χρώματα τοῦ σώματος τῶν ζώων, οὔτε ἡ πειστικότης τῆς μελωδικῆς των φωνῆς οὔτε ἡ «πανουργία» τῆς ψυχῆς των, οὔτε ἡ καθαρὰ τροφὴ καὶ ἡ ὑπερβολική τους ἐξυπνάδα, ἀλλὰ γιὰ τὸ σαρκίδιό μας ἀφαιροῦμε τὸν ἥλιο τῆς ψυχῆς τῶν ζώων, τὸ φῶς, τὸν «καθωρισμένον χρόνον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς των».

Ἔπειτα ὅσα λέγουν, χαρούμενα ἢ φοβισμένα, νομίζομε, ὅτι εἶναι ἄναρθρες φωνές, καὶ ὄχι ἱκεσίες καὶ παρακλήσεις καὶ δικαιολογίες τοῦ καθενὸς ζώου, ποὺ λέγει: Δὲν σοῦ ζητῶ τὴ χάρι γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσω τὴν ἀνάγκη μου, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποφύγω τὴν ὑπερηφάνειά σου καὶ τὶς ὁρισιές σου. Ὢ τί ἀγριότητα ποὺ ἔχεις ἄνθρωπε!! Καὶ λέγεσαι «ἥμερον καὶ λογικὸν ζῶον» !!

Εἶναι τρομερὸ νὰ ἰδῆς στρωμένο τραπέζι πλουσίων, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦν νεκροκόσμους καὶ ἀρχιμαγείρους.

V. Ἀλλὰ ἐμπρός, ἂς ἐξετάσωμε τὴν ἄποψι ἐκείνων οἱ ὁποῖοι λέγουν, ὅτι ἡ σαρκοφαγία ἔχει τὴν ἀρχή της ἀπὸ τὴ φύσι. Ὅτι βέβαια δὲν εἶναι στὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου ἡ σαρκοφαγία, πρῶτα γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὴν κατασκευὴ τῶν σωμάτων. Τὸ σῶμα τῶν ἀνθρώπων δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸ σῶμα κανενὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι φτιαγμένα γιὰ σαρκοφαγία. Οὔτε κυρτότητα χείλους ἔχει, οὔτε πολὺ μυτερὰ νύχια, οὔτε σκληρότητα καὶ ἀνωμαλία δοντιῶν, οὔτε ἀνθεκτικὸ καὶ εὔκαμπτο στομάχι καὶ πεπτικὴ ἱκανότητα ποὺ νὰ μπορῆ νὰ κατεργάση καὶ νὰ λυώση τὸ δυσκολοχώνευτο καὶ βαρὺ ἀπὸ κρέας φαγητό. Ἀλλὰ μόνη ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος, μὲ τὰ λεῖα δόντια, τὸ μικρὸ στόμα, τὴ μαλακὴ γλῶσσα καὶ τὴ δυσκολία γιὰ τὴν πέψι σκληρῶν

τροφῶν, σὰν νὰ ἐξορκίζῃ καὶ να λέγῃ: «Ἀποφεύγετε τὴν σαρκοφαγία».

VI. Τὸ κρασὶ καὶ τα πολλὰ κρέατα κάνουν βέβαια τὸ σῶμα ἰσχυρὸ καὶ ρωμαλέο, τὴν ψυχὴ ὅμως ἀδύνατη. Καὶ γιὰ νὰ μὴν φανῇ ὅτι δὲν συμπαθῶ τοὺς ἀθλητάς, θὰ τὸ πῶ. Ἐμᾶς τοὺς Βοιωτοὺς οἱ Ἀττικοὶ μᾶς ὠνόμαζαν καὶ παχεῖς καὶ ἀναισθήτους καὶ ἠλιθίους, πού πάντων γιὰ τὴν πολυφαγία μας, οἱ ἰδικοί μας δὲ πάλιν... γιὰ ἀνταπόδοσι τῆς «φιλοφροσύνης», ἔλεγαν ἐκείνους «γουρούνια», καὶ ὁ Μένανδρος προσέθεσε, «τὰ ὁποῖα ἔχουν σαγόνια». Καὶ ὁ Πίνδαρος ἀργότερα ἐννόησε γιατί.

Κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, ἡ σοφωτάτη ψυχὴ ὁμοιάζει μὲ αὐγὴ πού δὲν ἔχει ὑγρασίαν. Τὰ πιθάρια, ἅμα κτυπηθοῦν ὅταν εἶναι ἄδεια, κάνουν πολὺ δυνατὸ ἦχο, ὅταν ὅμως γεμίσουν, δὲν ἀκούουν τὰ κτυπήματα. Ἀπὸ τὰ χαλκώματα, τὰ λεπτὰ μεταδίδουν κυκλοτερῶς τοὺς ἤχους, ἕως ὅτου τὰ σκάσῃ κανεὶς μὲ τὸ χέρι καὶ τὰ φράσσῃ καὶ τὰ κτυπᾶ γύρω, γύρω. Τὸ μάτι ἅμα γεμίσει ἀπὸ πλεόνασμα ὑγροῦ, θαμπώνεται καὶ ἀτονεῖ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργο του. Τὸν ἥλιο, ἂν τὸν παρατηρήσωμε πίσω ἀπὸ πολὺ ὑγρὸν ἀέρα καὶ ἀπὸ πολλὲς ἀδιάλυτες ἀναθυμιάσεις, δὲν τὸν βλέπομε καθαρὸ καὶ λαμπρό, ἀλλὰ θολό. Ἔτσι καὶ τὸ σῶμα ποὺ φορτώνεται ἀπὸ τροφὲς ἀντίθετες πρὸς τὸν ὀργανισμὸ τοῦ ἀνθρώπου, κατ' ἀνάγκην περιορίζει τὴν λάμψι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ μυαλοῦ καὶ προκαλεῖ σύγχυσι. Τότε τὸ μυαλὸ καὶ ἡ ψυχὴ πέφτουν σὲ πλάνες καὶ βλέπουν τοὺς λεπτοὺς καὶ δυσθεώρητους σκοποὺς τῶν πραγμάτων σὰν μέσα ἀπὸ μιὰ ἄτονη καὶ θολὴ αὐλή.

ΛΟΓΟΣ Β

I. Εἶναι βέβαια δύσκολο, ὅπως εἶπε ὁ Κάτων, νὰ μιλῇ κανεὶς πρὸς στομάχους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτιά. Πρέπει ὅμως νὰ προσθέσωμε ὅτι σήμερα ποὺ ἔχουν γίνει οἱ ἄνθρωποι στο ζήτημα τῆς σαρκοφαγίας σὰν τοὺς ἀλκοολικούς, εἶναι δυσκολώτερο νὰ ἀκουσθοῦν λόγια ἐναντίον τῆς κρεωφαγίας. Οἱ σύγχρονοί μας σαρκοφάγοι ἄνθρωποι μοιάζουν μ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἤπιαν τὸ γλυκὸ φάρμακο τῆς Κίρκης ποὺ εἶχε μέσα μέλι καὶ μαγικὰ βότανα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐξηπάτησαν καὶ τοὺς ἀνάγκασαν, μάταια καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, νὰ θρηνοῦν γοερά. Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ βγάλουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ στόμα τους τὸ ἀγκίστρι τῆς σαρκοφαγίας.

Ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι, μὲ τὸ δίκαιό τους, ἐπειδὴ ἐθεωροῦσαν το στομάχι αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, το ἔβγαζαν ὅταν ἀπέθνησκαν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ ἅπλωναν στὸν ἥλιο γιὰ νὰ ἐξιλεωθοῦν οἱ νεκροί, γιὰ ὅσες ἁμαρτίες ἔκαμαν, ἔτσι καὶ ἐμεῖς, πρέπει νὰ ἐξιλεωθοῦμε καὶ νὰ φροντίσωμε, μολονότι εἶναι δύσκολο, νὰ κόψωμε τὴν συνήθεια ποὺ ἔχομε νὰ γινώμεθα δοῦλοι τῆς κοιλιᾶς καὶ νὰ φονεύουμε ζωντανά, καὶ νὰ διατηρήσωμε τὴν ὑπόλοιπη ζωή μας ἁγνή· γιατί ἡ κοιλιὰ δὲν εἶναι ὄργανο τὸ ὁποῖο προκαλεῖ φονικὴ μόλυνσι, ἀλλὰ ὄργανο ποὺ μολύνεται ἀπὸ τὴν ἀδυναμία γιὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸν ἑαυτό της.

Μολονότι, μὲ τὴν συνήθεια πού ἀπεκτήσαμε, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἁμαρτήσωμε τρώγοντας σάρκες, εν τούτοις ἂς ἔχομε ὀλίγη ἐντροπὴ καὶ αὐτοκυριαρχία καὶ ἂς περιορίσουμε, ἐφ' ὅσον ἔχομε λογική, τὶς ἁμαρτίες αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Ἂς τρώγουμε κρέας, ἀλλὰ ὅταν πεινοῦμε, καὶ ὄχι γιὰ νὰ περνοῦμε

μὲ τρυφὴ καὶ πολυτέλεια. Ἂς φονεύωμε ἐπὶ τέλους ζῶα, ἀλλὰ μὲ πόνο καὶ λύπη, χωρὶς νὰ καμαρώνωμε γιὰ τὴ πρᾶξι μας καὶ χωρὶς νὰ τὰ βασανίζωμε. Πολλὰ βασανιστήρια κάνουν τώρα οἱ ἄνθρωποι εἰς βάρος τῶν ζώων. Μερικοὶ ἀντὶ νὰ σφάζουν τὰ γουρούνια μὲ μαχαίρια, τοὺς μπήγουν καυτὲς σοῦβλες, γιὰ νὰ... μαλάξη τὴν σάρκα τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον, ἔτσι καυμένο μὲ τὴ βαφὴ τοῦ σιδήρου, διασκορπίζεται στὰ διάφορα σημεῖα τοῦ σώματος.

Ἄλλοι πηδοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴν κοιλιὰ ἐπιτόκων γουρουνιῶν καὶ τὰ κλωτσοῦν, γιὰ νὰ ἀνακατευθῆ μέσα σὲ φρικτοὺς πόνους τὸ γάλα μὲ τὰ ὑγρὰ τὰ ὁποῖα εἶναι γύρω ἀπὸ τὰ ἔμβρυα — «ὦ Ζεῦ καθάρσιε» — μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ φάγουν τὰ πονεμένα καὶ ταλαιπωρημένα μέλη τοῦ σώματος τοῦ ζώου. Ἄλλοι πάλιν, ἀφοῦ ῥάψουν τὰ μάτια γεράνων καὶ κύκνων, καὶ ἀφοῦ κλείσουν αὐτὰ τὰ πουλιὰ μέσα σὲ σκοτεινὰ μέρη, προσπαθοῦν νὰ τὰ παχύνουν μὲ παράξενα μίγματα καὶ καρυκεύματα, γιὰ νὰ καταστήσουν εὐχάριστο φαγητὸ τὴ σάρκα τους.

II. Ἀπ' αὐτὰ γίνεται πολὺ φανερὸν ὅτι, ὄχι γιὰ τροφὴ καὶ ἀπὸ ἀνάγκη, ἀλλά, ἀπὸ χορτασιὰ καὶ ἀλαζονεία καὶ πολυτέλεια, κάνουν πολλοὶ ἄνθρωποι τὴν ἀνομία ἡδονή.

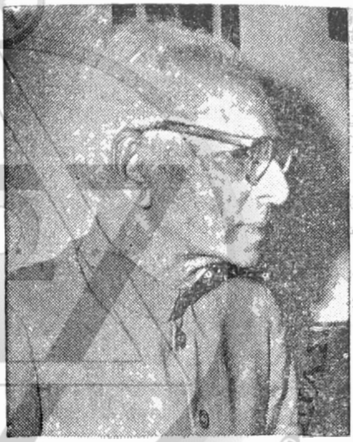
Μὲ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, ἀκολουθοῦν παράξενα καὶ πολυτελῆ τραπέζια τῶν ἀνθρώπων καὶ γίνονται γλέντια ἀχαλίνωτα καὶ θεατρικὲς παραστάσεις μὲ περιεχόμενο κατώτερο καὶ σιχαμερό, καὶ βασιλεύει ἀπάθεια καὶ ὠμότης ἐμπρὸς σὲ ἀνήμερα θεάματα.

Γιὰ νὰ μὴ φθάσουν οἱ Σπαρτιᾶται σὲ τέτοιο κατάντημα, ὁ θεῖος Λυκοῦργος, ὥρισε νὰ φτιάχνουν τὶς στέγες καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν μόνον μὲ πριόνι καὶ τσεκοῦρι, καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζωνται κανένα ἄλλο ὄργανο. Καὶ αὐτὰ τὰ καθώρισε ἔτσι, ὄχι βέβαια γιατὶ πολεμοῦσε σὰν ἐχθροὺς τὰ τρυπάνια καὶ τὰ σκεπάρνια καὶ ὅσα βοηθοῦν γιὰ νὰ φτιάχνουν οἱ ἄνθρωποι λεπτουργήματα, ἀλλὰ διότι ἐγνώριζε ὅτι μέσα σὲ τέτοια κτίρια δὲν ἠμπορεῖς νὰ βάλης ἐπίχρυσα κρεββάτια, οὔτε εἶναι λογικὸ νὰ τολμήσης νὰ τοποθετήσης σὲ μικρὰ καὶ ἁπλᾶ σπιτάκια ἀσημένια τραπέζια καὶ χαλιὰ χρωματιστὰ καὶ βαρύτιμα καὶ πολύτιμα λιθάρια. Ἀλλὰ σ' ἕνα τέτοιο ἁπλὸ σπίτι ποὺ ἔχει φθηνὰ κρεββάτια καὶ τραπέζια καὶ ποτήρια, ταιριάζει ἕνα ἁπλὸ δεῖπνο καὶ ἀπόλυτα λαϊκό.

III. Ποιο λοιπὸν δεῖπνο δὲν εἶναι πολυτελές; Αὐτὸ στὸ ὁποῖον δὲν θανατώνεται κάτι ἔμψυχο. Μικρὸν «ἀνάλωμα» θεωροῦμε τὴν ψυχή; Δὲν λέγω βέβαια ὅτι εἶναι ἡ ψυχὴ λ.χ. τῆς μητέρας ἢ τοῦ πατέρα ἢ κάποιου φίλου ἢ κάποιου παιδιοῦ, ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ἀλλὰ κάποια ψυχή, ποὺ αἰσθάνεται, ποὺ ἔχει ὅρασιν, ἀκοή, φαντασία, σύνεσι, τὴν ὁποίαν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ νὰ βρίσκη κάθε ἔμψυχον ὅ,τι τοῦ ταιριάζει καὶ τοῦ χρειάζεται καὶ νὰ ἀποφεύγη ὅ,τι εἶναι ξένο πρὸς τὸ φυσικό του.

Ὁ Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ
ἀπαντᾶ εἰς ἐρωτήσεις
ΠΕΡΙ ΚΡΕΩΦΑΓΙΑΣ

Ὁ παγκόσμιος πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Νιλακάντα Σρι Ράμ, τὴν ἐπομένη τῆς δημοσίας ὁμιλίας του στὸν «Παρνασσὸ» (τὸ πλῆρες κείμενο ἀπὸ τὴν σελ. 178 τοῦ παρόντος τεύχους) ἐπεσκέφθη τὸ Ἑλληνικὸ Τμῆμα τῆς Ἑταιρίας καὶ μίλησε σὲ συγκέντρωση ἀποκλειστικὰ τῶν μελῶν αὐτῆς. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας του, ἀπήντησε σ' ἐρωτήσεις μελῶν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων. Παραθέτομε ἐν συνεχείᾳ τὶς ἀπαντήσεις του γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς σαρκοφαγίας.

Ἐρώτησις: Εἶναι ἀκριβές, ὅτι ὁ μόνος τρόπος διατηρήσεως στὴ ζωὴ ὡρισμένων ζώων εἶναι ἡ καταβρόχθισις ἑτέρων ζώων; Καὶ ἐὰν ναί, τοῦτο εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ θεῖον σχέδιον;

Ἀπάντησις: Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ζῶα τρώγουν φυτά, ὡρισμένα δὲ ζῶα τρώγουν ἄλλα ζῶα. Ἀλλὰ καὶ τὰ φυτὰ ἐπίσης εἶναι ζωντανὰ πράγματα. Καθὼς ἔλεγα χθές, ζωὴ ὑπάρχει παντοῦ, καίτοι σὲ διάφορους βαθμούς. Βέβαια, ἐὰν εἰπῶ ὅτι ὑπάρχει ζωὴ σ' αὐτὸν τον τοῖχο, θὰ φανῆ παράλογο. Ὑποθέσατε, ὅμως, ὅτι τροποποιῶ τὴν δήλωσή μου καὶ λέγω ὅτι ὑπάρχει μία ποιότης ζωῆς ἀκόμα καὶ στὸ ὀρυκτό. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πῆ, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἔτσι. Μπορεῖ μόνον νὰ πῆ «δὲν ξέρω τίποτε περὶ αὐτοῦ». Λοιπόν, ἡ ζωὴ ὑπάρχει παντοῦ, σὲ διάφορους βαθμούς. Καὶ ὅπου ὑπάρχει ζωή, ὑπάρχει καὶ αἴσθησις, εὐαισθησία.

Γι' αὐτό, ἀφοῦ ὁπωσδήποτε πρόκειται νὰ φᾶμε ζωντανὰ πράγματα, ἄς προσπαθοῦμε νὰ τρῶμε ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα δὲν προκαλοῦμε βασανισμὸ ἢ πόνο. Π.χ. ἐὰν ἀποφεύγουμε νὰ τρῶμε ζῶα, διότι θὰ πρέπει νὰ τὰ σκοτώνουμε, προτιμοῦμε δὲ νὰ τρωμε χορταρικά, αὐγὰ κ.ο.κ., τότε δὲν προκαλοῦμε βασανισμὸ ἢ πονο.

Αὐτὴ εἶναι, κατὰ τὴν δική μου γνώμη, ἡ καλύτερη δίαιτα γιὰ τὴ ζωή. Νὰ ζοῦμε μιὰ ζωή, ποὺ δὲν ἔχει κοστίσει βία καὶ δάκρυα.

Ἐὰν ἤμουν ζῶο, δὲν θὰ ἤθελα νὰ με φᾶνε... θὰ ἤθελα νὰ ζῶ καὶ νὰ παίζω. Ἴσως ἔτσι

σκέπτονται καὶ τὰ ζῶα...

Ὅταν ἔχετε σεβασμὸ γιὰ τὴ ζωή, ἀρχίζετε ὅλ' αὐτὰ νὰ τὰ ὑπολογίζετε.. Ἐνόσῳ δὲν ἔχετε τέτοια εὐαισθησία γιὰ τὴ ζωὴ ἐν γένει, τραβᾶτε τὸ δρόμο σας... Δὲν λογαριάζετε τί τρῶτε... Τὸ πιᾶτο πάνω στὸ τραπέζι φαίνεται ὡραῖο. Καὶ οἱ πολλοὶ τρῶνε δίχως νὰ σκέπτωνται πῶς παρήχθη αὐτὴ ἡ τροφή.

Νομίζω ὅτι ὁ Μπέρναρ Σῶ εἶχε πῆ, ὅτι ἐὰν ὁ καθένας μας ὤφειλε νὰ σκοτώση τὸ ζῶο, τοῦ ὁποίου τὸ κρέας ἐπιθυμεῖ νὰ φάγη, πολὺς κόσμος θὰ ἔπαυαν τὴν κρεωφαγία.

Ἐρώτησις: Νομίζω ὅτι ἐὰν ἐδόθη ἀπάντησις στὴν ἐρώτησιν. Ἦτο μία θαυμασία ἐρώτησις. Ἔχομε τὸν ὠκεανό, ὅπου τὰ ψάρια τρώγονται μεταξύ τους. Ἔχομε τὴν ζούγκλα... Λοιπόν, αὐτὸ τὸ γεγονός, ποὺ ὑπάρχει στὴ Φύση, ἀνταποκρίνεται στὸ «θεῖον σχέδιον;

(Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Τμήματος τῆς Θ.Ε. παρετήρησε: «Δὲν νομίζετε, ὅτι ἡ ἀπάντησις ποὺ ἐδόθη ἔχει πολὺ περισσότερη πρακτικὴ σημασία; Διότι τώρα τί πᾶμε νὰ κάνουμε; Ἔλεγχο στὸ θεῖον σχέδιον; Ἢ ἔλεγχο στὴ διαβίωση τῶν φαλαινῶν καὶ τῶν καρχαριῶν; Ἐγὼ νομίζω, ὅτι μ' ἐκεῖνα ποὺ μᾶς εἶπε, μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ρυθμίσωμε τὴν δική μας διαβίωση».

Ἀλλά, ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ θέλησε νὰ δώση καὶ συγκεκριμένη ἀπάντηση στὸ σημεῖον, ποὺ ἐπιθυμοῦσε τὸ ἐρωτῆσαν μέλος).

Ἀπάντησις: Τὰ πράγματα ἔτσι συμβαίνουν. Ὅταν μιλᾶτε γιὰ «θεῖον σχέδιον», ἐννοεῖτε ὅτι ὑπάρχει ἕνα ὄν, ποὺ καλεῖται Θεὸς καὶ διέταξε τὰ πράγματα κατὰ ἕναν ὡρισμένο τρόπο. Εἶμαι ἀνίκανος νὰ εἰπῶ ἐὰν ὁ Θεὸς διέταξε τὰ πράγματα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ συμβαίνη, ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι θὰ μποροῦσε τὰ πράγματα νὰ ἔχουν διαταχθῆ λίγο καλύτερα. Τοῦτο πιθανὸν νὰ φανῆ δυσάρεστο σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν, ὅτι ὅλα ὅσα συμβαίνουν, ὁ Θεὸς τὰ διέταξε.

Ὁ Θεὸς μήπως διέταξε νὰ γίνη ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος; Μήπως διέταξε, ἑκατομμύρια Ἑβραίων νὰ ἐξοντωθοῦν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως; Ἐὰν πιστεύετε ὅτι κάθε τι ποὺ συμβαίνει εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ «θεῖον σχέδιον», τότε ὅλες οἱ ταλαιπωρίες, ὅλα τὰ δάκρυα, ὅλη ἡ σκληρότης, εἶναι μέρη τοῦ σχεδίου. Ἀλλά, ἐὰν ὑπάρχη ἕνα τέτοιο σχέδιο, ποὺ νὰ περιέχη τόσες θλίψεις, μπορεῖτε νὰ τὸ ἀποκαλέσετε «θεῖον»; Δὲν εἶναι βλασφημία ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ὁ Θεὸς διέταξε νὰ συμβοῦν ὅλες οἱ ὠμότητες; Λοιπόν, δὲν λέγω τίποτε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου. Διότι, δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω.

Γνωρίζω μόνον ὅτι ὡρισμένα πράγματα συμβαίνουν. Ἀλλά, προφανῶς, μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι κακά. Δικό μου καθῆκον εἶναι νὰ ἐνεργῶ, ὅσο μπορῶ ὀρθότερα.

Τέλος τοῦ ἀφιερώματος στὴν Διεθνῆ ἡμέρα τῶν ζώων

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ

Ο ΣΥΡΙΟΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ (1)

Ὑπὸ Ι. Ν. ΔΑΜΠΑΣΗ

Α'

Αἱ μαρτυρίαι περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐποχῆς τῆς ζωῆς τοῦ Φερεκύδου εἶναι ἀντιφατικαί. Κατα μίαν ἐκδοχήν, καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν (2) καὶ θεωρεῖται ὡς μαθητεύσας παρὰ Πιττακῷ (3), ἀκμάσαντι φθίνοντος τοῦ Ζ' αἰῶνος· κατ' ἄλλην, ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν Ἐφεσίων καὶ κατὰ τῶν Μαγνησίων (3α), μεσοῦντος τοῦ Ζ' αἰῶνος· ἐνῷ, κατ' ἄλλην, ἀναφέρεται ὡς διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου (4). Ἡ τελευταία ἐκδοχή, συμπίπτει μὲ τὰς πληροφορίας τοῦ Εὐσεβίου καὶ τοῦ Κικέρωνος, τοῦ πρώτου δίδοντος χρονολογίαν ἀκμῆς τοῦ Φερεκύδου τὴν νθ' Ὀλυμπιάδα (554—1) (5) καὶ τοῦ δευτέρου, κατὰ τὴν περίοδον τῆς βασιλείας τοῦ Σερουίου Τουλλίου (578—535) (6). Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἔζησε κατα τὸν Ζ' αἰῶνα· καὶ ἡ τάσις συσχετίσεως τοῦ Φερεκύδου μετὰ τοῦ Πυθαγόρου θὰ πρέπει νὰ ὀφείληται εἴτε εἰς τὴν ὁμοιότητα τινῶν τῶν δοξασιῶν ἀμφοτέρων, εἴτε εἰς τὴν σύγχυσιν μετὰ τοῦ τυράννου τῶν Ἐφεσίων Πυθαγόρου, τυραννεύσαντος κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ζ' αἰῶνος (7). Ὁ Ἄνδρων ὁ Ἐφέσιος προσεπάθησε νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα, γράφων ὅτι δύο Σύριοι Φερεκῦδαι ὑπῆρξαν· ὁ εἷς ἀστρονόμος καὶ ὁ ἕτερος θεολόγος, ὅστις ἐδίδαξε τὸν Πυθαγόραν. Ὁ Ἐρατοσθένης ἀρνεῖται τοῦτο. Ἕτερος Φερεκύδης ὑπῆρξεν ὁ Ἀθηναῖος γενεαλόγος (8) (9), ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ὁ Φερεκύδης ὁ Λέριος, ἱστοριογράφος (10).

Καὶ ἡ σύγχυσις παρακολουθεῖ τὸν θάνατόν του. Τινὲς ἀναφέρουσιν ὅτι ἐτάφη ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων, εἰς ἔδαφος κατακτηθὲν ἀπὸ τοὺς Μαγνησίους (11)· ἄλλοι ὅτι ἀπέθανεν ἐκ φθειριάσεως εἰς Δῆλον, ὅπου καὶ ἐτάφη ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου (11α) (12)· καὶ ἄλλοι, ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον, ὅτι ἐρρίφθη ἀπο τοῦ Κωρυκίου βράχου τῶν Δελφῶν (13), ἵνα τὸ σῶμα του ἐξαφανισθῇ. Σχετικῶς μὲ τὴν δευτέραν ἐκδοχήν, ἀναφέρεται ὅτι, ὅτε ὁ Πυθαγόρας τὸν ἐπεσκέφθη καὶ τὸν ἠρώτησε περὶ τῆς ὑγείας του, ἀπεκρίθη «χροΐ δῆλα» (13α)· τ.ἔ. ἀπὸ τὸ δέρμα μου εἶναι φανερόν, δῆλα δὴ εὑρίσκομαι εἰς ἀθλίαν κατάστασιν.

Β΄

Ἐνῶ κατά τινας φέρεται ὡς μαθητὴς τοῦ Πιττακοῦ (3), κατ' ἄλλους ἦτο αὐτοδίδακτος, ὡς ὁ Θαλῆς (14), καὶ ἀπέκτησε τὰς γνώσεις του ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀποκρύφων βιβλίων τῶν Φοινίκων (15). Τοῦτο ἴσως νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν κάθοδον τῶν Φοινίκων εἰς τὴν Συρίην, ταὐτιζομένην μὲ τὴν Σῦρον (16) (17). Ἔζησεν εἰς Σῦρον, Σάμον καὶ Ἔφεσον· ἐπεσκέφθη τὴν Μεσσήνην, τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Σπάρτην καὶ τοὺς Δελφούς. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται προφητικαὶ ἰδιότητες, διότι, κατὰ τὴν παράδοσιν, προεῖδε ναυάγιον καὶ σεισμόν, προεῖπε τὴν ἅλωσιν τῆς Μεσσήνης καὶ συνεβούλευσε τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ μὴ εἶναι φιλοχρήματοι, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ἡρακλέους ἐν ὀνείρῳ, προστάξαντος ὅπως καὶ οἱ βασιλεῖς, ἀκόμη, πείθωνται εἰς τὸν Φερεκύδην (18). Ἀλλ' ὁ Ἄνδρων τὰς προφητείας ταύτας ἀποδίδει εἰς τὸν Πυθαγόραν καὶ θεωρεῖ ἐσφαλμένας τὰς πληροφορίας τοῦ Θεοπόμπου περὶ προφητειῶν τοῦ Φερεκύδου. Ἐπίσης, εἰς τὴν πατρίδα του Σῦρον κατεσκεύασεν ἡλιακὸν ὡρολόγιον (18α). Θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος συγγράψας εἰς πεζὸν λόγον καὶ τὸ βιβλίον του, τιτλοφορούμενον Ἑπτάμυχος ἢ Θεοκρασία ἢ Θεογονία ἢ Θεολογία (19), εἶναι γεγραμμένον εἰς Ἰωνικὴν διάλεκτον καὶ εἰς ὕφος ἀλληγορικὸν καὶ αἰνιγματικὸν (2). Τούτου μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν.

Ἐπιστολή του, ἣν ἔπεμψεν εἰς τὸν Θαλῆν εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του, ἔχει οὕτω (21) (22):

Φερεκύδης Θαλῇ

«Εὖ θνήσκοις ὅταν τοι τὸ χρεὼν ἥκῃ. Νοῦσός με καταλελάβηκε δεδεγμένον τὰ παρὰ σέο γράμματα. Φθειρῶν ἔβρυεν πᾶς καί με εἶχεν ἠπίαλος. Ἐπέσκηψα δ' ὦν τοῖσιν οἰκιήτῃσιν, ἐπήν με καταθάψωσιν, ἐς σὲ τὴν γραφὴν ἐνεῖκαι. Σὺ δὲ ἢν δοκιμώσῃς σὺν τοῖς ἄλλοις σοφοῖς, οὕτω μιν φῆνον· ἢν δὲ οὐ δοκιμώσητε, μὴ φήνῃς. Ἐμοὶ μὲν γὰρ οὔκω ἥνδανεν. Ἔστι δὲ οὐκ ἀτρεκηΐη πρηγμάτων οὐδ' ὑπίσχομαι τἀληθὲς εἰδέναι ἅσσα δ' ἂν ἐπιλέγῃ Θεολογέων· τὰ ἄλλα χρὴ νοέειν· ἅπαντα γὰρ αἰνίσσομαι. Τῇ δὲ νούσῳ πιεζόμενος ἐπὶ μᾶλλον οὔτε τῶν τινα ἰητρῶν οὔτε τοὺς ἑταίρους ἐσιέμην· προεστῶσι δὲ τῇ θύρῃ καὶ εἰρομένοις ὁκοῖόν τι εἴη, διεὶς δάκτυλον ἐκ τῆς κληΐθρης ἔδειξ' ἂν ὡς ἔβρυον τοῦ κακοῦ. Καὶ προεῖπα αὐτοῖς ἥκειν ἐς τὴν ὑστεραίην ἐπὶ τὰς Φερεκύδου ταφάς». (23).

Γ΄

Ἂς ἀκολουθήσωμεν τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου τοῦ Φερεκύδου, κατὰ σειρὰν ἀναγραφῆς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ DIELS (24).

Ὁ Ζὰς (Ζεύς), ὁ Χρόνος καὶ ἡ Χθονίη πάντοτε ὑπῆρχον· ἡ δε Χθονίη ἔλαβε τὸ ὄνομα Γῆ, διότι ἔδωσεν εἰς αὐτὴν ὁ Ζὰς τὴν γῆν ὡς γέρας (δῶρον) (Ἀπόσπ. 1). Ὅπως ὁ Θαλῆς, οὕτω καὶ ὁ Φερεκύδης θεωρεῖ ὡς ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸ ὕδωρ, ὅπερ καλεῖ καὶ Χάος, ἐκλέξας τοῦτο προφανῶς ἐκ τοῦ Ἡσιόδου λέγοντος· «ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετο» (Ἀπόσπ. 1α). Τί εἶναι ἡ «ὑπόπτερος δρῦς» (ἡ πτερωτὴ) καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς «φᾶρος» (ἐσθὴς)... ταῦτα ἔχουσιν ἀλληγορικὴν σημασίαν (Ἀπόσπ. 2). Ὁ Ζεὺς δίδει ἐντολὰς εἰς τοὺς θεράποντας καὶ τὰς θεραπαινίδας νὰ γίνῃ ἡ δέουσα προετοιμασία καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν τελεῖται μεγαλοπρεπῶς ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Χθονίης. Τότε ποιεῖ τὸ φᾶρος, μέγα καὶ ὡραῖον, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει τὴν Γῆν, τὸν Ὠγηνὸν (Ὠκεανὸν) καὶ τὰ δώματα αὐτοῦ (ἀνά-

κτορα) ('Απόσπ. 2α). Τοῦτο δίδει εἰς τὴν σύζυγόν του ὡς γαμήλιον δῶρον, τιμῆς ἕνεκεν, καί, οὕτω, ἐγένοντο τὰ πρῶτα ἀποκαλυπτήρια καὶ ὁ νόμος ἐθεσπίσθη παρὰ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. Αὕτη, δεχθεῖσα τοῦτο, ἀπεκρίθη... ('Απόσπ. 26). Ὁ Ζεύς, μέλλων νὰ δημιουργήσῃ, μετεμορφώθη εἰς Ἔρωτα καὶ ὁ κόσμος συνέστη ἐκ τῶν ἐναντίων, ἅτινα ἤγαγεν εἰς φιλίαν καὶ ἁρμονικὴν ἕνωσιν ('Απόσπ. 3). Αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, αἱ μὲν ὑπὸ τὸν Κρόνον καὶ αἱ δὲ ὑπὸ τὸν Ὀφιονέα, ἀποφασίζουσι τὴν κήρυξιν πολέμου, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὁπότεροι ἐμπέσωσιν εἰς τὸν Ὠκεανὸν θὰ εἶναι οἱ ἡττημένοι, ἐνῷ οἱ νικηταὶ θὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες τοῦ Οὐρανοῦ. Τὰ μυστήρια ταῦτα τῆς Θεομαχίας ἔλαβε παρ' Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων ('Απόσπ. 4). Τὴν ἀρχέγονον ὕλην πλημμελῶς ἔχουσαν συνήμοσε καὶ ἐκόσμισεν ὁ Θεός· καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν δαίμονας, ὅσοι εἶναι ὑβρισταί, τιμωρεῖ. Ἐκ τῶν ἐπῶν δὲ τοῦ Ὁμήρου ἐνεπνεύσθη τὴν «ταρταρίην μοῖραν», ἣν φυλάττουσιν αἱ θυγατέρες τοῦ Βορέου, αἱ Ἅρπυιαι καὶ ἡ Θύελλα, ὅπου ὁ Ζεὺς ἐκβάλλει τοὺς ὑβριστάς. Λέγεται ὅτι παρομοίαν σημασίαν ἔχει καὶ ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ πομπῇ τῶν Παναθηναίων ('Απόσπ. 5). Διὰ τῶν μυχῶν, βόθρων, ἄντρων, θυρῶν καὶ πυλῶν ὑπαινίσσετο τὰς γενέσεις καὶ ἀπολήξεις τῶν ψυχῶν... Καὶ οἱ παλαιοὶ τὸν κόσμον ἀπεκάλουν ἄντρον καὶ φρουρὰν καὶ σπήλαιον... ('Απόσπ. 6). Καὶ ἐδῶ ὁ πολὺς Νουμήνιος (25) καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ Πυθαγόρου, ὡς καὶ τὸν ποταμὸν Ἀμέλητα (26), παρὰ Πλάτωνι, καὶ τὴν Στύγα (27), παρ' Ἡσιόδῳ καὶ Ὀρφικοῖς, παρὰ δὲ τῷ Φερεκύδῃ ὡς ἐκροὴν τοῦ σπέρματος παραδέχονται ('Απόσπ. 7). Ὁ Αἰθαλίδης (28) εἶχε τὸ χάρισμα παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ, ὁτὲ μὲν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ νὰ εὑρίσκηται ἐν τῷ Ἅδῃ, ὁτὲ δ' εἰς τοὺς ὑπὲρ τὴν γῆν τόπους ('Απόσπ. 8). Ἡ Ῥέα ἐκαλεῖτο Ῥῆ ὑπὸ τοῦ Συρίου, κατ' ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν ('Απόσπ. 9). Ἐν τῇ Θεολογίᾳ, ἀκόμη καὶ ὁ Δημόκριτος, συνεχέστερον ποιοῦνται χρῆσιν «τῇ ἐμεῦ» καὶ ἔτι «τῇ ἐμέο» ('Απόσπ. 10). Τὸ ἀδιαίρετον τῆς εὐθείας διεπιστώθη ὑπὸ τῶν Ἰώνων· τοῦ Δημοκρίτου, τοῦ Φερεκύδου καὶ τοῦ Ἑκαταίου ('Απόσπ. 11). Ἔλεγεν ὅτι οἱ Θεοὶ τὴν τράπεζαν καλοῦσι «θυωρὸν» (θυσίας τελεστήριον) ('Απόσπ. 12). Οἱ δὲ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥρα πατέρα καὶ μητέρα τῶν Θεῶν νομίζουσιν· ὁ Πίνδαρος δ' ἐκ Κυβέλης μητρός, ἐν τῷ ὕμνῳ εἰς Κυβέλην μητέρα· ὁ δὲ Φερεκύδης ὁ Σύριος... ('Απόσπ. 13). Ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ἐνέσταξε νέκταρος καὶ ἀμβροσίας εἰς τὸν Ἀχιλλέα, οὕτω καὶ ἡ σελήνη, ἐπικαλουμένη Ἀθηνᾶ, τρέφει τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐφημέρου ἀμβροσίας· ὡς ὁ Φερεκύδης νομίζει ὅτι τρέφονται οἱ Θεοὶ ('Απόσπ. 13α). Τόλμην καὶ οἱ περὶ τὸν Φερεκύδην ἀπεκάλεσαν τὴν δυάδα καὶ ὁρμὴν καὶ δόξαν, διότι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψευδὲς ἐν τῇ δόξῃ εἶναι ('Απόσπ. 14. Ψευδεπίγρ.).

Δ'

Μελετῶντες τ' ἀνωτέρω ἀποσπάσματα θὰ συναντήσωμεν πολλὰς δυσκολίας. Καὶ εἶναι αὐτονόητον, ἐφ' ὅσον ἀγνοοῦμεν τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Φερεκύδου, ἀφ' ἑνός, καί, ἀφ' ἑτέρου, αὐτὰ ταῦτα τ' ἀποσπάσματα εἶναι ἐν πολλοῖς ἐλλιπῆ. Ἑτέρα δυσχέρεια προκύπτει λόγῳ τῆς ἀλληγορικῆς αὐτῶν σημασίας, ἣν ὀφείλομεν νὰ μαντεύσωμεν, δεδομένης τῆς ἐλλείψεως συνοχῆς τῶν κειμένων. Πολλάκις, εἰσέτι, ἡ κατὰ λέξιν ἑρμηνεία αὐτῶν εἶναι

ἄνευ νοήματος, διότι ἡ ἔννοιά των εἶναι καθαρῶς «ἐσωτερική» (29), ἀπευθυνομένη εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκλεκτούς, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ πέπλος τοῦ μυστηρίου καὶ τῆς σιγῆς ἐλαφρῶς μόνον ἀνασύρεται. Ἐπὶ πλέον, ἡ δυσχέρεια τῆς ἑρμηνείας ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ἑνὸς ὡς ἀρχῆς, ἀλλ' εἰς τὸν ἐκ τοῦ ἑνος προκύπτοντα ἀριθμὸν ἀρχῶν καί, ἀκόμη, εἰς τὸ ὅτι δὲν ὁμιλεῖ μυθικῶς περὶ πάντων ὅσα ἀναφέρει (30). Πάντως, εἰς τὸ ἔργόν του ἐξυφάνθη ἡ νέα θεωρία ἐκ τριῶν στοιχείων· τῆς κοσμογονικῆς θεωρήσεως, τῶν τοπικῶν παραδόσεων καὶ τῶν παραδόσεων τῶν ξένων ἐθνῶν, ἐν τῇ προσπαθείᾳ ἀνευρέσεως τῆς κλειδὸς πρὸς διείσδυσιν εἰς τὰ βάθη τῶν ἀποκρύφων αἰνιγμάτων τοῦ σύμπαντος, διὰ τῆς κριτικῆς σκέψεως καὶ τῆς πίστεως· παραγόντων παραδόξου κράματος, ἐν ᾧ ὑπεισέρχεται ὀλίγη ἐπιστήμη, δόσις ἀλληγορίας καὶ ἱκανὴ μυθολογία (31). Ἐφ' ὅσον δέχεται τὴν πολλαπλότητα τῶν ἀρχῶν καὶ τὸν κόσμον ὡς ὑλοποίησιν τῶν ὑπερβατικῶν δυνάμεων (Ζὰς —Ἔρως, Χθονίη — Γῆ, Ὠγηνός — Ὠκεανός (32), ἀκολουθεῖ τὴν ὑλοζωιστικὴν ἄποψιν, συνεπαγομένην τὴν ἐκδοχήν, ὅτι ὁ ὑλικὸς κόσμος συνίσταται ἐξ ἀρχεγόνων βασικῶν στοιχείων, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ λέγων «τὴν ὕλην πλημμελῶς ἔχουσαν διαλαβὼν ἀναλογίαις τισὶ συνέδεσε καὶ ἐκόσμησεν ὁ Θεός» (Ἀπόσπ. 5). Καί, εὐλόγως, διερωτᾶταί τις, μήπως ἡ στοιχειώδης ὕλη προυπῆρχε τῶν Θεῶν καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς στοιχείων προῆλθον οἱ Θεοί; ἤ, μήπως εἶναι αὕτη δημιούργημα ἀντιπάλων Θεῶν, ἤ, ἀκόμη, αὐτοὶ οἱ Θεοὶ εἶναι αἱ ἀντιμαχόμεναι δυνάμεις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ ἐκ τῆς διαμάχης αὐτῶν προῆλθεν ὁ κόσμος; Εἶναι, τάχα, εἶδος κεκαλυμμένου ὑλισμοῦ, ὅπως τινὲς δέχονται ἀναφερόμενοι εἰς τὸν Πυθαγόραν (33), ἤ, μήπως, συμβιβασμὸς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ φυσικῆς φιλοσοφίας;

Καί, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὰ κυριώτερα τῶν ἀποσπασμάτων.

Ὁ Ζὰς προσφέρει εἰς τὴν Χθονίην ὡς γαμήλιον δῶρον τὸν πέπλον, ἐφ' οὗ ἐκοσμήθη ὁ κόσμος (34)· ἰδοὺ ἡ πρώτη θεία ἀποκάλυψις τοῦ ἱεροῦ γάμου (35), τῆς θείας δημιουργίας (36), τοῦ πρώτου μυστικοῦ τῶν Ὀρφικῶν (37). Ἡ πτερωτὴ δρῦς, ἐφ' ἧς ἀνήρτηται ὁ πέπλος (38), συμβολίζει, πιθανῶς, τὸν ἱστὸν τοῦ πλοίου ἐπιπλέοντος τῶν ὑδάτων, τοῦ ἀρχεγόνου ὑγροῦ στοιχείου, καὶ ταυτιζομένου μὲ τὴν γῆν (39)· μὴ ἀποκλειομένης, ὅμως, τῆς σημασίας τοῦ δένδρου τοῦ ἱεροῦ ἄλσους, ὅπου τὰ Ὀρφικὰ μυστήρια ἐτελοῦντο καὶ ἀνεσύρετο ὁ πέπλος εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκλεκτούς, τοὺς μύστας. Πάντως, ὁ πάπυρος διακόπτεται καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται εἶναι ὑποθετικαί. Ὁ κόσμος προῆλθεν ἐκ τῶν ἀεὶ ὑπαρχουσῶν ἀρχῶν (40)· τοῦ Ζηνὸς ὡς αἰτίου, τῆς Χθονίης ὡς ὑποκειμένου καὶ τοῦ Χρόνου ὡς ὑπάρξεως τῆς δημιουργίας (41). Ἡ θεομαχία, ἡ κατακρήμνισις τῶν Τιτάνων εἰς τὰ τάρταρα (42), ἐνθυμίζουσα τὸν Ὀρφικὸν μῦθον τῆς θυσίας τοῦ Ζαγρέως Διονύσου (37), ἀφίνει νὰ νοηθῇ ὅτι ἡ δημιουργία ἐνέχει στοιχεῖα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἀτακτούντων Θεῶν ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν ἐναντίων συνέστησαν. Ὀφείλουσι, λοιπόν, ν' ἀποβάλλωσι τὸ κακόν, διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς καθάρσεως, ἵνα τὸ «διονυσιακὸν στοιχεῖον» κατισχύσῃ τοῦ «τιτανικοῦ». Ἡ πεντέμυχος, ἢ ὁ πεντεκοσμος, ἡ μεγάλη ἐκ σπέρματος

τοῦ Χριστοῦ προελθοῦσα γενεὰ Θεῶν (43), ἀφορᾷ καὶ εἰς τὰς γενέσεις καὶ τὰς ἀπολήξεις τῶν ψυχῶν (44). Κατ' ἀνάγκην, αἱ ψυχαὶ εἶναι ἠναγκασμέναι δι' ἐπανειλημμένων ἐνσαρκώσεων (45) νὰ καθαρθῶσιν, ἕως ὅτου δυνηθῶσι να ἑνωθῶσι μετα τοῦ «θείου λόγου» καί, «ἐν συμποσιω ὁσίων ἐστεφανωμεναι», ἀπολαυσωσι τῆς ἀγήρω μακαριοτητος εις τας «νησους τῶν μακαρων» (46). Η τραπεζα, ἡ «θυωρος», προωρισται δι' ἱερὰν θυσιαν (47), ἐφ' οσον η ἐφήμερος τροφη τῶν ανθρωπων υπο τῶν Θεῶν παρεχεται (48).

Κατά τινας, πλὴν τῆς παραδόσεως περι «ηλιοτροπειου» ἐν Συρῳ, οὐδεν ἄλλο πειθει ὅτι ὁ Φερεκυδης υπῆρξεν ἀστρονομος ἢ συνετελεσεν εις την προοδον τῆς ἐπιστημης (49). Η κατασκευη, ὅμως, τοῦ ηλιοτροπειου δεικνυει ὅτι εγνωριζε τὴν κινησιν του ηλιου και, ακόμη, ἐκ του 11ου ἀποσπάσματος, διεπίστωσε το ἀδιαιρετον τῆς εὐθειας (50)· ἄρα, ειχε γνώσεις καὶ ἀστρονομιας και μαθηματικῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτερω διαφαινεται ὅτι ὁ Φερεκυδης, ὡς μυστης τῶν Ὀρφικῶν δοξασιῶν, ἐγκαλοχηθη ἐν τῷ ἐκλεκτισμῷ καὶ διεπλασθη ἐν τῷ ἀσκητισμῷ· ὁ πρῶτος τον ἀπεμακρυνε τοῦ «συγκρητισμοῦ» (51) και ὁ δεύτερος τον ἐδίδαξε την τέχνην τῆς συναισθηματικῆς καθαρσεως. Ἐκ παραλληλου, το λυκαυγὲς τῆς φυσικῆς φιλοσοφιας, ἀναδυθὲν ἐκ τῆς ἀμφιβολιας, ριπτει τὴν ἀνταύγειαν του εἰς τας μεταφυσικὰς αὐτοῦ ἀντιληψεις περι θείου, κόσμου καὶ ἀνθρωπου. Η στοιχειακὴ θεωρια δὲν τον ἀφινει ἀδιάφορον καὶ ἡ παλη τῶν δυναμεων τῆς φύσεως (σεισμοι, πλημμυραι, ἐκρήξεις ἡφαιστειων, κ. τ. τ.) τον ὠθεῖ εἰς τὴν θετικὴν αὐτῆς ἐνατένισιν, συμβολικῶς ἀποκαλυπτομένην. Δὲν τον ἱκανοποιεῖ, ὡς προς τὰς ἀρχας, ἡ ἑνικότης τοῦ Μιλησίου φιλου του καὶ εἰσάγει την πολλαπλότητα ἐν τῇ κοσμολογικῇ θεωρησει. Οἱ μῦθοι, οἱ θρῦλοι, αἱ παραδοσεις καὶ η θρησκευτικη πιστις τιθενται υπο τον ἔλεγχον τῆς φυσικῆς φιλοσοφιας. Αἱ περι Θεῶν και κόσμου δοξασιαι τοῦ Ὁμηρου τοῦ Ἡσιοδου καὶ τῶν Ὀρφικῶν ακολουθοῦσι τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστημονικῆς μελετης, τοῦ πεπλου τοῦ μυστηριου ἀνασυρομένου δια τῆς ἀλληγορίας. Δὲν ὁμιλει μυθικῶς περι παντων, ὡς ὁ Ἀριστοτελης χαρακτηριστικῶς ἀναφερει. Ἑπομενως, δια συμβιβασμοῦ μετάθεσις τοῦ πεδιου τῆς μεταφυσικῆς καὶ φυσικῆς ἐρεύνης ἀπο τῆς απλοικοτητος εις την κριτικην βασανον, απο τῆς υποσυνειδητου φαντασιωσεως εις τὴν συνειδητην πραγματικοτητα, ἀπο τῆς αὐθαιρετου υποθέσεως εἰς τὴν θεωριαν, την χρηζουσαν παρατηρήσεως καὶ πειραματισμοῦ.

Τοιαυτη υπῆρξεν η προσωπικότης τοῦ Φερεκυδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ

1) Fruhe Kosmologische und Gnomische Prosa. (Diels, H. Fragmente der Vorsokratiker, A, 43).

2) Φερκύδης Βάβυος Σύριος ὡς συγχρονειν τοῖς ζ σοφοῖς καὶ τετέχθαι περὶ τὴν με Ὀλυμπιάδα (600—579). (Σουιδας, ἐν λ).

3) Φερεκύδης Βάβυος Σύριος...Πιττακοῦ διακήκοεν. (Διογένης Λαέρτιος, Α, ια, 116).

3α). βουλόμενον τοὺς Ἐφεσίους νικῆσαι. (Αὐτόθι, Α, ια', 117).

4) Διδαχθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Πυθαγόραν λόγος. (Σουΐδας, ἐν λ).

5) Γέγονε δὲ κατα τὴν πεντηκοστὴν καὶ ἐνάτην Ὀλυμπιάδα. (Διογένης Λαέρτιος, Α, ια', 121).

6).. fuit enim meo regnante gentili (Servius Tullius) (Cicero, Tusculan Disputations, 16, 38).

7) It seems probable that the earlier date is correct and that therefore Pherecydes lived in the seventh century...the similarity between certain of their doctrines...a confusion between Pythagoras the philosopher and Pythagoras the tyrant of Ephesus. (Freeman, K,: Presocratic Philosophers, p. 36—37).

8)... καὶ ἕτερον Ἀθηναῖον, γενεαλόγον. (Διογένης Λαέρτιος, Α, ια', 119).

9)...νεώτερος δ' ἐστὶν ὁ Ἀθηναῖος ἐκείνου. (Στράβων, Ι, ε', 8).

10)...εγραψε περὶ Λέρου, περὶ Ἰφιγενείας, περὶ τῶν Διονύσου ἑορτῶν καὶ ἄλλα. (Σουίδας, έν. λ.)

11) Οἱ δε (Ερεσιοι) μετὰ μίαν ἐπελθόντες κεατουσι τῶν Μαγνήτων, καὶ τὸν τε Φερεκύδην μεταλλάξαντα θάπτουσιν αὐτόθι καὶ μεγαλοπρεπῶς τιμῶσιν. (Διογένης Λαερτιος, Α, ια', 118).

11α)...νοσήσαντα αὐτὸν ὑπὸ Πυθαγόρου ταφῆναι ἐν Δήλῳ. Οἱ δὲ φθειριάσαντα τὸν βίον τελευτῆσαι. (Αὐτόθι, Α, ια', 118).

12) Καὶ τελευτᾷ ὑπὸ πλήθους φθειρῶν. (Σουίδας,εν λ.).

13) Ἔνιοι δὲ φασιν ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀπὸ Κωρυκίου ὄρους αὑτὸν δισκῆσαι. (Διογένης Λαέρτιος, Α, ια', 118).

13α) Αὐτόθι, Α, ια', 118.

14) Δάμπασης, Ι. Ν.: Οἱ Μιλήσιοι, Πρόδρομοι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἰατρικῆς Σκέψεως. (Μελέτη Ἀνέκδοτος).

15).. αὐτὸν δέ οὐκ ἐσχηκέναι καθηγητήν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκῆσαι κτησαμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία. (Σουιδας, ἐν λ.).

16)... νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴ που ἀκούεις, .. ἔνθα δὲ Φοίνικες ναυσικλυτοὶ ἤλυθον ἄνδρες, (Ὅμηρος: Ὀδύσσεια, 0,403,515).

17) ... ταύτης δοκεῖ μνημονεύειν ὁ ποιητής, Συρίην καλῶν· «νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται Ὀρτυγίης καθύπερθε». (Στράβων, Ι, ε', 8).

18) ...καὶ γάρ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Σάμου περιπατοῦντα καὶ ναῦν οὐριοδρομοῦσαν ἰδόντα εἰπεῖν ὡς οὐ μετὰ πολὺ καταδύσεται· καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ καταδῦναι. Καὶ ἀνιμηθέντος ἐκ φρέατος ὕδατος πιόντα προειπεῖν, ὡς εἰς τρίτην ἡμέραν ἔσοιτο σεισμός, καὶ γενέσθαι. Ἀνιόντα τε ἐξ Ὀλυμπίας εἰς Μεσσήνην τῷ ξένῳ Περιλάῳ συμβουλεῦσαι ἐξοικῆσαι μετὰ τῶν οἰκείων· καὶ τὸν μὴ πεισθῆναι, Μεσσήνην δ' ἑαλωκέναι. Καὶ Λακεδαιμονίοις εἰπεῖν μήτε χρυσὸν τιμᾶν μήτε ἄργυρον.. προστάξαι δὲ αὐτῷ ὄναρ τοῦτο τὸν Ἡρακλέα. . καὶ τοῖς βασιλεῦσι κελεῦσαι Φερεκύδη πείθεσθαι. (Διογένης Λαέρτιος, Α. ια', 116—117).

18α Σώζεται δὲ καὶ ἡλιοτροπεῖον ἐν Σύρῳ τῇ νήσῳ. (Αὐτόθι, Α, ια', 119).

19) Πρῶτον δὲ συγγραφὴν ἐξενεγκεῖν πεζῷ λόγῳ... ἔτι δὲ ἅπαντα ἃ συνέγραψε ταῦτα· Ἑπτάμυχος ἤτοι Θεοκρασία ἢ Θεογονία. Ἔστι δὲ Θεολογια ἐν βιβλίοις ι' ἔχουτα θεῶν γένεσιν καὶ διαδοχάς. (Σουίδας, ἐν λ.).

20) It was written in an Ionian dialect, and in an enigmatic or allegorizing style. (Freeman, K. : Pre—Socratic Philosophers, p. 38)

21) Hercher. R. : Ἐπιστολογράφοι Ἑλληνικοί, σ. 460.

22) Διογένης Λαέρτιος, Α, ια', 122.

23) Ο Θαλῆς πληροφορηθεὶς περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου τοῦ Φερεκύδου, ἔπεμψεν επιστολήν, αἰτῶν τὴν ἄδειαν νὰ πλεύσῃ εἰς Σῦρον μετὰ τοῦ Σόλωνος (Διογένης Λαέρτιος, Α, α', 43). Ὁ Φερεκύδης, ἀπαντῶν, τῷ εὔχεται τὸ «εὖ θνήσκειν», ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ τὸν πληροφορεῖ ὅτι, ἀφ ἧς ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν του, κατάκειται νοσῶν, φθειριῶν καὶ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ρίγους κατατρυχόμενος. Ἔδωσεν, ὅμως, ἐντολὴν εἰς τοὺς ἐμπιστους θεράποντάς του νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν (τὸν Θαλῆν) τὴν συγγραφήν του, μετὰ τὴν ταφην του (τοῦ Φερεκύδου). Θὰ ἐπιθύμει νὰ ἴδῃ τὸ φως τῆς δημοσιότητος τὸ ἔργον του, μόνον ἐὰν αὐτὸς (ὁ Θαλῆς) καὶ οἱ ἄλλοι σοφοὶ τὸ ἐνέκριναν, διότι αὐτόν, τουλάχιστον, δὲν ἱκανοποίησε. Τὰ θέματα περὶ ὧν ἐπραγματεύθη

δέν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβῆ, οὔτε, ἄλλως τε. Ἰσχυρίζεται ὅτι γνωρίζει τὴν ἀλήθειαν, ἐφ' ὅλων ὅσα κατ' ἐπιλογὴν ἐμελέτησε θεολογῶν. Τὰ ἄλλα πρέπει νὰ εἶναι νοητά. Κατ' αὐτόν, πάντα, ὅσα διεξῆλθεν, εἶναι ὑποθέσεις. Ἐπειδὴ δ' ὑπὸ τῆς νόσου ἔχει τὰ μάλα καταβληθῆ, δὲν ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον οὔτε εἰς τινα τῶν ἰατρῶν, οὔτε εἰς τοὺς φίλους του. Ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι ἵσταντο πρὸ τῆς θύρα , διὰ νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τῆς καταστάσεώς του, διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ κλείθρου ἔδειξεν αὐτοῖς τὸν δάκτυλόν του βρίθοντα τοῦ κακοῦ καὶ προεῖπεν ὅπως ἐπανέλθωσι τὴν ἑπομένην διὰ τὴν ταφήν του.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διαφαίνεται ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Φερεκύδου, αἰτοῦντος ὅπως τὸ ἔργον του τεθῆ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν σοφῶν καὶ ἀνατρέπεται ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Σουίδα, ὅτι ὁ Φερεκύδης «ἐζηλοτύπει τὴν Θάλητος δόξαν» (ἐν λ.). Ἐξ οὐτῆς ἐπίσης, καθίσταται δῆλον, ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ δερματικοῦ λοιμώδους νοσήματος (πιθανῶς ἐκ μολυσματικῆς πέμφιγος) καί, ἀντιληφθεὶς τὸ ἀνίατον τοῦ πάθους, νομίσας αὐτὸ ὡς μεταδοτικὸν καὶ διαισθανθεὶς τὸ ἐπικείμενον τέλος, ἐκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἀπομακρύνας καὶ ὑπηρέτας καὶ ἰατροὺς καὶ φίλους. Κατὰ συνέπειαν, τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του προσεβλήθη, λόγῳ ἠθελημένης στερήσεως τῆς στοιχειώδους νοσηλείας, ὑπὸ φθειριάσεως· μὴ οὔσης ταύτης τῆς κυρίως αἰτίας τοῦ θανάτου του. Ἄλλως τε, καὶ ὁ ἴδιος γράφει ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ νόσου σοβαρᾶς καὶ κατατρύχεται ὑπὸ ρίγους καὶ πυρετοῦ. Ὁ ἔχων ἱκέτας καὶ θεράποντας δὲν ἀποθνήσκει ἐκ πρωτοπαθοῦς φθειριάσεως. Ἀκόμη, οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὅτι ἦτο ρυπαρός, ἀκάθαρτος καὶ φθειριῶν, ὅτε ἐν ὑγείᾳ διετέλει.

24) Diels, H. Fragmente der Vorsokratiker, A, p. 49 51.

25) Νουμήνιος, Ἀπαμεὺς ἀπὸ Συρίας, φιλόσοφος Πυθαγόρειος. Οὗτός ἐστιν ὁ τὴν τοῦ Πλάτωνος ἐξελέγξας διάνοιαν, ὡς ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν τὰ περὶ θεοῦ καὶ κόσμου γενέσεως ἀποσυλήσασαν. Καὶ διὰ ταῦτά φησι· τί γάρ ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς ἀττικίζων. (Σουΐδας, ἐν λ.). Περὶ αὐτοῦ καὶ παρὰ Μιστριώτη Γ. : Ἑλληνικῇ Γραμματολογίᾳ, (ἐν σ. 642—643).

26) Σκηνᾶσθαι οὖν σφᾶς ἤδη ἑσπέρας γιγνομένης παρὰ τὸν Ἀμέλητα ποταμόν, οὗ τὸ ὕδωρ ἀγγεῖον οὐδὲν στέγειν. Μέτρον μὲν οὖν τι τοῦ ὕδατος πᾶσιν ἀναγκαῖον εἶναι πιεῖν, τοὺς δὲ φρονήσει μὴ σωζομένους πλέον πίνειν τοῦ μέτρου· τὸν δ' ἀεὶ πιόντα πάντων ἐπιλανθάνεσθαι. (Πλάτων: Πολιτεία, ι', 621).

27) Τοῖον ἄρ ὅρκον ἔθεντο θεοὶ
Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ ὠγύγιον·
τὸ δ' ἵησι καταστυφέλου διὰ
χώρου· ἔνθα δὲ γῆς δνοφερῆς
καὶ Ταρτάρου ἠερόεντος πόντου
τ' ἀτρυγέτοιο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος ἑξείης πάντων πηγαὶ καὶ
πείρατ' ἔασι ἀργαλέ, εὐρώεντα,
τά τεστυγέουσι θεοί περ. (Ἡσίοδος: Θεογονία, 805—810).

28) Αἰθαλίδης, Υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Εὐπολεμείας, θυγατρὸς τοῦ Μυρμηδόνος, λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὴν χάριν τοῦ νὰ μὴ λησμονῇ τίποτε καὶ νὰ διατρίβῃ ὡρισμένον τινὰ χρόνον παρὰ τοῖς νεκροῖς. (Βυζαντίου, Σ: Ὀνομαστικόν, (ἐν. λ.).

29) Le mot «ésotérisme» vient du grec εἴσω θεῶ (eisôtheô) je fais entrer, et son origine étymologique en fait parfaitement comprendre la signification. Faire entrer, c' est ouvrir une porte, offrir aux hommes de l' extérieur de pénétrer, dans l' intérieur ; symboliquement, c' est révéler une verité cachée, un sens occulte. En fait, tous ces sens sont contenus dans ce mot qui signifie exactement une doctrine secrète, une initiation, une explication du monde révélée dans une assemblée choisie, isolée de l' extérieur et de la foule et bien souvent de bouche à oreille. (Marquès-Rivière, J.: Histoire des Doctrines Esotériques, p. 7).

30) Ἔστι δ' ἡ δυσχέρεια οὐ διὰ τὸ τῇ ἀρχῇ τὸ ἓν ἀποδιδόναι ὡς ὑπάρχον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἓν ἀρχὴν εἶναι καὶ ἀρχὴν ὡς στοιχεῖον καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἑνὸς (1091β, 1—3)..

ἐπεὶ οἵ γε μεμιγμένοι αὐτῶν καὶ τῷ μὴ μυθικῶς ἅπαντα λέγειν, οἷον Φερεκύδης, καὶ ἕτεροί τινες...(1091β 8—9). ('Αριστοτέλης: Μεταφυσικά).

31) Ces trois éléments: speculation cosmigonique proprement dite, traditions locales grecques et traditions étrangères constitueront le tissue de la nouvelle doctrine (p. 117)... prétend trouver dans les mythes divins comme dans les noms des dieux la clef des profondeurs les plus secrètes de l' énigme universelle. Ainsi il nous est permis de voir en Phérecyde un des plus anciens représentants de cet éclectisme à moitié critique, à moitié croyant... (p. 121). Etrange amalgame, où entre un peu de science, une dose d' allegorie et beaucoup de mythologie. (p. 119). (Gomperz, Th.: Les Penseurs de la Grèce, vol. A).

32) Δάμπασης, I. N.: Τὸ Ψυχολογικὸν 'Υπόστρωμα τῶν 'Ελληνικῶν Λατρειῶν, Θεσμῶν καὶ Μυήσεων. («'Ακαδημαικὴ 'Ιατρικὴ» 6, 142, 1951).

33) L' analogie suffit pour nous faire présumer que ce philosophe regardait les éléments, non-seulement comme des substances réeles, mais même comme de veritables corps...; et tous les autres philosophes de l' ancienne Gréce attribuaient l' origine du monde à des éléments primitifs qu' ils croyaient être aussi de nature matérielle...; prouve que le «monas» de Pythagore, c' est à dire, le principe déterminant, avait une certaine étendue, et était par conséquent de nature matérielle...; sur la psychologie, dans quelques détails qui démontreront encore plus clairement qu' il enseignait le pur matérialisme. (Sprengel, K.: Histoire de la Medecine, vol. A, p. 232).

34) .... τότε Ζὰς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει Γῆν καὶ 'Ωγηνὸν καὶ τὰ 'Ωγηνοῦ δώματα. ('Απόσπ. 2α).

35) Ταῦτά φασιν ἀποκαλυπτήρια πρῶτον γενέσθαι.... ('Απόσπ. 3).

36).... εἰς Ἔρωτα μεταβεβλῆσθαι τὸν Δία μέλλοντα δημιουργεῖν... ('Απόσπ. 3).

37) 'Ενδιαφέρουσαι συγγραφαὶ περὶ 'Ορφισμοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς :

a. Lombeck: Aglaophamus, b. Kern: Orphicorum Fragmenta, c. Rhode: Psyché, d. Shuré: Les Grands Initiés, Boulanger: Orphée, e. Marquès—Rivière: Histoire des Doctrines Esotériques, f. Gomperz: Les Penseurs de la Grèce.

38).... ἵνα μάθωσι τί ἐστι ἡ ὑπόπτερος δρῦς καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ πεποικιλμένον φᾶρος....('Απόσπ. 2).

39) ... it is the mast of a ship, the ship being the earth which floats on water... (Freeman, K: Pre—Socratic Philosophers' p. 40).

40) Ζὰς μὲν καὶ Χρόνον ἦσαν ἀεὶ καὶ Χθονίη ... 'Απόσπ. 1).

41) Φερεκύδης μὲν ἀρχὰς εἶναι λέγων Ζῆνα καὶ Χθονίην καὶ Κρόνον· Ζῆνα μὲν τὸν αἰθέρα, Χθονίην δὲ τὴν γῆν, Κρόνον δὲ χρόνον, ὁ μὲν αἰθὴρ τὸ ποιοῦν, ἡ δέ γῆ τὸ πάσχον, ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ τὰ γινόμενα. ('Ερμείας : Κριτικὴ 'Εθνικῶν Φιλοσόφων 12, 654)

42).... ἔστιν ἡ ταρταρίη μοῖρα.... ἔνθα Ζεὺς ἐκβάλλει θεῶν ὅταν τις ἐξυβρίσῃ. ('Απόσ. 5).

43).... τὸν δὲ Χρόνον ποιῆσαι ἐκ τοῦ γόνου ἑαυτοῦ πῦρ καὶ πνεῦμα καὶ ὕδωρ..., ἐξ ὧν πέντε μυχοῖς διῃρημένων πολλὴν ἄλλην γενεὰν συστῆναι θεῶν, τὴν πεντέμυχον καλουμένην, ταὐτὸν δὲ ἴσως εἰπεῖν, πεντέκοσμον. (Δαμάσκιος : 'Απορίαι καὶ Λύσεις περὶ τῶν Πρώτων 'Αρχῶν, 124β).

44).... Φερεκύδου μυχοὺς καὶ βόθρους καὶ ἄντρα καὶ θύρας καὶ πύλας λέγοντος καὶ διὰ τούτων αἰνίττομένου τὰς τῶν ψυχῶν γενέσεις καὶ ἀπογενέσεις.... ('Απόσπ. 6).

45) Καὶ πρῶτον τὸν περὶ τῆς μετεμψυχώσεως λόγον εἰσηγήσασθαι. (Σουίδας, ἐν λ).

46).. .'Απὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν
Ψυχάν, ἔτειλαν Διὸς
'Οδὸν παρὰ Κρόνου τύρσιν.
ἔνθα μακάρων

Νᾶσον ὠκεανίδες
Αὖραι περιπνέουσιν· ἄν-
θεμα δὲ χρυσοῦ φλέγει,
Τὰ μὲν χερσόθεν,
ἀπ' ἀγλαῶν δενδρέων,
Ὕδωρ δ' ἄλλα φέρβει.
Ὅρμοισι τῶν χέρας ἀνα-
πλέκοντι καὶ στεφάνοις.
(Πίνδαρος : Ὀλύμπια, Β, 125—136.

47)... οἱ θεοὶ τὴν τράπεζαν θυωρὸν καλοῦσι. (Ἀπόσπ. 12).

48)... τρέφειν τοὺς ἄνδρας ἀμβροσίαν ἀνιεῖσαν αὐτοῖς ἐφημέριον...(Ἀπόσπ. 13α)

49)... he contributed nothing to science. (Freeman, K.: Pre-Socratic Philosophers, p. 41).

50) Ἔστιν πιστώσασθαι καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς εὐθείας παρ' Ἴωσιν ἐκ τῶν περὶ Δημόκριτον, Φερεκύδην, Ἐναταῖον. (Ἀπόσπ. 11).

51) Syncrétisme: Terme toujours pris en un sens péjoratif ; réunion factice d' idées ou de thèses d' origine disparate, et qui ne paraissent compatibles que parce qu' elles ne sont pas clairement conçues. Le syncrétisme est opposé à l' éclectisme par les partisans de cette méthode. (Lalande, A.: Vocabulaire Technique et Critique de la Philosophie, p. 1087).

Κρισναμούρτι

Ὅταν ὁ νοῦς εἶναι γαλήνιος...

Ὅταν ὁ νοὺς εἶναι γαλήνιος,
ἀδιατάρακτος ἀπὸ τὴ σκέψη,
Ὅταν ἡ καρδιὰ εἶναι ἁγνή,
μὲ τὴν πληρότητα τῆς ἀδιάφθορης ἀγάπης.
Τότε θ' ἀνακαλύψης,
Ὦ φίλε,
ἕναν κόσμο πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἀπάτη τῶν λέξεων.

Μεσα ἐκεῖ βρίσκεται ἡ ἑνότητα ὅλης τῆς Ζωῆς.
Μέσα ἐκεῖ βρίσκεται ἡ πηγὴ ἡ σιωπηλή,
ποὺ στηρίζει τοὺς κόσμους ποὺ χορεύουν.
Ἄχ! πὲς στὴν πηγη νὰ λησμονήση τὸν ἑαυτόν της!

Μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο δὲν βρίσκεται παράδεισος, οὔτε κόλαση.
οὔτε παρελθόν, οὔτε παρόν, οὔτε μέλλον.
οὔτε τῆς σκέψης τὸ ξεγέλασμα,
οὔτε σιγανομουρμουρίσματα ἀγάπης ποὺ πεθαίνει.
Ἐκεῖ, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν Θεοί,
οὔτε Χρόνος ἀπροσπέλαστος,
οὔτε κι' ἐσύ, οὔτε κι' ἐγώ,
ἀλλα Ζωή, ποὺ εἶναι καὶ δὲν εἶναι.
Ὦ! ζήτησε αὐτὸν τὸν κόσμο,
ὅπου μέσα στὴν χωρὶς σκιὰ ἔκστασή του θάνατος δὲν χορεύει.
Ὅπου οἱ ἐκδηλώσεις τῆς Ζωῆς
μοιάζουν σὰν τὰ φορτία ποὺ σέρνει τ' ἁπαλὸ τὸ ρυάκι.

Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶναι μέσα σε σένα,
καὶ χωρὶς ἐσένα δὲν ὑπάρχει.
Σχίσε τον πεπλο ποὺ σὲ χωρίζει
καὶ ἑνώσου μὲ τὴν πηγή,
ποὺ βαστάζει τοὺς κόσμους ποὺ χορεύουν.
Ἄχ! πες στην πηγὴ νὰ ξεχάση τὸν ἑαυτόν της!

ΧΡΟΝΙΚΑ

Η ΔΙΔΥΜΗ ΠΤΗΣΙΣ ΡΩΣΣΩΝ ΑΣΤΡΟΝΑΥΤΩΝ

Στὴν πορεία πρὸς τὸ Διάστημα, ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις ἐπετέλεσε ἕνα ἀξιόλογο προβάδισμα μὲ τὴν «δίδυμη» πτῆσι τῶν ἀστροναυτῶν Νικολάεφ καὶ Πόποβιτς, 11—15 Αὐγούστου.

Ὁ 33ετὴς ἐπισμηναγὸς Ἀντριὰν Νικολάεφ παρέμεινε μὲ τὸ διαστημόπλοιόν του «Βοστὸκ 3» 95 ὥρας — τέσσαρας περίπου ἡμέρας καὶ νύκτας — εἰς τὸ Διάστημα, ἐπραγματοποίησε πλέον τῶν 64 περιστροφῶν εἰς τροχιὰν περὶ τὴν Γῆν καὶ διήνυσε πλέον τῶν 2.600.000 χιλιομέτρων — σχεδὸν ἑπτὰ φορὰς τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Γῆν εἰς τὴν Σελήνην.

Ὁ 31ετὴς ἀντισμήναρχος Πάβελ Πόποβιτς παρέμεινε μὲ τὸ διαστημόπλοιόν του «Βοστὸκ 4» 71 ὥρας — τρεῖς περίπου ἡμέρας καὶ νύκτας — εἰς τὸ Διάστημα, ἐπραγματοποίησε πλέον τῶν 48 περιστροφῶν εἰς τροχιὰν περὶ τὴν Γῆν καὶ διήνυσε πλέον τῶν 2.000.000 χιλιομέτρων — σχεδὸν 5 1)2 φορὰς τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Γῆν εἰς τὴν Σελήνην.

«ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΟΛΥΜΒΗΣΙΣ» ΧΩΡΙΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑ

Οἱ δύο ἀστροναῦται ἔκαμαν ἀσκήσεις «ἐλευθέρας κολυμβήσεως», δηλαδὴ κινήσεως ὑπὸ καθεστὼς ἐλλείψεως βαρύτητος. Ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὁ εὑρισκόμενος ὑπὸ συνθήκας πλήρους ἐλλείψεως βαρύτητος, ἠμπορεῖ νὰ μετατοπίζεται ἐλευθέρως εἰς τὸν ἀέρα. Εἰς τὸν Νικολάεφ ἤρκεσεν νὰ ἀγγίξῃ μὲ τὸ δάκτυλόν του εἰς ἕνα σημεῖον τὸ τοίχωμα τοῦ θαλάμου διὰ νὰ πλέῃ ἀμέσως πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν, ἢ νὰ ἀγγίξῃ τὴν ὀροφὴν διὰ νὰ κατέρχεται εἰς τὴν πολυθρόναν.

Σχετικῶς ὁ Νικολάεφ γράφει: «Ἦτο μία, κατὰ παράξενον τρόπον, εὐχάριστος κατάστασις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἥτις δὲν συγκρίνεται μὲ τίποτε τὸ μέχρι σήμερον γνωστὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ζυγίζεις τίποτε, δὲν ἀκουμπᾶς πουθενὰ καὶ ὅμως ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς ὅ,τι θελήσῃς. Ὁ ἐγκέφαλος ἐργάζεται καθαρὰ καὶ μὲ ἀκρίβειαν. Ὅλαι αἱ κινήσεις δύνανται νὰ εἶναι συντονισμέναι. Ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοὴ δὲν παρουσιάζουν τὴν παραμικρὰν ἀνωμαλίαν. Ἔβλεπα τὰ πάντα καὶ ἤκουα εὐκρινῶς ὅλα ὅσα μετέδιδεν ἡ γῆ. Καμμίαν ἐπίσης διαταραχὴν δὲν ἠσθάνθην εἰς τὸν αἰθουσαῖον μηχανισμὸν τοῦ αὐτιοῦ, οὔτε προηγουμένως οὔτε εἰς τὰς συνθήκας τῆς ἐλευθέρας κολυμβήσεως. Δὲν ἐσημειώθησαν ἐπίσης νευροφυτικαὶ διαταραχαί».

Ἀπὸ κοινοῦ οἱ δύο ἀστροναῦται ἔγραψαν σχετικά:

«Ἀφοῦ ἐξοικειώθημεν μὲ τὰς συνθήκας τῆς «ἐλευθέρας κολυμβή-

σεως» ἐκάναμεν καὶ οἱ δύο μας κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἐπομένας τὰς ποικιλωτέρας τῶν ἀσκήσεων. Ἤρκει μὲ μίαν ἐλαφρὰν κίνησιν νὰ δώσῃς μίαν στροφὴν εἰς τὸν κορμόν σου καὶ ὁ τελευταῖος ἤρχιζε νὰ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά του ὡς σβοῦρα. Εὑρισκόμενοι εἰς τὸ διάστημα ἐκτὸς τῶν θέσεων ἐργασίας μας, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς «ἐλευθέρας κολυμβήσεως» εἰργαζόμεθα ἐτρώγαμεν ἐπίναμεν, ἐμιλούσαμεν μὲ τὴν Γῆν καὶ μεταξύ μας, ἐκάναμεν παρατηρήσεις ἀπὸ τὰ φινιστρίνια, ἐφωτογραφίζαμεν. Κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα: Εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐλευθέρας αἰωρήσεως ὁ κοσμοναύτης ἠμπορεῖ νὰ ζῇ καὶ νὰ ἐργάζεται... Πλάϊ μας «ἐκολύμβων» εἰς τὸν ἀέρα τὰ ἡμερολόγια τῶν διαστημοπλοίων, τὰ μολύβια καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀκόμη ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα εἰς τὴν γῆν ἐζύγιζον μερικὰ χιλιόγραμμα ἕκαστον. Εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ φαινόμενον αὐτὸ διεσκέδαζε καὶ ἡμᾶς, ἀργότερον ὅμως ἐσυνηθίσαμεν, καὶ συμπεριφερόμεθα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μὲ τὰ φαινόμενα, ὅπως τῆς ἐλλείψεως βαρύτητος μὲ περισσότερον θάρρος».

Ὁ Νικολάεφ θέλησε νὰ κάμῃ καὶ λίγη... δαιμονολογία: «Ἀπεδείχθη — ἔγραψε — ὅτι ὁ διάβολος δὲν εἶναι τόσον τρομερός, ὅπως τὸ παριστάνουν»...

ΠΕΡΙ ΜΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΣ ΘΕΟΥ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Ὁ κοσμοναύτης Πόποβιτς ἐδέχθη, στὴν τηλεόρασι, ἐρώτησι μιᾶς γρηᾶς 70 ἐτῶν, ἐὰν εἶδε κατὰ τὴν πτῆσι του τὸν Θεό.

«Ναί, τὸν εἶδα, ἀπήντησε καγχάζων. Τὸν ἠρώτησα τὸ ὄνομά του καὶ μοῦ ἀπήντησε: Ἀντριὰν Γρηγόριεβιτς Νικολάεφ».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸν διέκοψεν ὁ παριστάμενος εἰς τὴν ἐκπομπὴν κοσμοναύτης Γκαγκάριν, ὁ ὁποῖος ἐπίσης γελῶν εἶπεν : «Ὁ πραγματικὸς Θεός, ὁ ἀληθινὸς Θεός, εἶναι πολὺ βραδύς. Ἐπιβαίνει τρόϊκας».

Ὁ «Ρωμαῖος Παρατηρητὴς» ἐσχολίασε τὴν δήλωσι καὶ τῶν νέων Ρώσσων ἀστροναυτῶν, ὅτι δὲν συνήντησαν στὸ Διάστημα τὸν Θεό.

Ἡ ἐφημερὶς τοῦ Βατικανοῦ παρατηρεῖ: Πρῶτον, ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ βάσις τοῦ ἀθεισμοῦ στὴν Σοβιετικὴ Ἕνωσι παραμένει πολὺ χονδροειδής, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται τόσον πρωτόγονη ἰδέα περὶ Θεοῦ. Δεύτερον, ὅτι ὁ Νικολάεφ καὶ ὁ Πόποβιτς σ υ ν ή ν τ η σ α ν τὸν Θεό, θετικὰ καὶ χειροπιαστά, διαπιστώσαντες τὴν τελειότητα τῶν νόμων τῆς ἁρμονίας τοῦ Σύμπαντος καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην μὲ τὴν ὁποίαν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων παρηκολούθησαν τὴν πτῆσιν των εἰς τὸ Διάστημα.

ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

Εἰς ἐπίρρωσιν αὐτῆς τῆς γενικῆς διαπιστώσεως τοῦ «Ρωμαίου Παρατηρητοῦ», ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπόψεων, ποὺ διετύπωσε ὁ Σρὶ Ρὰμ στὴν ὁμιλία του στὸν «Παρνασσό» γιὰ τὸ μυστήριο καὶ τὴν ἁρμονία τοῦ Σύμπαντος, παραθέτω ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄρθρο τοῦ κ. Θεοφ. Παπακωνσταντίνου:

«Εἶναι βέβαιον, πάντως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅσον περισσότερον εἰσδύει εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, τόσον βαθύτερον μυστήριον βλέπει ὀπίσω του. Ἡ πυρηνικὴ φυσικὴ ἐξεμηδένισε τὴν διάκρισιν μεταξὺ ὕλης καὶ δυνάμεως καὶ ἐθεμελίωσεν ἀποδεικτικῶς μίαν ἑνότητα, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀκόμη ἀξιοποιηθῆ φιλοσοφικῶς. Ἴσως ἀπὸ τὴν ἑνότητα αὐτὴν νὰ ἀναπηδήση εἰς τὸ ὄχι πο-

λὺ μακρινὸ μέλλον κάποια καινούργια κοσμοαντίληψις, ποὺ θὰ κατορθώση νὰ πληρώση τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησαν οἱ τελευταῖοι καταλυτικοὶ αἰῶνες, νὰ συμφιλιώση πάλιν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ὕπαρξιν καὶ νὰ τοῦ αποδώση τὴν γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἔχουν μόνον ὅσοι ἐμφοροῦνται ἀπὸ ἀληθινὴν πίστιν.

Πολλοὶ ἐπιστήμονες κύρους, μὲ συμβολὰς μεγάλας εἰς τὴν πρόοδον ὄχι μόνον τῶν θεωρητικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, φρονοῦν ὅτι ἡ σημερινὴ κρίσις τῆς θρησκευτικῆς πίστεως θὰ εἶναι προσωρινή. Διότι τὰ ἰλιγγιώδη ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὴν ἐποχήν μας μετέβαλαν μόνον τὴν «εἰκόνα», τὴν ὁποίαν εἴχομεν περὶ τοῦ κόσμου χωρὶς ν' ἀνατρέψουν τὰς καθαρῶς πνευματικας βάσεις τῆς θρησκείας. Πράγματι δέ, ὅσον προχωρεῖ ἡ ἐπιστήμη, τόσον μένει ἔκθαμβος πρὸ τῆς τάξεως, τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἁρμονίας, τὴν ὁποίαν διαπιστώνει εἰς τὸ σύμπαν. Τίποτε δὲν συμβαίνει κατὰ τρόπον τυχαῖον. Τὰ πάντα λειτουργοῦν ἐπὶ τῇ βάσει συστήματος καὶ ὑπακούουν εἰς νόμους. Χαρις ἀκριβῶς εἰς τὴν ἁρμονίαν αὐτὴν εἶναι δυνατὴ ἡ γνῶσις. Αἱ μαθηματικαι ἀλήθειαι τοῦ σύμπαντος δὲν εἶναι κατασκεύασμα τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἁπλῶς διαπιστώσεις του. Καὶ υπάρχουν ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ, γεννοῦν δε τὴν ὄχι ἀβάσιμον ἐντύπωσιν μιᾶς πνευματικῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία ἐκφεύγει ἀπὸ τὰς δυνατοτητας τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ».

ΔΙΑΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ὁ διακεκριμένος δημοσιολόγος κ. Θεοφ. Παπακωνσταντίνου ἔγραψε (Εἰκόνες, ἀρ. 350,6 Ἰουλ.) ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο γιὰ τὴν διαστρέβλωσι τῆς δημοκρατίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν διάφορα ἄτομα καὶ ὁμάδες ἐπιχειροῦν νὰ στεγάσουν μιὰ προτοφανῆ σύγχυση μεταξὺ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων. Ξεκινάει ἀπὸ τὶς ὁμαδικὲς διαμαρτυρίες τῶν ὑπομηχανικῶν, τῶν σπουδαστῶν θεολόγων, τῶν ἀσκουμένων δικηγόρων κ.λ.π. καὶ εἰδικὰ ἐπὶ τῆς ἀπεργίας τῶν φοιτητῶν θεολογίας γράφει τὰ ἑξῆς:

«Εἰς τὸν «ἀγῶνα» κατῆλθον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν φοιτητῶν καὶ διάφορα σωματεῖα, τὰ ὁποῖα προσέθεσαν καὶ ἄλλα αἰτήματα, τελικῶς δὲ ἀνεκήρυξαν καὶ τὴν «χριστιανικὴν δημοκρατίαν», ἀφοῦ ἐφόνευσαν εἰς καλαισθήτως φιλοτεχνημένα πανὼ τὸν δράκοντα τῆς «μασσωνίας», ἐκπροσωπούμενον ἴσως ἀπὸ ὡρισμένους ὑπουργους..

Εἶναι θλιβερῶς κωμικὸν νὰ ἐπικαλῆται κανεὶς τὴν δημοκρατίαν καὶ ταυτοχρόνως νὰ ζητῇ ἀξίους ἀνασκολοπισμοῦ τοὺς ἀκολουθοῦντας ἄλλας φιλοσοφικὰς ἢ ἔστω καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις. Διότι τὸ βασικὸν γνώρισμα τῆς δημοκρατίας— διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὁποίας ἠγωνίσθησαν ὄχι ὀλίγοι οἱ «ἐλεύθεροι τέκτονες» κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς των — εἶναι ἡ ἀνοχή. (Ὁ γράφων αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώση πρὸς ἄρσιν πάσης παρεξηγήσεως ὅτι οὔτε «τέκτων» εἶναι, οὔτε αἰσθάνεται καμμίαν κλίσιν πρὸς τὰς σχολὰς σκέψεως τοῦ εἴδους τοῦ τεκτονισμοῦ. Συμβαίνει ὅμως νὰ πιστεύη εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ θλῖψιν ὅταν βλέπη ἐν ὀνόματί της νὰ ρίπτωνται συνθήματα ἀσφυκτικῶς ἀνόητα καὶ ἀντιδραστικά)».

ΕΝΩΣΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος, ἐρωτηθεὶς ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐπιθυμῆ τὴν ἕνωσι τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπήντησε: "Ὅπως θὰ γνωρίζετε, εἰς κάθε λειτουργίαν μας δεόμεθα καὶ «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως», τὴν ὁποίαν διακαῶς ἐπιθυμοῦμεν. Πιστεύομεν, ἐξ ἄλλου, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποὺ καθοδηγεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς πράξεις της καὶ προστατεύει αὐτήν, θὰ δημιουργήση τελικῶς τὰς καταλλήλους συνθή-

κας ἀδελφικῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ὁδηγηθοῦν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἕνωσιν.

Πρακτικά, ἀνέφερε ὡς ἐμπόδιο τὴν ἀξίωσι τῶν καθολικῶν περὶ τοῦ «πρωτείου» καὶ τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα.

Ἐν ὄψει τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου τῶν καθολικῶν, ἡ ὁποία συνεκλήθη στὸ Βατικανὸ γιὰ τὸν τρέχοντα μῆνα, ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας δόκτωρ Κοῦνγκ τονίζει σὲ ἐκδοθὲν βιβλίο του, ὅτι θὰ ἦτο πρᾶξις ἀληθινὰ χριστιανική, ἂν ὁ Πάπας καὶ οἱ Σύνοδικοι, ὅταν θὰ ἐπικαλοῦνται τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐκφράσουν τὴν ἑξῆς ἀλήθειαν: «Ἄφες ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν καί, ἰδίᾳ, τὴν συμμετοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦ Σχίσματος!».

«Τιμία καὶ ταπεινή — λέγει — ὁμολογία εἰς τὴν συμμετοχήν μας εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦ Σχίσματος θὰ ἦτο εὐχάριστος διὰ τὸν ἐπουράνιον Πατέρα, ὅσον ὀλίγαι πράξεις ἢ λόγοι ὑπῆρξαν ποτέ. Καὶ μία λέξις μετανοίας θ' ἀνοίξῃ περισσοτέρας θύρας δι' ἡμᾶς μεταξὺ τῶν κεχωρισμένων ἀδελφῶν μας Χριστιανῶν, παρὰ ὁσαιδήποτε ἐπείγουσαι προσκλήσεις ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας».

ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Σὲ συγκέντρωσι τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μίλησε ἡ βυζαντινολόγος δ. Ἀγάπη Βασιλάκη γιὰ τὰ εὑρήματα δύο ναῶν τῆς Νάξου (Ἁγίας Κυριακῆς τῆς Ἀπειράνθου καὶ Ἁγίου Ἀρτεμίου στὸ Σαγκρί) ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας.

Τελείως ἰδιότυπη εἶναι ἡ ζωγραφικὴ διακόσμηση στὶς δύο ἐκκλησίες, ποὺ σώζεται ἀρκετὰ καλὰ κι' εἶναι ἀνεικονική.

Στὸν ἡμικύλινδρο τῆς ἁψίδος ὑπάρχουν φωτοστέφανοι καὶ στὸ τεταρτοσφαίριο ἀνοιχτὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Παντοκράτορα. Ἀλλοῦ βλέπει κανεὶς τεμνομένους κύκλους ποὺ σχηματίζουν ρόδακες καὶ ὀδοντωτὰ κοσμήματα.

Σὲ ἄλλα σημεῖα ὑπάρχουν, στὸ ἐπάνω μέρος, πάνω ἀπ' τὴν σχηματικὴ ὀρθομαρμάρωση, σταυροὶ μέσα σὲ πλαίσια μὲ κοσμήματα.

Στὰ δύο μεσαῖα τμήματα τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, δεξιὰ κι' ἀριστερὰ ἀπ' τὰ δίλοβα παράθυρα, παριστάνονται ἀπὸ ἕξη πουλιὰ πάνω στὸ λευκὸ κάμπο τοῦ ἀβαστοκονιάματος, στραμμένα πρὸς τὸ παράθυρο. Τὰ περιγράμματα τους εἶναι ἔντονα, τὸ χρῶμα τους σκοτεινὸ καὶ μοιάζουν «σὰν ξύλινα». Ἀλλοῦ παριστάνονται δύο ψάρια ἀντωπὰ ἢ μικρὰ σχαρίφηματα τετραπόδου. Ἀλλοῦ, βλέπει κανεὶς ἕνα διάλιθο σταυρὸ στὴ μέση, καὶ δεξιὰ κι' ἀριστερὰ δύο μικροὺς φοίνικες μὲ λεπτὰ φύλλα καὶ καρποὺς ὠοειδεῖς ποὺ ἔχουν φυτρώσει ἀπὸ γλάστρες. Συχνὴ εἶναι, σὲ πολλὰ σημεῖα, ἡ φολιδωτὴ διακόσμηση. Πολλὲς ταινίες, φολίδες, σταυροί, σπεῖρες, ἑλικοειδεῖς βλαστοὶ κ.ἄ. σχετικὰ θέματα ἀποτελοῦν τὰ βασικὰ στοιχεῖα στὴ διακόσμηση.

Παρατηρώντας κανεὶς τὴν ἐσωτερικὴ ἐμφάνιση τῶν δύο ἐκκλησιῶν —τὴ διακόσμησή τους ἰδίως— ἀναθυμιέται τὰ σχετικὰ σχόλια τῶν εἰκονολατρῶν «ἐντεῦθεν οὖν καθῃροῦντο μὲν κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν αἱ θεῖαι μορφαί, θηρία δὲ καὶ ὄρνιθες ἀντὶ τούτων ἀνεστηλοῦντο καὶ ἐνεγράφοντο», «...δένδρα, ἢ ὄρνεα, ζῶα ἄλογα, μάλιστα δὲ τὰ σατανικὰ ἱππηλάσια, κυνή-

για, θέατρα καὶ ἱπποδρόμια ἀνιστορημένα...» «καὶ ὄντως τὰ τοῦ Χριστοῦ ἅπαντα μυστικὰ ἐξάραντος, ὀπωροφυλάκιον καὶ ὀρνεοσκοπεῖον τὴν ἐκκλησίαν ἐποίησεν...».

ΥΠΕΡ ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΩΣ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΟΚΙΜΩΝ

Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χιροσίμα κ. Ἰσιρο Μοριτάκι, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Ὀργανώσεως θυμάτων τῆς ἀτομικῆς βόμβας (ἔχασε το ἕνα του μάτι) ἐπεσκέφθη την Ἑλλάδα ἀνεπισήμως τον Ιούλιο και ἔμεινε τρεῖς ἡμέρες.

Ἦταν στις Μυκῆνες, ὅταν ἀνηγγέλθη μια ἀμερικανικὴ πυρηνικὴ δοκιμή. Την ἀπεδοκίμασε ζωηρά, καθὼς ειχε ἀποδοκιμασει, ὅταν ἦταν στὴν Ἰαπωνία, ἀναλογες Ρωσσικες δοκιμές.

Κατα τὴν γνώμη του, δεν πρέπει νὰ γίνεται διακρισις μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ Ρωσσιας, ἀνάλογα με τὰ φρονήματα τῶν ἀνθρώπων. Ὅλοι πρέπει νὰ ἑνωθοῦν ἐναντίον ὅλων αὐτῶν, που δοκιμάζουν ἀτομικα ὅπλα.

«Βρέθηκαν —είπε— ὡρισμένοι κομμουνισταὶ τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ρῶσσοι ἐδοκίμαζαν τὴν βόμβα τῶν 50 μεγατοννων ποὺ ἐταχθησαν μὲ το μέρος τους. Γρήγορα κατάλαβαν τὸ σφάλμα τους. Τώρα καὶ πάλι ὁλόκληρος ὁ λαός μας σύσσωμος τάσσεται ἐναντίον τῆς βόμβας. Στὴν χώρα μας πέθαναν τότε 200.000 ἀνθρωποι ἀπο τὴν ἀτομικὴ βόμβα. Καθε χρόνο ἔχουμε 100 θανάτους ἀπὸ τὴν «ἀτομικὴ ἀρρώστεια». Εἶναι κάτι ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ ξεχάσουμε, καὶ δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ξεχάσουμε.

»Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο—προστέθεσε— δὲν ἀνήκουμε σὲ καμμία πολιτικὴ παράταξι. Ἐγὼ προσωπικὰ σιχαίνομαι τὴν πολιτική. Ὁ κόσμος καὶ ἡ ἀνθρωπότητα δὲν θα ἐπιζήση μὲ τὴν πολιτική, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν ἀγάπη. Πιστεύω ἄλλως τε στὴν ἐξυπνάδα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως πιστεύω πὼς θὰ ἐπικρατήση τελικὰ ἡ λογική, πρὶν ὁ κόσμος αὐτοκαταστραφῆ. Σκοπός μας, λοιπόν, νὰ ξεσηκώσωμε τὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη, με διακοινώσεις, διαμαρτυρίες, συλλαλητήρια, ἀπεργίες».

Ὅταν οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνήγγειλαν μιὰ νέα σειρὰ δοκιμῶν, 3.000 Ἰάπωνες μαζὶ μὲ τὸν καθηγητὴ συγκεντρώθηκαν στὸ μνημεῖο τῶν θυμάτων τῆς ἀτομοβόμβας καὶ κάθησαν χάμω. Ἡ διαμαρτυρία βάστηξε ἀπὸ τις 19 Ἀπριλίου ἕως τὴν 1η Μαΐου. Τὴν τρίτη ἡμέρα, τὸ κορίτσάκι του τον ρώτησε: «Ἀλήθεια, μπαμπάκα, θὰ σταματήσουν οἱ δοκιμές, ἀφοῦ κάθεσαι χάμω;». Δὲν ἤξερε τί νὰ τοῦ ἀπαντήση... Τις ὑπόλοιπες ἡμέρες σκεφτόταν... Και ἔφθασε στὴν «ἀποκάλυψιν» ὅτι ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἑνωθοῦν στὴν διαμαρτυρία, θὰ φέρη ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ὅ λ ο ι καὶ π α ν τ ο ῦ.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΗΣ ΜΑΙΡΙΛΥΝ ΜΟΝΡΟΕ

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τῆς Μαίριλυν Μονρόε πολλὰ ἐγράφησαν. Μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι ὅσα ἔγραψε στὴν «Καθημερινὴ» ὁ Ἀθηναῖος εἶναι τὰ πλέον ἀξιοπρόσεκτα. Ἰδού:

«Νευρασθενὴς ἢ ὄχι, ἡ Μαίριλυν Μονρόε ἦτο μία δυστυχισμένη ὕπαρξις. Ἡ ἔλλειψις τῆς εὐτυχίας εἶναι νόσος. Εἶναι ἀπώλεια τῆς ἱκανότητος τοῦ σκέπτεσθαι. Καὶ οἱ βαθύτεροι ἠθικοὶ καὶ ψυχικοὶ πόνοι ἀμβλύνονται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σκέψεως· παίρνουν ἄλλην ὄψιν. Τὰ βαθύτερα δράματα τοῦ βίου μας συρρικνοῦνται ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ψυχρᾶς σκέψεως καὶ ὠχριοῦν κα-

θῶς σιγὰ—σιγὰ ὁ πέπλος τοῦ χρόνου τὰ καλύπτει. Αἱ ἀπογοητεύσεις, αἱ θλίψεις, αἱ ἀπελπισίαι χάνουν το σκοτεινὸν χρῶμα των καθὼς ἀποσύρονται προς το παρελθόν, το ὁποῖον κρύπτεται εἰς τα βαθη τῆς ψυχῆς μας. Δια τοῦτο, καθὼς εγω πῆ και αλλοτε, η πηγὴ τῆς δυστυχιας και τῶν θλίψεων ευρισκεται μεσα μας.

Ἀπο ἡμας ἐξαρταται να αφησωμεν ν' ἀποσυρωνται εις τά ἐνδοτερα αἱ λῦπαι τῆς ζωης ἢ να τὰς κρατοῦμεν εις την ἐπιφανειαν. Μια ποντιακη παροιμια λεγει οτι τοῦ Μοναστηριοῦ τα καλωματα οἱ καλογεροι τὰ ξυνουν. Η ζωὴ τοῦ ανθρωπου γινεται καλυτερη οταν ὁμοιαζη με την ζωην τοῦ ἀληθινοῦ μοναχοῦ: οταν ὁ ανθρωπος κρυβη και απο τον εαυτόν του ἀκομη τας δοκιμασιας καὶ τους πειρασμους που τον κατατρυχουν. Δεν ειναι ἀναγκη να ἀναζητῇ κανεις ἐρημητηρια, ἀγροτικας καλυβας, βουνα και ερημικας παραλιας διὰ ν' ἀπομονωθῇ ἀπο τας πραγματικας η φανταστικας κακίας τοῦ κοσμου, δια ν' ἀποφυγη την δυστυχιαν. Καθενας ημπορεῖ μὲ κάποιαν προσπαθειαν νὰ υποταξη τὴν ευτυχιαν εις το κρατος τῆς ψυχῆς του και νὰ δημιουργήση δι' αὐτὴν ἀπαραβιαστον ασυλον καὶ ἀπόρθητον».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Τὸ 7ον ἔτος τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

λήγει μὲ τὸ ἑπόμενον τεῦχος ποὺ θὰ ἐκδοθῆ τὸν Δεκέμβριον.

Ἔχετε ἐξοφλήσει τὴν συνδρομήν σας; Ἔχετε βοηθήσει εἰς τὴν πρόοδον τοῦ περιοδικοῦ σας, με νεους συνδρομητάς; Τί σκέπτεσθε διὰ το προσεχὲς ἔτος;

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

—Τὰ Γραφεια τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτα καθε Δευτερα καὶ Παρασκευη 11—12 π.μ. καὶ 6.30—7.30 μ.μ. Ολοι οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ να περνουν ἀπο τα Γραφεῖα για καθε πληροφορια.

—Ὁ Ταχυδρομικὸς τομεὺς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ εἰνοι 122. Νὰ μη τον ξεχνοῦν οσοι μας γράφουν: Δραγατσανιου 6, Αθῆναι 122.

—Με ολες μας τὶς ἐκκλήσεις, 80 συνδρομηται των Ἀθηνῶν, 70 τῶν ἐπαρχιων και 35 τοῦ ἐξωτερικοῦ εξακολουθοιν να ὀφειλουν την συνδρομην των δια το 1962. Πῶς νὰ ξερωμε εὰν θελουν ἢ οχι νὰ τους στείλωμε το παρον τευχος και το ἑπόμενον που θα κυκλοφορήση τον Δεκέμβριον,

—Και πως νὰ ξέρωμε ποῦ θα στειλωμε τα τευχη διὰ τους συνδρομητας μας που ἀλλαζουν διεύθυνσιν καὶ τὸ ταχυδρομειον μᾶς ἐπιστρέφει τα τευχη, με τὴν ἔνδειξι «Ἔφυγε εις αγνωστον διεύθυνσιν»;

— Οσοι συνδρομηταί μας βλέπουν τὴν διεύθυνσίν των λανθασμενην ἢ ανεπαρκῆ, νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν χωρὶς ἀναβολή, ὥστε νὰ λαβαίνουν ασφαλῶς τὰ εκδιδόμενα τεύχη.

—Προηγούμενα τεύχη καὶ τόμοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἀπὸ τοῦ 1956, πωλοῦνται στὰ Γραφεῖα μας κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11—12 π.μ. καὶ 6.30—7.30΄ μ.μ.

—Χρήματα νὰ μᾶς ἐμβάζωνται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς, ὄπισθεν τῶν ἀποκομμάτων τῆς ὁποίας νὰ ἀναγράφεται λακωνικῶς ὁ λόγος τῆς ἀποστολῆς. Αἱ παραγγελίαι θὰ ἐκτελοῦνται ἀμέσως.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ν. Λούβαρι: «Ἄθως — Ἡ πύλη τοῦ Οὐρανοῦ». Δευτέρα ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1962.

Παναγ. Ι. Ζέρβα: «Δελφοὶ καὶ Μαντεῖον». Μυθολογία — Ἱστορία —Μυσταγωγία, 1962. Ἀρίστη ἔκδοσις μὲ πολλὲς εἰκόνες καὶ διαγράμματα, καὶ λίαν ἐνδιαφέρον περιεχόμενον.

Μαγδάλη Δρόσου Κωλέττη «Φθινοπωρινὲς Πνοές» Στοχασμοί — Ποιήματα — Ἐπιστολαί Ἀθῆναι 1962 Ἔκδοσις ἀρίστης ἐπιμελείας.

Διον. Κουλεντιανοῦ «Δοξαοιές» (Ποιήματα), Πειραιεὺς 1962.

Γ. Μ. Πολιτάρχη: «Ἄνθρωποι καὶ Αἰμάνια», 1961 Διηγήματα.

Σοράντου Παυλέα: «Γαλανὴ Γέφυρα», Θεσσαλονίκη 1961 Ποιήματα σὲ ἐλεύθερο μέτρο.

Σοράντου Παυλέα «Γραμμὴ τῆς ἡμέρας», Θεσσαλονίκη 1962. Ποιήματα σὲ ελεύθερο μέτρο.

Ἀλεξ. Τζαζοπούλου «Τεκτονικὰ θέματα», Ἀθῆναι 1962

«Τὸ Φῶς ἐπὶ τῆς Ἀτραποῦ», Β΄ Ἔκδοσις, μετάφρασις Κων Στεφανίδη, Ἀθῆναι 1962.

Ἔλλης Μακοῆ — Καινούπη: Δελφικὰ μηνύματα, Ἀθῆναι 1962 Ποιήματα.

Ι. Ν.Δάμποση Φιλόλαος, ὁ τελευταῖος Πυθαγόρειος ἰατρός Ἀνάτυπον «Παρνασσοῦ»

Ι. Ν Δάμποση Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Ἀκραγαντῖνος φιλόσοφος καὶ ἰατρος. Ἀνάτυπον «Ἑλληνικῆς Ἰατρικῆς».

ΠΑΝ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

«Ἡ Μεταψυχικὴ ὡς Ἐπιστήμη καὶ ὡς Φιλοσοφία»

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν συνηγορεῖ διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς πνευματιστικὰ πειράματα. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν παραδέχεται τὴν αὐθεντικότητα ἐνίων πνευματιστικῶν φαινομένων καὶ ἀκόμη περισσότερο ὅτι δὲν ἐκτιμᾷ τὴν σοβαρὰν ἔρευναν ὅταν μετ᾽ ἀμεροληψίας καὶ κριτικῆς προσοχῆς γίνεται Θεωρεῖ ὅθεν καθῆκον του να ἐξάρῃ τὴν ὄντως ἐπιστημονικὴν εργασίαν τοῦ κ Πα Γιωτοπούλου, ὅστις εἰς τὸ ὁλοκληρωθὲν δίτομον ἔργον του «Ἡ Μεταψυχική, ὡς ἐπιστήμη καὶ ὡς φιλοσοφία», μετὰ μεγίστης εὐσυνειδησίας, ἀκριβολογίας καὶ σοβαρότητος ἐξετάζει τὸ θέμα του, μετὰ λόγου γνώσεως, χωρὶς νὰ υποθάλπη φαντασιώσεις, περιοριζόμενος εἰς αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν ερευναν, μετὰ συναγωγῆς τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἠθικῶν συμπερασμάτων τὰ ὁποῖα ἀναγκαίως προκύπτουν ἀπὸ τὸ «ἔργον τῆς ζωῆς του».

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Παν. Γιωτοπούλου, απαραίτητον εἰς ὅσους ἐνδιαφέρονται διὰ τὸν πνευματισμὸν ἢ οσους ἐπιθυμοῦν ὑπευθύνως νὰ πληροφορηθοῦν περὶ αὐτοῦ, εὑρίσκεται εἰς πολὺ μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ περισσότερα βιβλία παρομοίου περιεχομένου καὶ ἀξίζει θερμὸς ἔπαινος εἰς τὸν γεραρὸν συγγραφέα καὶ ἀκάματον ἐρευνητήν.

Κ. Μ.

Σὲ φωτεινότερους κόσμους

Νικ. Μαλαγαρδῆς, Δικηγόρος

Ἰω. Μάνης, Δικηγόρος

Κων. Μωραΐτης, Διευθυντὴς Ἐθνικῆς Τραπέζης

Ἀντ Μανούσης

Ἀγγελικὴ Παπαντωνίου

Ἄλλοι πέντε καλοὶ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἐγκατέλειψαν τὸ γήινον σκήνωμά τους, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν πορεία τους πρὸς τὴν ἀέναον ἐξέλιξιν. Ἡ ἀνάμνηση τῆς γήϊνης μορφῆς τους μᾶς εἶναι ζωηρὰ καὶ γλυκειά. Στοὺς οἰκείους τους εὐχόμεθα παρηγορίαν καὶ κατανόησιν.

Ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήση τὸ βιβλίο ποὺ ἐκυκλοφόρησε ὁ κ. Κωστῆς Μελισσαρόπουλος

ΜΗΤΙΣ

„ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ„

νὰ στείλη δρχ. 50 μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγή, Κ. Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας 122, καὶ θὰ τὸ λάβη ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνση ποὺ θὰ σημειώση στὸ ἀπόκομμα τῆς ταχ)κῆς ἐπιταγῆς, πίσω ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ γράψη μόνον τὴ λέξη «Μ ῆ τ ι ς».

«ΘΕΟΣΟΦΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ» ΣΥΝ)ΣΜΟΣ Π. Ε.

Δραγατσανίου 6, Δευτέραν καὶ Παρασκευὴν 11—12 καὶ 6,30 — 7,30

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

H. P. Blavatsky:	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας	Δρχ.	50*
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	»	20
Annie Besant:	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως	»	40
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	»	20
»	Μετενσάρκωση	»	10
»	Κάρμα	»	10
C. Leadbeater:	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς	»	80*
»	Κεκρυμμένη Ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ	»	80*
»	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	»	10
Besant-Leadbeater:	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	»	10
Ed. Arnold:	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	»	30
J. Van der Leeuw:	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	»	10
—	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	»	10
J. Krishnamurti:	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	»	10
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	»	15
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	»	15
»	«Δελτίον Ἀστέρος» ἐτῶν 1931, 32, 33	»	60
»	12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1934	»	20
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	»	20
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωή μας	»	50*
Ἀντ. Ἀδριανοπούλου:	Ὁ Ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωὴ	»	50*
Ἰωάν. Βασιλῆ:	Τὸ Σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	»	50*
Κ. Μελισσαροπούλου:	Ὁ Ἰησοῦς, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ Ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ Μυστικισμοῦ	»	25
»	Προσωκρατικοὶ Φιλόσοφοι καὶ Θεοσοφία	»	20
»	Μῆτις (τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)	»	50*
»	Ὁ Κομήτης (θέατρο ἰδεῶν)	»	15
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι 1956 — 1961, ἕκαστος	»	50*

Τὰ σημειούμενα δι' ἀστερίσκου ἐπιβαρύνονται μὲ δραχ. 10 ὅταν πρόκειται δι' ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐξ αὐτῶν τὰ 4 πρῶτα καὶ ἡ Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως πωλούμενα δεμένα ἐπιβαρύνονται μὲ δρχ. 10

ΕΘΝΙΚΟ
ΛΑΧΕΙΟ
ΔΩΡΟΝ 5.000.000 ΔΡΧ.
Καί . . . . . . ὁ ἕνας στοὺς δύο Κερδίζει

Τιμὴ τεύχους δρχ. 10.—